

Дмитро БЛАЖЕЙОВСЬКИЙ

ДЕЯКІ СУМНІ СТОРИНКИ
З ІСТОРІЇ УКРАЇНИ
ТА ДЕЩО ПРО ЇЇ СУСІДІВ

Дмитро Блажейовський

ДЕЯКІ СУМНІ СТОРІНКИ
З ІСТОРІЇ УКРАЇНИ
ТА ДЕЩО ПРО ЇЇ СУСІДІВ

*Учися, мій сину,
І читай багато,
Щоб не був дураком,
А Україна твоїми мамою і татом.*

Дмитро БЛАЖЕЙОВСЬКИЙ

**ДЕЯКІ СУМНІ СТОРІНКИ
З ІСТОРІЇ УКРАЇНИ
ТА ДЕЩО ПРО ЇЇ СУСІДІВ**

УКРАЇНУ КРАЩУ ТРЕБА НАМ САМИМ БУДУВАТИ

*(Збірка особистих спостережень
та рефлексій автора)*

**Видавництво
"КАМЕНЯР"**

**Львів
2007**

Наукове видання

Б л а ж е й о в с ь к и й Д м и т р о Т е од о р о в и ч
ДЕЯКІ СУМНІ СТОРІНКИ З ІСТОРІЇ УКРАЇНИ
ТА ДЕЩО ПРО ЇЇ СУСІДІВ

УКРАЇНУ КРАЩУ НАМ САМИМ ТРЕБА БУДУВАТИ

*Збірка особистих спостережень
та рефлексій автора*

Друкується в авторській редакції

Видано за сприянням

Видавничого фонду

о. д-ра Д. Блажейовського

Здано на складання 03.05.07. Підписано до друку 20.06.07.

Формат 60x90 1/16. Гарнітура Times.

Умов. друк. арк. 40,0. Обл.-вид. арк. 45,78.

Тираж 1000 прим.

Видавництво "Каменяр". 79000, Львів, МСП, Підвальна, 3.

Свідоцтво Держ. реєстру: серія ДК, № 452.

Тел./факс: 72-19-49; ел. адреса: vyd_kamenyar@mail.lviv.ua

Вебсайт: <http://www.kamenyar.com.ua>

Б л а ж е й о в с ь к и й Д м и т р о

Б68 Деякі сумні сторінки з історії України та дещо про її сусідів;
Україну кращу нам самим треба будувати: Зб. особистих спосте-
режень та рефлексій автора. – Львів: Каменяр, 2007. – 640 с.: табл.,
портр.

ISBN 5-7745-0581-2

В книзі представлені деякі факти і думки з національної та церковної історії з
княжих до наших часів. В праці подано різні події, охоплено багато різних
людей, які так чи інакше впливали на хід історії. В праці автор подає різні чужі
і свої думки на ті чи інші події в житті українців. Праця призначена для загалу
українців, які не мають змоги працювати в бібліотеках.

ВСТУПНЕ СЛОВО АВТОРА

Автор видав друком *Три церковні унії та Берестейська ре-унія і історична доля і недоля*, а недавно видав друком *Поважні недомагання в українськім вихованні*, і також видав чотири шематизми, два довідники щодо студентів, один щодо єпископів, один щодо української церковної статистики і сам не знає, як були його праці прийняті. Незважаючи на це, тепер випускає у світ цю працю про *Деякі сумні сторінки з історії України та деяць про її сусідів*.

Те, що автор не знає, як сприйняті його праці, нічого дивного, тому що навіть Шевченка і його Кобзар ця сама доля стрінула, бо у 1849 році на засланні пише:

*Либоњь, уже десяте літо,
Як людям дав я "Кобзаря",
А їм неначе рот зашило,
Ніхто її не гавкне, не лайнє,
Неначе її не було мене...*

*Мій Боже милій! як хотілось
Щоб хто-небудь мені сказав
Хоч слово мудре; щоб я зінав,
Для кого я пишу? для чого?...*

*Отак-то я тепер терплю
Та смерть із степу виглядаю.
А за що, єй-Богу, не знаю!*

Декому, хто читас ці слова, то може дивно, що десять літ після видання друком Кобзаря, Шевченко не діждався до того часу ні позитивної, ні негативної критики. Чому так сталося? Яка причина? Прецінь за свою поезію Шевченко одержав найтяжчу кару — довголітнє заслання і Шевченка нині всі знають як поета, не як маляра, хоч завдяки малярству він був викуплений і дістав волю та опісля з малярства, а не з поезії, він удержувався при житті.

Не дістав Шевченко ні похвали, ні догани за Кобзар, бо селянство було неграмотне і Кобзаря не могли читати, а інтелігенція була московофільська, тож ідеї Кобзаря були її чужі.

Хоч нині часи кращі, та автор не знає, як були його праці прийняті, бо незважаючи на те, що нині велика частина українців вже вміє читати і українці не всі

такі бідні, що не мають за що купити книжки, ані не всі є москоофілами, однак біда сьогодні є у тім, що українці взагалі книжки мало читають, бо не привикли читати й не люблять читати і тому загалом українські книжки є мало відомі та мало про них хтось щось пише. Тому не тільки автор, але навіть Шевченко фактично не мав довший час відомості, чи людям його книжки сподобалися і чи є комусь корисні, чи ні. Байдужість до читання книжок, щоб з них чогось навчитися, є загальна і тривала, так що Товариство Шевченка продало в одній році на цілу Галичину і Буковину перед Першою світовою війною, коли люди ще не були так бідні, всього на 800 корон. Сумним є факт, що Президент України Кучма сказав, що за два роки не перечитав ні одної книжки. Коли читання книжок допомагає розвитку мозку та кращому думанню, то зовсім не є дивним, що як українці і навіть Президент не читають книжок, то це є байдужість українців і Президента до книжок, щоби з книжок чогось навчитися та своє знання і думання поліпшити, і це мабуть з одною з причин, що українське державне, національне, релігійне і моральне та економічне життя є у такому оплаканому стані.

У нинішній праці автор представляє деякі факти і думки з національної та церковної історії з княжих, братсько-козацьких і з недавніх та найновіших часів та дешо про українських сусідів, як автор, лемко, переживши понад 75 літ поза Україною, це бачив і бачить, та подав не наукову працю, що кажуть різні документи, а на 97-ім році свого життя подав у цій праці свої рефлексії на деякі проблеми і факти, а також при тім подав деякі, на думку автора, мудрі думки та мудрі спостереження деяких інших людей.

Частина розділів цієї праці була видрукувана у 2003 році як вступ до праці Королевського, виданої під титулом: *Рим і обрядово-літургічні дискусії у Патріарший Київській Вселенській Церкві між двома світовими війнами*, Львів 2002.

У цій праці подано деякі загальні спостереження та висновки про різні справи, які може декого можутъ інтересувати. Якщо хтось хотів би знати більше і має час, то на кожну тему з різною обширні праці і міг би з них довідатися більше та зробити власні висновки.

На різні події і на діяльність різних історичних осіб можна дивитися по-різному. Різні люди мають на різні проблеми різні погляди. Тому масмо стільки різних політичних партій та різних християнських Церков. Щодо різних історичних подій та відносно діяльності різних історичних осіб є різні погляди залежно від національності, релігії, виховання автора, лектури, різних розмов та особистого досвіду з пережитого в житті.

Праця призначена для загалу українців, що не мають змоги присвятити часу на студії по бібліотеках про різні події і різні висновки. Автор подає різні чужі і свої думки, свої рефлексії та деякі висновки про деякі історичні факти і про деякі історичні постаті, а кожний, хто має іншу думку, може зробити власні студії і власні висновки та може їх написати і оприлюднити, бо живемо у демократії і з свободою на всякі згідні і незгідні думки та висновки.

Автор підходить у праці до подій і осіб з власної точки зору, чи на його думку якась подія або діяльність якоєсь особи була корисною чи некорисною з української рациї стану для добра України, українського народу та Київської Церкви, або Київських Церков, бо тепер їх с більше. Чи шось було корисним, чи ні, то тут може бути також декілька різних розбіжних думок. В історії є події українського народу та українського християнства позитивні і є особи з діяльністю позитивною, але є також події негативні і є особи з діяльністю негативною, а с також події і особи сумнівної вартості. Справа історика це представити.

Треба однак взяти до уваги те, що історик, а також і чигач можуть виглядати не завжди стовідсотково об'єктивними у своїх поглядах на деякі історичні події та щодо деяких історичних постатей, бо на них може мати вплив іхня приналежність до якогось народу, чи виховання у якімсь середовищі, чи належання до якоєсь релігійної, або ідеологічної групи. Тому осуди є часто різні, як для прикладу осуд відносно Переяславської угоди та Берестейської ре-унії — інший мають москалі, інший поляки, а інший українці та ще й українці не мають одностайног осуду, бо інакше дивляться на Переяслав і Берестейську ре-унію західні українці — у значній більшості кіровограденники чи греко-католики, а інакше східні, особливо малороси та члени Московської фашистівської Православної Церкви.

Відносно різних історичних подій та осіб є також часто різні легенди, чи міфи, а також з різні стереотипні думки та погляди загально прийняті як правдиві, а тимчасом не завжди вони правдиві, як наприклад — котра Церква спричинилася більше до Переяславської угоди, і тим самим до москалізації України і українського народу та до страшного голоду у 1932/33 році, чи Православна Церква, чи Кіровограденська (Греко-Католицька), бо козаки ніби з великого страху перед кіровограденниками (греко-католиками), перед якими не чулися в силі оборонити “бідного” православ’я чи греко-католиків і православно-московські віри та Православної Церкви, звернулися до Москви про поміч і опіку для себе і Православної чи Греко-католицької Церкви та православної віри великої більшості українського народу. Це була явна неправда, бо за Хмельницького спокійно сиділи у Луцьку і Володимири-Волинському та у Львові православні єпископи і ціла Велика Україна і Волинь та Поділля і Галичина були православні. Частину фальшивої інформації та фальшивого страху наганяла козакам мабуть Православна Церква, куплена москаліями, своїм ширенням серед козаків і серед українців страху перед греко-католиками та любові до прогрецького і промосковського фашистівського православ’я та до москалів, і схилила козаків передати Україну та Київську Православну Церкву і український народ під “батьківську” опіку московських фашистівських царів та московського фашистівського проводу і фашистівського православного народу.

І так головним чином задля спільнот православної віри і через бажання допомогти, москалі для оборони православної віри, що досить виразно зазначують, “великодушно” прийняли українців під свою опіку і козаків як слабеньких і нездібних оборонців православної віри досить скоро зліквідували, а Київ-

ську Православну Церкву для кращої оборони зуніфікували з Московською, і козацьку старшину та духовенство і інтелігенцію та частинно народ включили у свою Церкву і зміскалізували, а не зовсім змокалізоване селянство понад 7 мільйонів опісля московські фашистівські комуністи з допомогою жидів-комуністів виголодили, щоб зламати опір українського селянства та одночасно зробити "лебенсраум" в Україні для московської колонізації, а жидівські комуністи у відплату українцям за хмельниччину і гайдамаччину та за погроми жидів, які хоч були роблені в основному москалями, бо у змосковщених українських містах, але були роблені в Україні і були та є є приписувані українцям. Про це різні історики по-різному пишуть.

У цій праці подані тільки деякі факти та фрагменти з української історії в надії, що читач бодай над деякими задумастися і сам почне ставитися критично до деяких подій та відносно деяких загально знаних осіб та зачне сам конструктивно працювати для української рації стану — для добра України і всього українського народу, що живе в Україні і поза Україною.

Праця призначена для звичайних пересічних людей, а не для геніїв, чи псевдо-геніїв, бо всі організатори нових партій і нових Церков чи церковних громад та різні отамани думають, що є геніями, хоч рідко коли ними є і є тільки псевдогеніями, а також не для людей з курячим мозком, яких є також багато і які є псевдогеніїв поплічниками. Ні одних ні других не можна нічого навчити, бо всьо знають і мало що читають і мало що прочитане аналізують та мало над тим думають.

Загалом автор представляє і пише все без міфів та стереотипів, як він це бачив чи бачить здалека від рідного краю, уродженець Лемківщини, про яку в Україні позабули, чи не знають, бо у національнім гімні співають: від Сяну по Дон, а тимчасом за Сяном с Лемківшина, а за Доном є Кубань. Це міг не знати Чубинський, який писав слова, що стали національним гімном, і могли не знати члени теперішньої Верховної Ради, які це затвердили як національний гімн, але це повинен був знати перехвалений історик Грушевський, що є їснус Лемківщина, Засяння і Холмщина та Кубань, бо Верховна Рада затвердила той гімн, тому що це затвердила за урядування Грушевського Центральна Рада і, без сумніву, Грушевський повинен був це знати, а теперішна Верховна Рада повинна би зробити поправку: від *Попраду по Кавказ*, і не зрикатися добровільно та не віддавати за спасіб чужинцям українських земель.

В українській історії були і є різні проблеми і були та є різні їх причини. Деякі проблеми і їхні причини автор розглядає у нинішній своїй праці та старається подекуди подати коротко свою думку про них.

У першій главі автор розглядає деякі проблеми із загальної української історії,

У другій главі подає дещо з церковної історії.

У третій главі подає дещо про українських сусідів.

У четвертій є деякі характеристичні історичні документи.

Щодо термінології, то автор уживає: москаль і жид, як це вживав Тарас Шевченко. Замість греко-католицький уживає київовселенський, бо та Церква

постала у Києві і мала за Володимира зв'язки зі всіма Церквами і тому була Київська та була частиною Вселенської Церкви.

Щодо характеристики, то кожний народ має добрих і злих членів. Кожний народ має своїх Каїнів і Авелів та має людей і людисьок. Звичайно в історії пишуть позитиви, пишуть про Авелів, а Каїнів майже не згадують, а тимчасом Каїни у всіх народів мали вагомий вплив на історію даного народу. Автор звернув увагу на негативи у сусідів, бо з хибами сусідів треби рахуватися і також на серйозні негативи в українців, які треба би українцям за всяку ціну усунути і через відповідне виховання та формaciю замінити позитивами.

Приготовляючи працю до докторату, автор запланував після захисту докторату присвятити весь час написанню історії українського народу та його Церков зі своїми рефлексіями, а при тому видати друком деякі шематизми та довідники, і тому почав збирати різні вістки щодо історії українського народу та історії Українських Церков, а одночасно також щодо шематизмів і довідників Києвовселенської Церкви. Але не судилося, бо на довгі літа отримав призначення до пасторальної праці. Повернувшись на старість, на 63-му році життя, на власне конто до Риму, видав довідники щодо всієї єпархії Українських Християнських Церков — Києвовселенської і Православної, щодо українських києвовселенських студентів теології на різних папських університетах і у папських колегіях та актуальну статистику Києвовселенської Церкви після Другої світової війни і історичний шематизм діаспори та три історичні шематизми Галицьких трьох Києвовселенських єпархій.

Крім того видав автор свої дві докторські праці — *Власть митрополитів над монахами і Українсько-вірменську папську семінарію у Львові* та працю *Три українські церковні унії*, і *Берестейську ре-унію* та працю *Поважні недомагання в українському вихованні*. Поза тим був і є занятий вишиванням ікон і поїздками з виставою вишитих ікон, тому не виглядає, що на 97-му році життя зможе написати історію. Тому деякі рефлексії подав у *Недомаганнях в українському вихованні*, а решту подає у цій праці *Деякі сумні сторінки з історії України та дещо про її сусідів*. З-поміж кількох тисячів виписок для писання історії вибрал деякі може не всім відомі факти та події і різні думки та ідеї різних авторів для замислення над фактами чи думками та ідеями, і хоч деякі без тематичної зв'язку, то однак подав у цій праці і у розділах *Деякі може не всім відомі факти з української історії*, як наприклад, що Шевченко за останні понад 10 літ від 1851–1860 написав українською мовою дуже мало, бо всього кілька десять сторін, чи може тільки 7, московською за цей час 1066 сторін. Питання постає до роздумів: чому писав по-московськи, а дуже мало по-українськи? Чи не міг, або чи не є це наслідок заслання і впливу московського свого роду частинного царського перевиховання, а може частково розчарування через байдужість українців до його творів? Наприкінці додано розділ “Історичні інструкції рішення, плани та факти”.

Для загальної інформації подано у тім розділі також дещо про історичну ситуацію українців у Львові під латинсько-польським, слов'янським пануванням у передрозворовій Польщі, де вірмени та жиди мали деякі більші права,

ніж автохтони Львова — українці, які не мали майже ніякого грава, і подано для загальної інформації також дещо зі статистики про українців в Україні і у діаспорі.

Мета цієї праці — спроба подати деякі факти і думки та ідеї різних осіб та власний аналіз деякої публічної і приватної діяльності українського проводу, української інтелігенції і українського духовенства та українського народу і сусідів за останнє тисячоліття, і по нинішній день, а також спроба деякого аналізу активності історичних, політичних, культурних, економічних, релігійних та суспільних провідників та діячів, і скільки їхні слова та діла мали позитивний вплив, а скільки деяких князів і гетьманів та різних кочубеїв, носів, галаганів, петрових, юзефовичів, махнів і гуляйпільців мали негативний вплив на подій і на долю українського народу.

Тому що різні події мали деколи вплив у кількох різних ділянках історії, то на підтримання деяких висновків відносно деяких проблем приклад на підтвердження різних ділянок деколи повторюється.

Брак української рації стану та брак ідеалу національного і релігійного були причиною потрійного упадку Української держави, та цей брак є наглядним і це автор дещо розглядає у цій праці, щоб українці, читаючи про ті браки, поправили бодай дещо, що треба, і не допустили до нового упадку Української Держави.

У цій праці подає автор цілий ряд негативних фактів з української національної та церковної історії та свої рефлексії про це. Мета написання про це була і є, щоб люди звернули на це свою увагу і якщо бачать, що автор має рашю, то щоб поправили, що можливе і більше того не повторяли. Є сумним фактом, на думку автора, що хоч ще римляни говорили, що історія є учителькою життя, то автору виглядає, що українців історія дуже мало навчила, бо раз-у-раз повторюють ті самі помилки. І тому не є автору дивним, що українці понад шість століть провели в неволі, бо історія їх не навчила, що Україну визволити і кращу будувати треба їм самими. Справді й інші народи мали різні труднощі, але з них вирости, а українці століттями не досить старалися і ще не досить стараються і замало працюють, щоб вирости і стати на власні ноги і дійти до рівня західноєвропейських народів!

*Народ, котрий не знає свого минулого,
втрачає свою будучість.*

ПЕРЕДМОВА

Було у пресі, що на підставі аналізу про ситуацію в Україні під кожним оглядом, інтернаціональна статистична інституція дійшла до висновку, що Україна, все разом взяши, стоїть між всіма державами у світі на третім місці з кінця списку і тільки Ангола та Уганда стоять ще гірше. Україна і українці стоять отже нижче навіть від держав і народів Центральної Африки і українці інтелектуально, морально, економічно, культурно і релігійно та організаційно все разом взяши, не дійшли до того ступеня, що мурини у Африці Центральній, чи впали понижче примітивних муринів і їхніх недавно посталих держав у Центральній Африці. Найгірше це те, що українці не здають собі з того справи і нічого у тій справі не роблять! Десять якась причина цього. Але де?

Треба знайти причину цього і знайти раду чи спосіб на це, що зробити, чи що робити, щоби Україна і українці піднеслися вище та стояли так як і інші народи у Західній Європі, чи в Америці. А могли би стояти, бо Україна сама собою не є бідною країною і українці є європейським народом, то хиба мають якийсь розвинений мозок у голові, якийсь людський, а не курячий, та не заскорузлий і недорозвинений, який мали донедавна мурини у Центральній Африці. Мурини пішли вперед, а українці не тільки не пішли вперед, але пішли назад, бо такої пиятики, таких злодійств, таких розлучень, стільки абортів, стільки політичних партій і стільки різних Церков, що тепер мають українці, то не було стільки за московського царського та комуністичного панування, і пі навіть у муринів у Африці Центральній. Щодо абортів, то українці сильно перегнали мабуть всі інші краї та народи, бо як казав кир Мудрий, Івано-франківський владика, то українські жінки у минулім році аж один мільйон триста тисяч безборонних дітей вибили абортами, а у виданні Львівської Богословської Академії подано, що в Україні на п'ять зачатих дітей тільки кожна п'ята дитина приходить на світ. Яка протидія? Не видно її. Що роблять політичні провідники та духовенство? Нічого! Байдужі! А на додаток множать ще більше партій і Церков! Де національний розум? А чи був він коли-небудь? Не видно!

Безперечно мурини та інші народи мали і мають свої клопоти та і у них не все є рожевим, але нас повинні в першій мірі цікавити Україна і укра-

їнський народ, бо з різних причин ми стоямо гірше від інших народів та навіть гірше від муринів у Центральній Африці, і Україна не тільки не пішла вперед, але ще гірше стоять, як 15 літ тому стояла за московської влади, коли ще московська комуністично-атеїстична партія всім керувала. Маємо одну з найбагатших країн в Європі, а у ній велика більшість людей є одні з найбідніших в Європі.

Повторилася історія — суттєва українська історія. Колись наших жінок тягнули за коси татари і продавали до багатьох домів туркам і магометанам по цілій Малій Азії та Африці, а козаченки по морю гуляли та пили! Нині наші жінки самі ідуть до багатьох домів по цілій Європі і замітають сміття та доглядають чужих людей, полішивши своїх дітей і свої родини без належної опіки та вертаючи привозять зі собою не тільки якісь ероші на життя для родини і для чоловіків на пиття, але приносять деколи також венеричні недуги, котрі як пошестє ширяться тепер в Україні та руйнують народ, а баагато мужчин по шинках та по хатах п'ють і спивають: "Душу, тіло ми положим за нашу свободу" і тратять час замість братися до читання книжок і науки для збільшення знання та до конструктивної праці для добра родини і України та тратять гроші на алкоголь замість на книжки і різні власні підприємства — лініві та без ініціативи і без підприємливості співають далі: "І покажем, що ми браття з козацького роду". Не знати чим? (Якщо пиятикою, то велика гарнба їм всім!)

А чи мають розум і чи думають українці над тим, щоби менше пити та розумніше і краще керувати державою і українським політичним, культурним, економічним і релігійним та моральним життям, і працювати краще та совісніше, щоби не бути тільки чабанами і щоби вони самі і їхні родини та ціла Україна під кожним оглядом стояли так як у Західній Європі, або у Північній Америці. Без доброї адміністрації, доброї економіки, доброї культури, доброї моралі, доброї взаємної співпраці і доброї армії та доброї оборони кордонів ніякий народ не міг довго втримати своєї незалежності, бо ставав жертвою своїх сусідів. Це сталося з Україною і українцями у минулому — втратили три рази незалежність і тому понад 600 літ були у неволі.

Кожний українець повинен задуматися над тим, чому десятки тисяч українок полішивши Україну, свої хати та свою родину і пильнують чужих людей та замітають сміття і чистять хати та громадські місця по цілій Європі, і чому на телебаченні, радіо, по урядах, частково по школах та навіть у Верховній Раді, незважаючи на п'ятнадцятилітню незалежність, панує мова нашого сусіда та чому церкви в Україні у більшості є під зверхністю Москви, ворожої до українства і до незалежності України, а церкви у діаспорі нішли під зверхність Псевдовселенського Стамбульського грецько-котурецького патріарха, тоді як у Києві урядує Український православний патріарх?

А що представляє собою українська армія і яка оборона кордонів, якщо велика частина її офіцерів не вміє і навіть не намагається навчитися у-

райнської мови? Чи думають і замислюються над словами Тараса Шевченка всі ті, що не дбають ні про незалежність, ні про мову, ні про рідну Церкву, ні про українську культуру, ні про оборону України? Шевченко виразно і ясно для всіх написав, що “в своїй хаті ѹ своя правда, і сила, і воля”, “учтесь, читайте, і чужому научайтесь, ѹ свого не цурайтесь, бо хто матір забуває, того Бог карає...” (“І мертвим, і живим...”), і чому таких дуже багато в Україні та чому більшість офіцерів українського війська не знають української мови і чому вони в українській армії? Що робить уряд і українці та що ми всі робимо у тій справі? Є тільки загальне та традиційне піднімання на москалів, хоч їх правління вже п'ятнадцять літ нема.

Загальна ситуація є досить сумна. Питання є, що мають робити українці, щоб поправити ситуацію? Хай кожен поспішиться самого себе, що досі зробив для втримання і зміцнення української незалежності, зміцнення української економіки, української культури, української мови, Українських Церков, української релігійності та моральності, української преси, українського радіо, телебачення, української армії та оборони України? Якщо має мозок, то хай подумав, що зробив та що ще повинен би зробити він і всі разом?

Ми повинні думати також і про будучість України, про гарну будучість і з цією метою для гарної будучості працювати. Треба шукати причини минулого і нинішньої ситуації в Україні, хто і за що винен та чому і які треба було застосувати засоби і які треба використати, щоб було краще і щоб Україна та українці пішли вперед і мали всього вдосталь, так як мають американці і західноєвропейські народи.

У цій праці є подані деякі хиби українців. Дехто каже, що в історії треба писати про історичні події і про різні історичні особи з позитивного боку та не висувати явно недомагання. Автор допримується думки, що про все треба писати, бо люди повинні знати і негативні сторінки свого народу і якоєсь події чи чиєсь активності, або про якусь особу, щоб різні особи чи даний народ чогось негативного не повторяли. Часом однак виглядає, що шкода про щось писати і когось вчити, бо часто люди знають про негативні наслідки і, незважаючи на це, їх повторюють, і століттями зміни не видно. Є зміна однак, як виглядає, у німців, бо після другої програної світової війни вступили до європейського союзу і заключили перемир'я з французами і поляками та відбудували Німеччину.

Щодо українців, то про партійне розбиття всі знають і знають, що це національно було шкідливим у минулому, однак попри те українці знову натворили, без потреби, під цю пору 127 політичних партій та 72 різних християнських Церкви і церковні громади. Історик мав би бути свого роду лікарем, що оглядає і студіює недугу та повинен не тільки поставити діагноз та подати до відома, але і порадити, що далі треба би робити, щоб усунути недугу або її принаймні зменшити. Такий самий підхід повинен би мати історик, коли пише про негативні якоєсь події чи чиєсь поступання.

Є ряд історичних фактів та проблем, про які треба би поговорити і висвітлити, як наприклад: факт, що українська православна діаспора пішла недавно вже за Незалежної України під омофор до Стамбульського, псевдовселенського грецько-турецького патріарха, хоч у Києві є Український православний патріарх, і кому та яка з того є користь та чи не є це національною ганьбою і наглядним свідоцтвом про інтелектуальне засліплення і цілковитий брак розуму та українського серця у православних діаспорних українців.

Також приміром, чи не є ознакою засліплення слова митрополита Іларіона Огієнка, колишнього міністра в уряді Петлюри і короткотривалого ректора Кам'янецького університету, а опісля архієпископа холмського та українського православного вінницького митрополита, про якого є загадка у цій праці у розділі про мудрих українців, який пише, що буде різати уніатів і самосвятів та щоб наплювати на соборність і благословити службу Андрію Боголюбському.

Сумно пописався останно між іншими син Чорновола. Питання є, як виховував і чи взагалі старався виховати Чорновіл свого сина, бо син Чорновола нагадує сумної пам'яті козакобійців Януша Острозького, що бив козаків, як і безхребетний ренегат та садист Ярема Вишневецький, кузен митрополита Mogили, засновника Mogилянської колегії/академії, з якої вийшли безхребетні єпископи та духовенство, що поголовно кляли по українських церквах Мазепу і які у великій більшості зовсім не працювали для України і не розбудовували її, а працювали на ще більше уярмлення пішовши штурочком на північ, як пацята до московського корита, розбудовувати московську імперію.

Три рази українці мали свою державу, але з різних причин всі три рази її втратили і за кожним разом опинилися у ярмі у чужих народів. Чому? Де причина? Виглядає, що причина цього є у самих українцях за кожним разом, бо не вміли відповідно спільно розбудовувати своєї держави і її існування спільно оборонити. Інші народи також мали свої недоліки та труднощі, але спромоглися таки розбудовувати свої держави і їх оборонити. У своїй недорозвиненості і браку доброї волі українці не вміли спільно будувати та спільно боронити, бо мабуть, не вирости з пічного стану, де кожний чоловік та кожна родина жили і дбали, як цапи, осли і пацята, про себе самих і для себе самих.

Інші народи дійшли до переконання, що в єдності сила народу і що без спільної праці нема калаців, і відповідно чинили та для калаців спільно співпрацювали. Міжусобіці князів і по кілька гетьманів нараз та велика кількість партій і церковних громад сьогодні це образ пічного, баранячого, чи кап'ячого і когутячого та ослячого думання — необмеженого егоїзму і самолюбства та загальний брак думання про розбудову і оборону, брак думання перед українців про рацію стану — про добро України і українського народу, бо без думки про рацію стану князі бились за уділи, гетьманы за булаву, політики за провід у партії, а духовенство за митри. Вину

несуть не тільки князі, гетьмані і політики та духовенство, але вину несе також весь український народ, що не об'єднаний якоюсь загальною вищою метою, якою повинна бути, як і в інших народів, рація стану їхньої держави та їхнього народу, підтримував поодинці чи групою тих князів, гетьманів та ще підтримує партійних та церковних провідників, які дивляться при якійсь національній праці на якусь приватну особисту користь, а не на українську рацію стану — добро України і українського народу.

В українців весь час переважало і ще, як виглядає, переважає особисте добро, і рації стану не видно ні у князів та їхніх дружинників, ні у гетьманів та їхніх прихильників, ні у єпископів чи у партійних провідників та їхніх по-плентачів, ні у духовенства, ні в українській інтелігенції. Якщо є ініціатива, то для власної користі. Є загальний брак ініціативи та охоти до праці для загального добра. У великий мірі є брак ідеалу. Ідеал повинні би дати хоч частково Церква і духовенство, але, на жаль, українцям ніякого ідеалу не дали ні Церква, ні духовенство, бо самі того не мали і не мають, що видно наїльно з нинішнього розбиття, а у минулому хоч би з того, що Мазепу, який мав як ідеал українську рацію стану — добро України і українського народу, то його через понад двісті літ українське духовенство по українських церквах рік річно кляли, і не видно протесту українців проти цього (велика ганьба всім!).

Сумним фактом є, що майже весь Схід і навіть частково Балкани покинули Православну Церкву та православне християнство і перейшли на магометанство, а в Україні у зустрічі з Західною Церквою українські бояри поголовно покинули Православну Церкву та православне християнство, чи так зване православ'я та навіть свій народ, і перейшли до Західноєвропейської Латинсько-польської Церкви і польського народу, а українське духовенство і козацька старшина стали членами московського народу і були цілковито абсорбовані краще національно зорганізованими Московською Церквою та московським народом.

Народ, який має багато добрих сторінок, а менше злих, росте та іде вперед і розвивається, а у якого злі сторінки переважають, не розвивається, а йде вниз і часом навіть пропадає та зникає з лиця землі. Так сталося з палестинськими народами з часів Давида і потім з часів Ісуса Христа. Так сталося зі скитами, сарматами, гунами аварами, хазарами, печенігами і половцями, які вже за нашої історичної пам'яті пропали. Подумаймо і замислімось над тим, де була причина, що пропали, та чому до того дійшло і як це сталося, що ми ще втрималися?

Щодо національних позитивів, то не треба їх дуже вихвалювати та надмірно вірити у сили свого народу, бо можна тим народ увести в оману і не приготувати народ та себе на можливу невдачу в якійсь акції. Так було з німцями, які певні себе розпочали недавно дві світові війни і програли та втратили навіть частину своїх корінних територій. Так було з москалями, які були кілька разів дуже певні себе і не брали до уваги можливості прогання війни. Завжди маймо на увазі москалів та німців, які вихвалили

свої сили та вірили в успіх, а тимчасом програли. Провідна московська верства впровадила в оману московський народ та його держави, провід про силу московської держави, і Москва програла кримську війну, програла японську війну і програла світову війну; бо цар був погано поінформований своєю провідною верствою про силу і могутність свого народу і своєї держави, яка через помилкову інформацію була певна перемоги, бо інакше не йшла би до війни. При тім було також недооцінення противника. Москали програли у Севастополі у 1856 році і цар Микола I, що не припускав прігравної війни, здійснив самогубство. Програли у японській війні 1905 року, і виникла революція. Програли у світовій війні, і виникла революція та цар зі своєю родиною був розстріляний. Щодо німців, то програли дві світові війни, які у великій мірі вони спричинили, будучи певні своєї перемоги.

Були також введені в оману недавно московські комуністи, які майже сліпо вірили у силу своєї фальшивої пропаганди і силу комуністичної партії та Московської комуністичної імперії і ніхто не припускав несподіваний для усіх розпад москалями провадженого "могучого" Советського Союзу, бо несподівано для всіх комуністів комуністична партія у великій мірі збанкутувала і Московська імперія втратила частину нею окупованих територій, а ліжними Україну.

З українців дехто любить хвалити деякі особи та деякі події, так як митрополит Борецький, який захоплювався тим, що наші князі з військом були під Константинополем, а козаки також, але не замислювався, що осягнули та як це скінчилось і чому князі пропали і козаки пропали, а українці опинились у польській і московській неволіях, хоч ні поляки ні москали не були під мурами Константинополя! Простудіймо, чому та як це ставалося і чому українська історія така сумна та й нині під різними оглядали не дуже рожева? Ми ж мали військо, а потім лишились без нічого і не були у стані оборонити своїх власних границь.

Де поділася енергія з княжих та козацьких часів і у 1918–1920 роках — задумайтесь, на що використано цю енергію — на княжі міжусобиці за уділи, на безцілеві походи козацькі на всякі Трапезунди, Синопи та Кафи, на оборону Польщі під Хотином, на Палієве зі 40 тисячами козаків биття Мазепи під Полтавою, на копання Невського каналу, на козацькі міжусобиці за булаву, на валення, як виглядає, без потреби, гетьманату Скоропадського і на маєнівщину та григорівщину, та останньо у діаспорі на взаємне поборювання себе трьох націоналістичних організацій і двох Конгресових комітетів, а нині на партійні і церковні поділи та взаємне поборювання себе різних партій та Церков.

Замислімось, чи наші кордони мають відповідну і достатню оборону і ще до того з офіцерами та проводом, який не знає і не дбає навіть про українську мову? Хто винен? У демократії всі і кожний зокрема винен. Отже за це винні Ви і я! Пишу для Вас і для себе — для передумання і якоїсь праці, та тому це пишу, бо нашою економікою, нашим повітряним простором — радіомовленням і телебаченням, друкованим словом та у більшості на-

шим Церквами керує наш гієнський псевдобрать і терміт, який називає себе братом і ще до того називає себе "старшим" братом, хоч у дійсності, якщо є братом, то таким братом чи псевдобратьом, що нам вирізав Батурин і у великій мірі український народ та Українську Церкву зденационалізував, а зрешті спричинив страшний голод і сім мільйонів виголодив та десятки тисячі наших людей у тюрмах розстріляв або у концентраційних лагерях замучив.

Треба шукати причини, чому українці опинилися у неволі і чому павіть мала Литва була сильніша і зайніяла наші землі та чому наші прадіди не поставили відповідної оборони границь ні за княжих часів проти печенігів, половців, татар, поляків і мадяр та литовців, ні за козацьких супроти татар і поляків, а також супроти москалів, та й тепер границі України є майже без оборони.

У цій праці автор хоче з рефлексіями написати дещо, над чим задумується і хоче щоб усі над тим замислилися і подумали та про це дискутували за круглим столом і знайшли відповідь та подали до відома, як це сталося, що не сталося у інших народів, та чому українські бояри цілковито спольщилися, а козацька старшина цілковито змосковицилася, і українська інтелігенція та вчені пішли працювати для москалів, занехаявши Київ і Україну, та чому українське православне духовенство, хоч жило в Україні і працювало між українцями, у більшості змосковишилося та кляло Мазепу і далі більшість з них належить до московського патріархату, а православна діаспора пішла до Стамбуульського, псевдовселенського грецько-турецького патріархату, хоч у Києві є Український патріарх.

Також повинні всі і кожний зокрема замислитися та дати раду і якесь лікарство на те, що сталося, та зробити якісі старання, щоб це стимати і у будуччині привернути всюди українську мову та не допустити далі це, що сталося, що москоська мова — мова окупантів втиснулася у всі ділянки українського життя і на вулицях в Україні та в державних будинках в незалежній Україні майже всюди панує московська мова. Прецінь серби, болгари і греки та навіть частково мадяри були століттями під турецьким пануванням, а поляки, литовці, латиші і естонці та фінляндці були тривалий час під московським пануванням, а чехи під німецьким, і того у нікого з них не сталося, щоб так потурчилася чи помосковицилася, — чи знімцилася, як українці, у яких значна частина забула чи злегковажила свою рідну мову та свій рідний народ, з якого вийшли і що у минулім бояри та козацька старшина майже поголовно покинули свою мову і свій народ, а духовенство кляло свого провідника, Мазепу. (Велика ганьба, дуже велика ганьба їм всім!)

Питання постає, де причина, що в українців це сталося і яка рада на те, щоб більше того не сталося. Це дивно, що так психологічно вороги змогли опанувати українське думання, що цілі маси покинули свій народ, як бояри, козацька старшина і велика частина духовенства та що духовенство на додаток кляло по українських церквах понад двісті літ Мазепу, а

вірні українці включно з Грушевським та Огієнком і Петлюрою та іншими ніби свідомими українцями не реагували. А тепер значна частина з них, що залишились, також мало про свої народ і свою мову дбають! Чому це сталося і яка рада на це?

У кількох місцях автор пропонує, щоб українці пішли на науку до москалів, поляків, греків і жидів, а це тому, бо вони під різними оглядами, як вислядає, краще виховані, ніж українці, бо це вони в цей чи інший спосіб над українцями панували та українцями керували, а не українці над ними та ними керували. Чому? Де причина? І яка рада на це, щоб у будуччині це саме не повторилося???

Наші батьки співали: Згинуть наші воріженьки... а під Крути послали всього 300 студентів! Ганьба тим всім, хто винен за це! Ганьба Грушевському, ганьба Винниченкові, ганьба Єфремову, ганьба Міхновському, ганьба цілій Центральній Раді, ганьба Петлюрі, Коповальцеві і Мельникові, які всі у тім часі були у Києві і практично втекли з України та після всього аж за границею дехто взявся до рятування українського народу, не виявивши досить здібності і енергії будучи в Україні зорганізувати оборону України в Україні, бо під Крути всього 300 студентів пішло проти навали московської орди, а вони не зорганізували оборони, ні навіть самі не пішли. Отож, велика ганьба є всім українцям того часу, що сильнішої оборони не зорганізували та самі також під Крути не пішли, а повтікали!

Українці не поставили також ніякої національно-церковної оборони супроти заофаних, єхидних, православних, фашистівських греків, які століттями беззправно окупували і рядили Київською Церквою та до Києва впродовж 250 літ посилали митрополитів, самих греків, а опісля супроти насадницьких і водночас нещадних фашистівських москалів, до яких українське духовенство пішло добровільно, як стадо цапів і баранів та пацят і ослів, на рішення двох осіб безхребетних — злочинного митрополита Четвертинського і злочинного козацького гетьмана Самойловича і на їх рішення москалі від 1686 року по нині рядять Київською Церквою та її і українців за допомогою Церкви москалізували та ще москалізують.

Що могли поставити опір, про це немає сумніву, бо поставили опір всі — братства, шляхта, козацтво та значна більшість духовенства спільно супроти рішення синоду Київських владик у 1595 році проти нав'язання зв'язку Київської Церкви з інтернаціональним Римом та культурною Західною Європою і підтвердженої на синоді Київської Церкви у Бересті 1596 року. Поставили опір православні усі, бо його зорганізувала досить справно Москва, тому що зв'язок українців і Київської Церкви зі Західом шкодила московському планові соєдиненія українців з москалями. Проти Москви не було ніде ніякої опозиції ні протесту у 1686 році, бо Москва це все заздалегідь запланувала і приготовила та, даючи українцям та грекам герої, — всіх купила.

Не поставили українці ні достатньої фізичної, ні ніякої психологічної, ні культурної оборони супроти поляків та москалів і тому досить скоро поляки спольщили бояр та всю провідну верству, а москалі всю козацьку

старшину і шкільництво та все духовенство і монастирі також досить скоро змоскалізували.

Економічно українці також не поставили опору і майно враз з боярами перейшло у польські руки, а опісли з козацькою старшиною та духовенством у московські руки. Щодо народу, то він не був у стані поставити ніде якогось опору, бо був весь час панцизняною власністю польських та московських поміщиків і своїх спольщених та змосковищених ренегатів і яничарів.

Це сумна дійсність, що в українців опору супроти Москви і москалізації бракувало, а якщо був якийсь десь, то у різних ділянках того не видно. Якщо народ не стояв на своїх ногах і ще не стойть добре, то десь була якась причина і були та є якісь недуги, що руйнували і руйнують національний організм так, що не зміг стогліттями і ще не є в змозі стояти впевнено та сильно на своїх власних ногах, і навіть нині, коли Україна несподівано стала незалежною, то виглядає, що у нашій національній недузі чи недугах нема поліпшення, бо замість поліпшення майже під всіми взглядаами стоймо у тій хвилі гірше, ніж стояли під час московської неволі.

Щоби знати недугу чи недуги, то треба переаналізувати історію і шукати за недугою чи недугами і від них лікуватися, якщо не хочемо самі і цілій наш народ потрапити знову в неволю або пропасти, так як пропали на наших землях кіммерійці, скити, сармати, гуни, авари, хазари, печенізи і половці та як зійшли майже на ніщо колись страшні кримські татари. Також майже на ніщо зійшли індіяни у Північній Америці і орігінальні місцеві австралійці. У різних розділах у цій праці наводяться деякі ділянки і пробуються для загальної інформації дещо проаналізувати, щоб над тим всезастановилися і їде треба, щоб змінили, чи поправили.

У цій праці є написане дещо, про що звичайно не пишеться в історії. В історії подається звичайно події та факти і дії осіб, а рідко історики подають аналіз подій чи фактів, або вчинків історичних осіб. До аналізу і засстанови є, наприклад, те, як сталося, що українці мали у 1917–1920 роках у Києві Грушевського, Винниченка, Петлюру, Єфремова, Міхновського, Коновалця, Мельника, Огієнка та інших визначних осіб, а під час того під Крутами пішло на оборону Києва всього 300 студентів і держава пропала, тоді як малі народи як Литва, Латвія і Естонія оборонили свою державу. Висновок досить ясний, про який ніхто не пише, що або треба шукати відповідь, для кого вони всі чи деякі з них працювали — чи для України, чи для сусідів, або дійти до висновку, що ті люди як державні мужі, а також тодішні українці були до нічого — були дурними швейками чи ідіотами та кретинами. У наслідку була втрата незалежності та понад 7 мільйонів виморених голодом. Хто за це несе відповідальність? Які були причини та хто винен? Одне є певним, що не за всю винні воріженky. За багато національних нещасть українці повинні самі битися в груди.

Рація стану України вимагає від кожного українця, щоб знав історію українського народу і щоб працював для добра України і українського народа.

ду. Нещастям України було і є, що провідні люди в Україні, які були і є відповідальні за долю українського народу, рідко коли мали і тепер дали не мають на увазі рації стану України — добра України і українського народу. Не мали цього на увазі ні князі, ні гетьманы, ні політики після Першої світової війни, і, як вислідяє, не мають теперішні, бо нарobili так багато різних партій і так багато різних Церков та церковних громад і допровадили Україну до стану понижче країн і народів Центральної Африки. (Ганьба їм всім — велика саньба!)

Досі тільки один історик, Грушевський, написав обширну історію України, але тільки до часів гетьмана Виговського. Тепер у вільній Україні, як московського комунізму не стало, то повинні б зійтися історики, щоб докінчили працю Грушевського або самі написали подібну історію. Але, на жаль, нема нікого, хоч є цілий ряд університетських професорів історії і кандидатів історичних наук.

Чи не є це спадщина сотень літ неволі — інерція, лінівство і брак особитої ініціативи та брак відчуття, що того роду історія є необхідною з рації стану України. Цю справу повинні б передискутувати на засіданнях Академії Наук і заохотити та навіть зобов'язати українських професорів історії та кандидатів історичних наук написати велику історію України. Це також повинні переговорити всі українці при дискусіях круглого столу і всі повинні вимагати від українських істориків, щоб написали новітню повну історію та не говорили безнастанию про ніби великого, хоч неповного істрика Грушевського з перед сто літ, який не навчився нічого з власної історії і пропагував соціалізм та федерацію та під Крути виправив на оборону Києва всього 300 студентів і загально беручи спричинив страшний голод, коли-то через його каригідне недбалство понад сім мільйонів українців вигинуло.(Ганьба їому, велика ганьба!).

Хоч є багато професорів університетів і кандидатів історичних наук, крім Липинського, ніхто досі не написав на тему організації Української держави. Липинський дав початок, але неповний. Це треба під різними оглядами доповнити, а деято з академіків та професорів історії, або хтось з кандидатів наук на теми, порушені Липинським, і взагалі про організацію Української держави повинні би написати свої власні думки. Це повинні б зробити також деякі з українських політиків та українських партійних вождів, бо що досі написане, це політична та партійна пропаганда різних політичних галайлів без системи і без глибшої національної, політичної, економічної, соціальної виховної та релігійної чи церковної думки, бо потрійна втрата незалежності, а тепер множення політичних партій та різних Церков не має ні рації буття, ні ніякого розумного вияснення та ніякого сенсу.

I. ДЕЯКІ ПРОБЛЕМИ З УКРАЇНСЬКОЮ ЗАГАЛЬНОЮ ІСТОРІЄЮ

1. КНЯЗІ

Коли студіювати історію України, то на самім початку стоять князь Олег і це як дійсно історично удокументований князь Київської Русі. Він у Києві полагодив справу не силою, а мирно-підступом, бо без внутрішньої війни, обох князів, Аскольда і Дири, зліквідував і сам перебрав владу та став керувати Києвом і від Києва залежними землями. Цей метод стосував для мирного полагоджування непорозумінь зі сусідами, бо полагодив мирним способом непорозуміння з Східно-Римською (Візантійською) імперією та заключив з нею корисний для Київської Русі торговельний договір.

Далекосягле значення для українського народу по нинішній час мало те, що князь Олег перший об'єднав під зверхністю Києва більшу частину земель Київської Русі та дав початок державі Київської Русі і початок ідеї етнічної спільноти, але не ясної, і це перетривало цілі століття, щодо різниці між українцями і москалями та білорусами, бо для прикладу, через століття церковні братства і навіть львівське братство та східноукраїнські малороси і західноукраїнські московофіли, а нині навіть у самім Києві цілій ряд осіб не бачать різниці між українцями та москалями і деякі українці не знають, хто вони, бо князь Олег не тільки створив ідею єдності українських земель, але ще приєднавши до Києва білоруські та московські землі, створив ідею “Руської Землі” та ідею свого роду єдності українського і білоруського та московського народів і передав Київську Русь неподільну князю Ігорю, а цей передав неподільну Русь своїй жінці, княгині Ользі, а та синові Святославові.

Після Ігорю княжила Ольга, а після неї Святослав, прославлюваний в українській історії як велика людина та як “Завойовник”. Він однак фактично був причиною наших пізніших нещасть, бо знищив Хазарську державу, яка була забралом проти наїзників з Азії, і на її місці не створив, ні не зорганізував нічого, ні навіть не старався прилучити ці землі до Київської Русі та оперти східну границю Київської Русі на Волзі, а пішов через незаселені степи фактично на

роздій за Дунай і встремився ніж у плечі болгарам під час того, як ті провадили війну з Візантією. Князь Святослав повинен був передбачити, що з Азії може прийти небезпека для його держави, бо правдоподібно знав або чув про це, бо чув та знав про це історик Нестор, що звідти прийшли раніше гуни, аварі і печеніги.

Для зміцнення держави повинен був заселити безлюдні степи до Чорного моря і до Волги, а зовсім про це не старався. Що найгірше зробив, то те, що поділив Київську Русь поміж своїх синів, хоч напевно знав, що Візантія не ділила своєї держави і повинен був передбачити, якщо був розумною людиною, що його сини будуть воювати між собою за уділи. Цим він дав скандалний чи державно злочинний приклад для своїх дітей, внуків і правнуків та створив бацилу недуги, що привела до упадку Київську Русь — до руїни держави, яку одну і цілу успадкував від князя Ігоря та княгині Ольги. Ділення держави на уділи залишилося у психології його дітей і внуків та правнуків.

За знищення хазар і за напад на болгар він сам солено заплатив, бо прийшли печеніги і хоч Києва не здобули і повернулись у степи, але пограбували навіть околиці Києва та набрали людей у полон собі на рабів та на продаж, а на нього самого, як вертав з дружиною з Болгарії, то на незалюдному степу коло Дніпрових порогів печеніги напали і його військо знишили, а його самого вбили. Після його смерті з трьох синів двоє загинуло, бо між синами дійшло до міжусобиці. При житті залишився наймолодший, Володимир, який за допомогою чужинців, варягів, опанував Київ і відновив єдність земель Київської Русі та навіть поширив на заході, бо забрав від поляків Червенські городи та землі на північному заході коло Волині та дещо на півночі. Українці та москалі дали йому ім'я “великий”, його синові Ярославу “мудрий”, а правнукові Володимирові “мономах”.

За них, за Володимира Великого, а опісля за його сина Ярослава Мудрого та за правнука Володимира Мономаха були в історії Київської Русі, мабуть, релятивно найкращі часи, бо був спокій і, судячи по будовах того часу та поширенню християнства і частинно освіти, Київська Русь за них чи під їхнім впливом дещо с cementувалася і зміцнилася та розвинулася. Питання однак постає, чи всі три заслуговують серед українців на ті титули і чи треба їх писати з великої букви, чи тільки з малої, бо хоч всі три об’єднували українські землі і за свого життя мали об’єднану Київську Русь, то ні один з них не залишив її цілу, об’єднану, а всі три ділили її між своїх злочинних синів-опришків. Цим спричинювали за кожним разом міжусобиці та братовбивчі війни і втручання сусідів в українські справи, а останній, Володимир Мономах, поділив Київську Русь на довгі століття так, що аж німкеня Катерина II об’єднала більшість земель Київської Русі, але під московським проводом, а решту об’єднав грузин Сталін

також під московським проводом і обое, чужинці, стали “собирателями руських земель” — собирателями земель Київської Русі, але під проводом Москви і на користь Москві та москалям.

Всі троє князів через ділення держави на уділи спричинили руйну українських земель і українського народу та неволю на довгі століття і пустошення її наїздами половців і татар та окупацію сусідами — поляками, литовцями, мадярами та москалями. Навіть нині, після проголошення незалежності, не всі українські землі є об'єднані з Києвом, бо Холмщина, Піддляшша, Засіяння і Лемківщина, Пряшівщина, Полісся з Туровом і Пінськом, які без сумніву є українськими, і Куршина, Воронежчина, Остроготчина та Кубань залишились поза границями України.

Головним чином через цих трьох князів, через їх поділи на уділи, наступила неволя, загальний занепад і брак здорового думання, загальна інерція та брак ревности до праці над відбудовою чи розбудовою України, її економіки, її культури та духового і релігійного життя. Через них Україна опинилася понижче африканських держав, а українці понижче муринів Центральної Африки. Щодо москалів, то ті три князі мають для них незаперечну заслугу, бо це вони дали зародок для створення московської держави і московського народу,

Щодо Володимира Великого, то не греки, ні навіть не українці, а москалі перші проголосили князя Володимира “святым” і це аж у XIII столітті. Володимир, без сумніву, був між Рюриковичами найбільшим князем, але коли взяти під увагу добро України і українського народу, то проти нього є декілька поважних закидів, так що постає сумнів, чи вмів він думати та передбачати і чи був дійсно великим. Ми, мабуть, платимо за Володимирову Анну, як виглядає, продажну жінку, бо тільки продажні жінки в'яжуться з якоєю рацією з жонатим чоловіком. За продажну жінку платиться, то Володимир заплатив за неї Корсунем і Кримом, а Україна платить понині, бо Володимир повинен був приєднати Крим до Києва та заселити його українцями і оперти граници на Чорній Морі. Тоді не прийшли б татари і не заселили б Криму і не було б стільки татарських наїздів та клопотів в Україні, а опісля не заселили б його москалі й українці не мали б тепер клопоту з Кримом. Брак державного думання у Володимира як наслідок, мабуть, недорозвиненого мозку, маємо в його поділі України між синів, чим дав поганий приклад для своїх нащадків та започаткував нещастия для України, бо поділ спричинив міжусобиці і упадок Київської держави через понад двісті років війни між своїми синами та наслідниками за уділи.

Недорозвинений мозок і брак державного думання наглядні у Володимира також у тому, що патріархату не створив, і навіть згадки ніде немає, щоб він про нього старався, хоч мусів знати, що болгари, малий народ, про власний патріархат старалися і його вже сто-

років скоріше отримали. Анна, його грецька жінка, привезла зі собою грецьку кліку чи грецьку мафію і грецьку колоніальність, бо Україна стала, мабуть, завдяки її впливові чи старанню грецькою церковною колонією і позаду західнослов'янських культурних народів, а потім, як греки продали Київ москалям, стала церковною колонією московською. Колонія своїм зверхникам платить всім, що має. Скільки Україна платила фашистівським грекам, а скільки відтак фашистівським москалям та скільки ще нині платить, то цього досі, як виглядає, ще не досліджено і не подано до відома.

Сотні кілометрів “змієвих валів”, частково мабуть збудованих ним на оборону перед нападом варварів за Переяславом і за Білою Церквою, це сумне свідоцтво браку державної мудрості та далекоглядності, бо замість об'єднавши всі території нинішньої України, викинути печенігів за Волгу і оперти границю Київської Русі на Волзі і на Кримі та укріпити границі, він віддав Крим грекам і боронив Київську Русь змієвими валами недалеко від Києва. З печенігами без великої трудності полагодив справу його син Ярослав, бо розбив їх під мурами Києва так, що забралися зовсім з українських степів. З того виходить, що печеніги не були аж такими сильними і численними, що ні Володимир, ні його батько Святослав не мали на стільки мозку в голові, щоб печенігів поконати і оперти Київську державу на природних границях, на Волзі і Чорнім Морі. Очевидно — не думали чи не були здатні подумати про це.

Найбільшою хибою Володимира, і це без ніякого оправдання, було те, що Володимир не продумав, які наслідки буде мати для держави його поділ Київської держави між своїх синів — фактично кримінальних опришків. Він бачив, що сталося, як його батько поділив державу між своїми дітьми. Скічілося на війні і братовбивстві і він міг передбачити, якби думав і вмів робити висновок, що те саме може статися і після його смерті, що дійсно сталося, але ще у більшій мірі, бо мав більше синів. Те саме сталося після смерті Ярослава Мудрого та Володимира Мономаха, які наплодили і виховали кримінальних синів. Їх злочинні сини та внуки билися між собою за уділи і часто спроваджували чужинців на поміч, а ті грабували українські землі та забирали людей в полон. Тому треба би, мабуть, писати писати додаток до імені: Завойовний, Великий, Мудрий і Мономах з малої букви.

Щоб мати поняття про ділення на уділи і брак стабільності у державній організованості через уділи, то треба подивитися на ті часті зміни князів в уділах. От для кращого зрозуміння української трагедії такий приклад.

Загально знаний Володимир Мономах займав княжий престол ростовський, смоленський, володимир-волинський, знову смоленський, чернігівський, переяславський, і вкінці київський, а його син Мстислав займав престол новгородський, ростовський, смоленсь-

кий, знову новгородський, білгородський і вкінці київський. Другий син Володимира Мономаха Юрій Долгорукий був князем ростово-сузdalським чотири рази, переяславським два рази,городецько-остерським один раз і київським три рази. У такій ситуації, очевидно, ніхто з цих князів не міг думати та не думав про розбудову Києва чи якогось князівства.

З цілого ряду князів тільки Данило Галицький зайняв вагоміше місце в історі, бо старався боронити українські землі перед татарами та старався дістати поміч із Заходу, але не отримав. Між його здобутками є, що привів до порядку болехівських махнівців, які вислугували татарам і заложив два знані міста — Львів та Холм, але не розв'язав справи з бунтівними боярами, які лили йому пиво в обличчя і які за 90 літ після його смерті отруїли останнього князя і викінчили Українську Державу. Щодо боярів, то вони не відігравали якоєсь значної ролі, хіба у Галичині, де один з бояр старався стати князем, а двох синів князя Ігоря, знаного з поеми про похід Ігоря на половців, були запрошенні боярами до Галичини після смерті Ярослава Осмомисла, бо були синами доночки Ярослава Осмомисла, але згодом боярі їх повісили, а третьому вдалося утекти від смерті з рук галицьких бояр.

У 1340 році галицькі злочинні бояри послали на другий світ останнього самостійного українського князя і тим спричинили упадок Галицько-Волинської держави і українські замлі на понад шістсот літ перейшли під чуже панування, а це спричинило поступово загальний упадок всього політичного, національного, релігійного і культурного життя у колись могутній Київській Русі. Супроти поляків, то не стрічається опозиції галицьких кримінально-махнівських бояр.

2. МИNUЛІ ТА ТЕПЕРІШНІ УДІЛЬНІ КНЯЗІ

В українській історії говориться часто про українських удільних князів, які існували у певний період в українській історії і яких число доходило деколи до 70 та які винні за упадок держави, але не стрічається пояснення про корені цього і про психологічні причини факту поширення і продовжування удільних князів і князиків та гетьманів і гетьманчиків, і вожів та вождиків на більш як тисячоліття нашого історичного існування у всіх ділянках цілого нашого національного, політичного, культурного, економічного і церковного та суспільного життя по сьогоднішній день.

Причиною того був генетичний брак відповідного думання та брак виховання і формaciї характеру. Там, де не було ніякого думання та виховання, бо не було ні школи, ні Церкви з активно працюючим духовенством, ні громадських організацій, ні книжок, то там люди залишились з примітивним, генетично недорозвиненим мозком з пе-

черних часів — з кам'яної доби, коли-то люди ще не вміли думати та робити відповідних і корисних висновків ні для себе самих, ні для інших та відповідно до цього діяти.

Приклад браку думання і виховання бачимо серед племен чорних у Африці та серед індіянських племен у Північній Америці, які не маючи ні шкіл, ні церков, ні організацій, ні книжок, та якоїсь науки, щоб розвинути свій мозок і чогось навчитися, залишилися примітивними, зацофаними, інтелектуально недорозвиненими і поділеними та слабо зорганізованими і до певної міри напівдикими по сьогоднішній день. Візьмімо хоча б до уваги недавнє вирізування у Африці або племінні війни між індіянами в той час, коли білі послідовно наступали і виганяли їх з їхніх місць довголітнього проживання десь далі на захід.

Індіяни, воюючи між собою, не змогли додуматися, що треба об'єднатися і спільно оборонити своєї землі. Це ж образ наших удільних князів, які не оборонили Києва перед знищеннем Боголюбським, ні перед нападами половців та татар, а удільні гетьманчики перед поляками, татарами та москалями і різні партійні отманчики та вожди з Грушевським у проводі у 1918/1920 році перед червоними москалями і тим спричинили виголодження сім мільйонів населення в Україні у 1933 році та сотні тисяч розстрілів і сотні тисяч заслань.

Щодо москалів, то вони навчилися від татар і запровадили у себе єдинодержаві та покінчили з удільними князівствами і стали імперією. Київська Русь за княжих часів була також коротко імперією, але київські князі не навчилися від нікого нічого, ні не думали на дальнє, бо Володимир Великий і Ярослав Мудрий та Володимир Мономах, які ту імперію створили, кожний для себе тільки і на свій час, бо кожний з них поділив її на удільні князівства та дав ці уділи своїм державно і релігійно невихованим та інтелектуально недорозвиненим синам — князикам, а ті билися між собою весь час як кримінальники, як опришки, як барани і цапи, за уділи та допровадили Київську Русь до руїни, а з нею український народ до понад 600 літної неволі. Ця психіка удільних князиків повторилася за козацьких часів — і натворились удільні гетьманчики, які билися за булаву, а у 1918–1920 роках натворила різних політичних та партійних удільних отаманчиків, які билися за свої соціалістичні партії, з чого скопістали червоні москалі і зайняли Україну та запровадили неволю ще гіршу від твої, що була за царських часів, а у найновішім часі українські політичні та церковні діячі поділилися і поділили народ та розпочали спір і ще сперечаються між собою, як удільні націоналістичні та церковні князики, отаманчики, вожди та єпископи.

За удільні князівства, удільні гетьманства і отаманства та вождівства і єпископства вину несуть не тільки самі князики, гетьманчики, отаманчики та вожди і єпископчики, але вину несе українське православне, а частково і греко-католицьке духовенство, які на всяки

міжусобиці мовчали і ще мовчать, а їхнім обов'язком було і є вчити людей чесно і правильно чинити і самим так діяти. За розбиття вину несе також весь український народ, який без належного державного — політичного і громадського та релігійного і суспільного виховання тих удільних князиків, гетьманчиків, отаманчиків та вождиків і епіскопіків своєю мовчанкою і бездіяльністю толерував і толерує та фактично частинно підтримував і підтримує, а навіть деколи дехто їм ще на вічну ганьбу політичної незрілості ще й пам'ятники поставив.

Питання є, чи можна людей навчити краще поводитися? Відповідь є, що без сумніву — можна. Тому що, якщо можна ведмедя навчити танцювати і навіть слона на фортеп'яно грати, то можна і українців чого треба навчити, бо ж українці мають на це мозок, але треба поступово і розумно та належно українців вчити. Сам від себе без науки не буде ні ведмідь танцювати, ні слон на фортеп'яно грати, ні українці не будуть без науки і думання державних, політичних, громадських і церковних організацій добре і вміло провадити.

Великий князь — це був титул, а не влада над князями. Удільні князі не слухали великого князя. Щоб психологію удільних князів зліквідувати, то не трапляється, щоб хтось над тим систематично працював, а є тільки загальні нарікання, бо люди бачили, що удільні князі руйнують край, але не стрічається, щоб у цій справі хтось щось зробив, крім зустрічі князів у Любечі 1097, коли то князі присягнули тримати мир між собою і цілували хрест, а через кілька днів мир і присяга пропали, бо волинський князь при мовчаливій згоді великого князя виколов теребовельському князеві Василькові очі — перший записаний випадок в Україні, змавпований, без сумніву, від греків, у яких цей жорстокий звичай виколовати очі існував, так що полоненим болгарам 14 тисячам повиколювали очі і 800 полоненим українцям за Ярослава Мудрого. Факт виколення князеві Василькові очей був загально засуджений, але щодо міжусобиць, то не видно, щоб достатньо осудили і щось у тій справі зробили.

Що Великий князь на мав нікої влади, ні авторитету, бо щі Володимир ніби Великий, ні Ярослав ніби Мудрий, ні Володимир ніби Мономах не мали розуму це упорядкувати і це наглядно видно із частих змін у Києві, бо за сто років від 1146–1246 були у Києві 46 разів зміни! При тому княжили тут 24 князі з 7 ліній і 3 династій. З них один князь княжив на київському престолі 7 разів, п'ятеро засідало по 3 рази, восьмеро по 2 рази. Найдовше тримався один князь, бо княжив 13 років. Один княжив 6 років, два по 5 років, три по 3 роки, сім по 2 роки. Решта княжили по одному рокові.

Щодо міжусобиць та удільних князиків, то за міжусобиці велику частину відповідальності несе ієрархія і духовенство — чужинецька православна грецька ієрархія в Україні та грекославне українське без належного виховання православне духовенство, бо на між-

собиці мовчали, отже практично це толерували і про євангельські та моральні засади християнства не навчили нічого в першу чергу князів і бояр, а опісля інтелігенцію та весь народ. Православна Грецька Церква в Україні, як виглядає, обмежилася до “гокус-покус” — до обрядовщини, і ні князів і бояр, ні народ зовсім нічого не вчили, бо не стрічається у тій справі якась активність Церкви, ні нема відомості, що Церква та духовенство щось людей вчили або справою міжусобиць інтересувалися і щось у справі міжусобиць та удільних князівств зробили, а повинні були, бо це була моральна справа, тому що це були переважно грабіжницькі війни, на які для помочі деколи запрошується чужинців, а особливо половців, які грабували населення та набирали людей на ясир за свою поміч.

За козацьких часів були війни між гетьманами і деколи запрошувано татар, які вертаючись брали людей у неволю, а у 1919 році проти Центральної Ради і проти Директорії запрошено москалів, які на 70 літ зайняли Україну і спричинили три голоди: 1922–1923, 1932–1933 і 1946–1947, з яких голод 1932–1933 року був найстрашніший бо понад сім мільйонів людей виголоджено, а винні Грушевський, Винниченко, Єфремов і Петлюра, секретар з військових справ за Центральної Ради, і ціла Центральна Рада та всі українці, тому що наробили партій, які політикували і не зорганізували оборони проти московської окупації, і винна також Київська Православна Церква і її духовенство, і це кримінальна вина, що не допомогли чи не заохочили народ до осудження злочинних поділів та до самооборони проти наступаючих північних безбожних ворогів.

Нині різні нові князики та отаманчики наробили цілий ряд партій і Православних Церков та Протестантських громад і поділили та розбили народ, а на творення того зовсім не видно потреби. Тут треба всім — і духовенству та інтелігенції і всьому народові виступити проти та вчити народ, щоб не робив поділів, не допускав у себе удільних князівств, а як хтось зробить, щоб ніхто не підтримував, а щоб всі публічно осудили та щоб взявся кожний з них до якоїсь роботи для розбудови України та до приготування її оборони, а не до розбивання України.

Що можна людей відівчити від творення удільних князівств або удільних організацій, чи Церков, про це автор не має сумніву, бо бачив як його мама вчила і навчила молоду кішку вийти з потребою на двір і не робити з хати спільногомісця. Взяла кішку за голову і носом кішки витирала занечищену підлогу та потім викинула кішку на двір. Через два дні, після двох наук на третій день зранку кішка стояла при дверях і просилася, щоб її випустити на двір і вже більше не занечищувала хати.

Отже якщо можна кішку навчити, то можна тим більше навчити загальних норм людей. Біда тільки, що того конкретно ніхто не вчить,

та нема людей, що вчили би загально і поодинчо усіх, що можна, а що не можна робити, та що треба робити у різних національних, соціальних і культурних та навіть у церковних справах, а що ні. Це у першій мірі повинно вчити духовенство, якщо його хтось навчив. Біда у тім, що ми не маємо належно вихованого духовенства і нема по семінаріях людей, щоб кандидатів на священиків хтось щось з того вчив, а за це винні єпископи, що не шукають кращих ректорів та професорів до семінарій, таких, що схотіли б і вміли б краще вчити, щоб опісля, як стануть студенти священиками, вчили людей згоди і взаємної співпраці та винна ціла церква, що того роду єпископів, що не дбають про краще виховання духовенства, вибирає чи затверджує.

За злочинні вчинки та всілякі спори і брак співпраці та всякі розбиття організацій повинен бути відвертий і явний осуд. Про це повинні говорити родичі і учителі дітям та молоді. Про це повинні говорити і це передискутувати члени товариств на різних засіданнях і зібраннях, а особливо про це повинно говорити духовенство у церквах і поза церквами та вся суспільність при різних нагодах. Не стрічається однак загального осуду щодо міжусобиць ні у княжих, ні козацьких, ні у новіших часах. Мовчала і не мовчить у цій справі православна ієрархія в Україні, а також і греко-католицька, мовчали і мовчать монастирі і все світське та монаше духовенство, мовчала і мовчить українська інтелігенція та весь національний та церковний провід. Мовчати не повинні, бо незгоди та міжусобиці — це моральна справа, а моральна справа це справа в першій мірі духовенства, а у дальшій мірі всіх українців разом і кожного поособіно.

Не стрічається публічного осуду Київської Церкви і духовенства та української інтелігенції і суспільності князів Володимира Великого, Ярослава Мудрого та Володимира Мономаха за творення уділів та творення удільних князівств і удільних князиків, які привели до руйни Княжу Русь. Розбиття повторювалося безнастанно в козацьких часах з кількома гетьманами і нема якогось очевидного осуду, навіть у найновіших часах не стрічається ясного осуду суспільства, провідників та Церков за розбиття націоналістичного руху серед українців на три частини, ні за робиття Конгресового комітету на дві осібні організації, ні недавного розбиття Руху на три частини та Републіканської партії і інших політичних партій та Православної Церкви на дві чи три часті і цілу купу, без ніякої потреби, протестантських громад. Є тільки загальні нарікання, а нема ніякої протидії та якогось загального ефективного осуду. Розбиття Київської держави, розбиття козацтва, і також розбиття націоналістів, Конгресового комітету та навіть Руху і різних партій — все це виходило і виходить на шкоду Україні і українського народу і є національним злочином, а ті, що це здійснили або допомагали чи підтримували, або ще підтримують ті всякі розбиття, поділи та спори, є

національними злочинцями і національними злочинцями є всі ті, що мовчали і мовчать і не протидіяли та не протидіють руйнівницькій праці всяких удільних князиків і вождиків, чи єпископчиків, фактично шарлатанів, і тому вони всі і також українське духовенство та українська інтелігенція і українське суспільство — це національні злочинці, співвинні за поділи і за всі розбиття.

Українські Церкви і їх духовенство та українська інтелігенція і українське суспільство не сповнили свого обов'язку і не повчили, ні не стримали князів під час княжих міжусобиць, ні під час гетьманських міжусобиць, ні під час партійних сварок у 1918 році, ні під час недавного розбиття націоналістів та Українського-Американського Конгресу, ні тепер при творенні 127 політичних партій та 72 різних церковних громад. Це все є психологічна ментальність удільних князів і князиків та єпископчиків і треба цього позбутися. Це толерування удільних князівств було в українській історії у різних формах весь час. Це залишилось у людях з кам'яної доби, коли жили ще незорганізовані по печерах і кожний був проти кожного, як індіани в Америці, або мурини донедавна в Африці Центральній, чи незгідні слов'яни на Балканах. Це є свого роду генетична хиба, якої треба за всяку ціну позбутися.

Православна Церква, яка тоді існувала в Києві, не дала князям, ні козацьким гетьманам, ні козацькій старшині, ні українській інтелігенції, ні українському суспільству, ні давніше, ні тепер християнського виховання, щоб жили у згоді, щоб любилися і співпрацювали та не робили роздорів. Православні греки не дали християнського виховання, бо самі його не мали і не мають, бо розбивши християнство натворили в Церкві цілий ряд Церков — удільних церковних князівств і не здатні чи не хочуть допrowadити християнство до єдності та на діяльність удільних князів та на всякі розбиття у національнім і політичнім та церковнім житті мовчали і мовчать.

Початок удільних князів сягає ще печерних часів, коли то кожний мав свою печеру і дбав та старався про себе самого і про свою найближчу родину. Поволі близчча і дальша родина сдналися разом і так творилися племена, які часто воювали між собою переважно при здобуванні поживи або діленні її, або за кращі печери. Одиниці і групи були егоїстами, ніхто їх співжиття і співпраці не навчив, хіба поступовий досвід, якщо хтось трапився між ними думаючиою істотою. Звичайно у людей кам'яної доби вирішувало право сильнішого. Те саме було у боротьбі за уділи, чи опісля за булаву, а тепер часто продовжується безкомпромісна боротьба за головування у політичних партіях чи в різних організаціях та за митри у Церквах. Навіть часті розлучення подружжів сьогодні — це часткове повернення до безкомпромісних печерних часів взаємної непоступливості. Цю безкомпромісну психологію з кам'яної доби ми бачимо та-

кож у різних народів без громадського і ніякого виховання, коли читаємо історію індіанських племен у Північній Америці або бачили у недавнім племеннім вирізуванні у Руанді в Африці та у взаємнім вирізуванні та нищенні людей на Балканах.

У Нестора читаємо, що Новгородці не могли між собою співпрацювати і тому запросили до себе варягів, щоб ними рядили. Ці варяги перейшли до Новгорода і досить скоро перейшли до Києва та створили Київську Русь, яку поділили між собою на уділи і почали майже відразу битися між собою за уділи.

Питання є, чому князі-варяги поділилися і поділили свої дружини та билися між собою. Відповідь досить наглядна, коли глянемо до історії, хто це були варяги? Варяги не були державним народом. Це були півпічерні норманські племена, чи групи, які нападали на різні країни — на Францію, Англію, Іспанію, Сіцілію і жили з грабунків. Це були свого роду опришки. У Києві осіли варязькі князі під проводом родини Рюриковичів, з яких перші три — Олег, Ігор та Святослав провадили напади на сусідів, а особливо на багатий Константинополь. Опісля поділилися і розпочали розбирацькі, опришківські напади між собою одні проти других за уділи, поділивши між собою свої дружини — варягів та їхніх нащадків. Ці варязькі князі чи князикі і їхні дружини були напівпічерні, напівдикі люди, які про державу і про людей мало що дбали та оборонити спільно землі Київської Русі ні перед половцями, ні перед татарами не були здатні, ні не були здатні оборонити Київ у 1169 році перед суз达尔цями.

Рюриковичі та їхні дружини з малими винятками — це дідичні кримінальні злочинці, це дідичні опришки, що допровадили Київську Русь до руїни і зруйнували себе самих та зникли з історії, бо княжа династія вимерла, а їх дружини, не маючи коренів у Київській Русі, її зовсім не боронили, ні народу, ні її грецького поверховного обрядового християнства і досить скоро перейшли на службу до національних ворогів українського народу і Грецької Церкви в Україні — до поляків. Княжа родина Рюриковичів залишила після себе зловісний приклад егоїзму, самолюбства і печерної анархії, які залишилися в історичній пам'яті і проявилися опісля у Церкві та козацтві і народі по нинішній день. Бояри так як і князі у княжій добі зовсім не дбали про народ і врешті під проводом князя Острозького, феєрверкового національного діяча (зник діяч — зникло відразу, що почав: друкарня і школа) і скандалного вихователя своїх власних дітей та інтелектуально недорозвиненого, як всі Рюриковичі, який підписав з боярами Люблінську унію без ніяких для України застережень і віддав Україну під польську колонізацію, а потім вибив зі своїм сином Янушем, ренегатом, під П'яткою З тисячі козаків та в Бересті на користь москалів пішов як удільний князик проти митрополита й єпархії та розбив Церкву і тим причинився до Переяслава і до того,

що у Лаврі століттями споминають Московського патріарха і споминають також тепер, хоч тепер у Києві є Український патріарх.

Щодо козаків і їхніх без ніякої користі для України нападів на Синопу, Трапезунд і Кафу та інші турецькі міста, то це правдоподібно генетично успадковане з пізнього часу бажання грабунків, а також наслідок скандалного прикладу і впливу грабіжницьких нападів розбійників-князів. Розбиття козаків і вибір одночасно кількох гетьманів може бути наслідком успадкованих генетичних хиб егоїзму, анархії і браку співпраці з пізнього часу — з кам'яної доби, а може бути також частково успадкування хиби з часів удільних князів, бо поодинокі гетьманники за козацьких часів виступали, а нині різні вожді виступають як удільні князи.

Нинішнє розбиття політичне і церковне серед українців — це, без сумніву, частково генетичне з пізнього часу, з кам'яної доби, а частково підсвідоме мавпування удільних князів і їхнього оточення: а козацьке розбиття, яке зосталося в народі, є наслідком браку державного і громадського та релігійного виховання.

Інші народи, які також походять з кам'яної доби, але спромоглися впродовж століть позбутися хиб пізнього дикунів і удільних князів, як приміром французи, англійці та американці. Добру організованість виявили стародавні римляни і змогли зорганізувати на століття світову імперію. Греки натомість не змогли самі об'єднатися і аж римляни об'єднали їх під своїм пануванням.

Українці змогли часово об'єднати і об'єднаних часово втримати князі: Олег, Ігор, Святослав, Володимир, Ярослав Мудрий та Володимир Мономах, але навіть ці князі були історичними варязькими кримінальниками — творцями удільних князівств і руїни Київської Русі, бо ділячи на уділи ці князі спричинили історичну та психологічну систему удільних князів, котра погубила Київську Русь, козацтво і визвольні змагання 1918–1920 років та тяжить підсвідомо у крові та костях і у історичній пам'яті українців по сьогоднішній день.

Удільні князі могли існувати, бо кожний удільний князь, політик чи єпископ мав і має коло себе групку людей-поплічників, які даного удільного князика, політика чи єпископа, чи вождя підтримували чи підтримують. Удільні князи, гетьманчики, вожди та єпископи та всі ті голови політичних партій і різних політичних фракцій та різні провідники типово підсвідомо мавпують удільних князиків, а ті, що їх підтримують, мавпують бояр, що підтримували удільних князиків.

Чим стали голови трьох груп націоналістів — мельниківців, бандерівців і двійкарів — Мельник, Бандера та Лебедь і Ребет? Стали удільними князиками та вождиками. Вони пішли у домовину, а ними створені удільні князівства, плід їхнього егоїму та браку співпраці

залишився і до певної міри руйнує далі український народ, який своєю інерцією і пасивністю та мовчанкою це розбиття підтримував і фактично далі підтримує, та свідомо чи підсвідомо стає поплічником удільних князиків, психологічних опришків.

Духовенство, інтелігенція та суспільність незорганізовані і пасивні весь час мовчали і мовчать і тому поносили поважну вину у минулім і поносять нині через те, що мовчали і мовчать і не робили нічого та не роблять і тому психологія удільних князів проіснувала цілі століття та існує по нині, бо загал пасивний та інертний мовчав та нічого не робив і не робить та ще співпрацював та співпрацює і повписувалися до тих різних удільних князівств. Через це за удільні князівства та за кількох гетьманів і за нинішнє партійне розбиття, і політичне та церковне розбиття винне духовенство, винна інтелігенція та винен весь народ і всі ми винні, бо сидимо інертні з руками, скованими в кишенях, і тільки нарікаємо та незорганізовані і інертні нічого не робимо. Треба це різними способами активно поборювати і публічно осуджувати та ніколи ніяких поділів не творити, а як десь хтось коли-небудь створить, то їх навіть пасивно ніде, ніколи не підтримувати і до них не вписуватися та їх всюди як опришків публічно осудити.

Щоби існуючі різні удільні князівства зліквідувати та на майбутнє перешкодити творенню нових, то перш за все не треба належати, ні не треба вписуватися до удільних князівств і удільних партій чи навіть удільних Церков та не підтримувати ніяких удільних князиків чи політичних та церковних отаманчиків та вождиків, чи удільних єпископиків, ні їхні партії чи Церкви, ні ніяку їхню активність. А одночасно треба князиків, отаманчиків і вождиків та єпископчиків виелімінувати з українського чесного і достойного та патріотичного суспільства і треба всюди говорити про них та трактувати їх з погордою як шарлатанів, тому що вони — це покидьки суспільства, паразити і ошуканці чи чужинецькі ворожі платні агенти, які використовують дурних людей для власної особистої якоїсь матеріальної чи амбіціонерської користі, або щоб за ворожі гроші українців ослабити і розбити і тому розбивають, бо того хочуть вороги і за це розбивачам українського українські вороги платять.

Всі українці до одного повинні стати спільно і ясно на тім становищі, що князиків, отаманчиків та вождиків і єпископиків треба як національних шкідників, махнівців, анархістів та опришків трактувати як покидьки суспільства і дикунів з печерних часів та паразітів і шарлатанів та їх власні родини повинні відректися їх публічно. Прикладом цього хай послужить родина Бараповських, яка прилюдно відреклася свого члена, Романа Бараповського, який пішов на співпрацю з поляками і врешті досить скоро помер самотній, покинutий всіма і навіть поляками у польській в'язниці між двома світовими війнами. Таких членів родини, що роблять роздори, повинна вся ро-

дина відректися і їх як національних кримінальників до родинної спілки не допускати.

Треба запровадити національну дисципліну і ясно виховати суспільність у тій свідомості, що як управу товариства выбрано і план праці накреслено, то не можна допустити розбивання з середини, бо всякі поділи — це власне розбивання цілості і творення з одного двох частин. Найчастіше стається, що менша частина відколюється і творить нову організацію, нове удільне князівство. Треба завжди і всюди стояти на становищі і вичекати загальних зборів і змінити, якщо більшість вирішить, частину чи цілу управу, якщо справа у людях, а як справа у програмі чи напрямі праці, то треба змінити програму чи напрям праці відповідно до рішення більшості.

Всякі українські князики, гетьманчики отаманчики і вождики та списокопики, що розбивають товариства, чи організації, чи ділять без потреби території і всі ті, що їх підтримують, є махнівцями, гуляйпільцями, анархістами та опришками і є викидьками українського народу та національними злочинцями і кримінальниками, такими самими, які ті що зруйнували княжу державу, розбили козацьку, за напастили незалежність у 1918–1920 роках і руйнують тепер. Їхня праця та активність є цап'яча, бараняча і когутяча та осляча і не є на користь українському народові, а на користь його ворогам і творці їх є, як правило, ворожими агентами. Це впровадили ще стародавні римляни: *divide et impera* — діли і пануй!

Це повинен кожний українець усвідомити собі, що через удільних князиків, гетьманчиків, отаманчиків та вождиків і епископчиків український народ три рази опинився у неволі і за татарську, польську, московську неволю та за знищення Києва Андрієм Боголюбським у 1169 і татарами у 1240 році та Батурино у 1708 році і за голоди у 1922–1923, 1932–1933 та 1946–1947 роках, і за заслання на Соловки та на Сибір і розстріли по тюрмах несуть вину всі, що української рації стану не підтримували, а українські поділи та ворогів підтримували та ще деколи підтримують.

В українській історії були три найбільші чи найвизначніші князі, які об'єднували українські землі, але умираючи їх ділили і наробили удільні князівства та знівечили свою працю і заслугу за об'єдання українських земель. Вони те своє об'єдання розбили і натворили удільних князівств, і тут є трагедія нашої історії, бо їхня остання воля була національно злочинна і всі три тим самим стали національними злочинцями, а це були Володимир Великий і Ярослав Мудрий та Володимир Мономах. Отже замість Володимира Великого ми фактично мали через ті поділи на уділи Володимира малого, а замість Ярослава Мудрого мали Ярослава дурного, а замість Володимира Мономаха мали Володимира многомаха. Вони закінчили своє життя і увійшли в історію як національні злочинці, бо їхнє ділення

спричинило міжусобиці і фактично упадок Київської Русі та понад 600-літню неволю українського народу і навіть недавній семимільйонний голод. Безперечно вони не були, мабуть, свідоміного злочину — що виховавши кримінальних синів і внуків та поділивши край спричиняє і стануть творцями безнастаних внутрішніх воєн за уділи та спричиняє цю нашу понад 600-літню неволю і голодомор та вкладуть в історичну пам'ять злочинний приклад на сотні років, а у висліді і на нині є прикладом для розбиття націоналістів та руху і републіканської та інших партій та навіть Церкви.

В історії є загадка про Святослава і його величають як Завойовника. Справжнім Завойовником і першим “собирателем” українських земель був князь Олег, бо об’єднав українські землі. Святослав був Нападником і Ділителем, бо напав на хазар і так їх ограбував і вибив та знищив, що сліду не полишилось з хазарської столиці Ітілю, ні з хазарської держави. Потім напав на Болгарію і там сидів, доки його греки з Болгарії не викинули. Він був першим, хто впровадив ділення Київської Русі на уділи. Перед смертю він поділив українські землі і це він був тим, хто ропочав у нас традицію ділення України на удільні князівства.

Від часів Володимира Мономаха почавши тільки за Центральної Ради наступило об’єднання українських земель, але воно було коротким і не втрималося. Козаки за соборність не старалися, а за зайняття і прилучення Криму ні князі, ні козаки не думали. Хмельницький залишив 1648 року Волинь полякам за спасибі і за польське спасибі залишив також Галичину, яка його підтримувала, на польські палі, а Петлюра забувши про соборність, як удільний князь, не питав чи згоди, віддав Волинь полякам за тимчасову польську поміч кількох дивізій, але загалом українці Петлюри і поляків не підтримали і він разом з поляками був змушений червоними москалями скоро втікати з України.

Об’єднання українських земель розбитих уділами завершили (іронія долі) чужинці. Німкеня Катерина II, “сучачка”, як звів її Шевченко, бо гетьманат зліквідувала 1664 року, гайдамачину зліквідувала 1668 року і Січ зліквідувала 1675 року, а опісля також татар зліквідувала та Крим зайніяла, чого не могли зробити ні князі, ні козаки, ні поляки. Решту земель об’єднав грузин Сталін кровожадний, бо близько 7 мільйонів українців виголодив.

Велика вина в українськім розбитті була і є Київської Церкви і її єпископів та українського духовенства, яке не виховало краще своїх вірних — князів та їхніх синів і бояр, які до розбиття допомагали і на всякі міжусобиці та поділи духовенство загалом мовчало і ще мовчить, та що гірше, самі владики і духовенство поділили Церкву і українських вірних на різні Церкви та натворили різні релігійні згромадження.

Цих всяких удільних князиків, отаманчиків, вождиків та єпископиків, що внесли чи вносять новий поділ і розбиття, треба як найбільш рішучо і безоглядно засудити та без перерви нап'ятно вувати, якщо комусь залежить на добре України і українського народу та Української Церкви, бо часто того роду люди і їх прибічники стають героями в очах дурних людей, яким тяжко зорієнтуватися, що причиною розбиття є праця шарлатанів, чи національних кримінальників або хворих психічно, чи чужих платних агентів. Часто це є замовлене ворогами платне розбиття, а ті що це роблять, прикривають свою ворожу роботу для замілення якимись патріотичними гаслами та ніби корисними для українського народу чи Української Церкви цілями, а у дійсності їх активність є на розбиття і руйнування українського народу та Української Церкви.

Завжди необхідно піддавати солідному аналізові кожний новий якийсь загальний почин на більшу або на ширшу шкалу — почин чи нову якусь діяльність, і відрізнати чесну та ідейну людину від платних агентів та кримінальних шарлатанів і видати осуд, чи це корисна або шкідлива якась діяльність, хоч вона почата і провадиться ніби для добра неньки-України, та чи та діяльність не є платна чужими державами, або чи новіший почин не розрахований на “рідну кишеню” чи на особисту якусь ціль, щоб приміром себе вивищити, або когось з якоюсь метою понизити, а може бути також, що хтось розпочав щось з дурноти і знайшов дурних, що за ним ідуть чи пішли.

Як Петлюра відійшов з України, то в Україні проти большевиків чи для рятування неньки-України натворилось близько 250 отаманів, Де були ті всі отамани та всі ті люди, що їх підтримували, бо їх всіх бракувало, коли треба було стати всім разом і підтримати Петлюру! Москалі досить скоро послідовно всіх зліквідували! Хто робив ті повстання та чи була якась користь з них для них самих і для всіх та для неньки-України? Що робила Церква і духовенство та як простили тій анархії? Стояли збоку і мовчали, так як і тепер мовчить та ще самі творять у Церкві нові поділи і анархію.

Це ж відноситься і до потрійного розбиття націоналістів з трьома удільними князями чи князиками чи вождиками та розбиттям Конгресового Комітету у діаспорі і Церков, Руху та партій тепер в Україні! Хай кожний подумає і передумає та скаже свій суд про це все, та яка причина цього всього і яка користь та для кого і яка рада є на те все, щоб це не повторилося?

Треба всіх, що розбивають і тих, що розбивачів підтримують, як найбільш рішучо як анархістів та махнівців осудити і з української спільноти як шарлатанів і працівників на ворожу користь вилучити та приватно і публічно всюди визнати як національних злочинців, або платних чужих агентів та перед всіма розбивачами людей перестеригти, щоб злочинців, чи платних агентів не підтримували, бо тоді ті

що підтримують або мовчать, несучи також вину за національний злочин і та за підтримку чужої платної агентури.

До організацій треба належати, але тільки до загально визнаних і організацій та всякі організаційні рішення треба підтримувати, але тільки такі, які мають загальну згоду і статутну більшість за собою. Коли хтось з чимось незгідний, то на найближчих сходинах нехай піднесе і подасть до голосування і якщо справа не перейде, то тоді треба підкоритися більшості, а не виступати і творити нову організацію, бо це розбиває єдність і виходить на користь ворогам України. Всякі організації порозбивати під різними псевдопатріотичними кличами — це мають за завдання загально ворожі агенти, або це роблять анархісти, та деколи часом люди без мозку в голові або злобні шарлатани, а ті що це толерують і мовчать, стають їхніми кримінальними спільниками.

3. ТРИ УКРАЇНСЬКІ НАЦІОНАЛЬНІ І ЦЕРКОВНІ ВІДРОДЖЕННЯ

Після цілковитого упадку Української Держави у 1340 році український народ так занепав, що не проявляв ніякого життя ні політичного, ні економічного, ні національного, ні культурного і вже виглядало, що український народ, а з ним і Київська Церква пропали чи досить скоро пропадуть зовсім, так як зникли зовсім на українських землях кіммерійці, скити і сармати, а вже у історичних часах готи, авари, хазари, печеніги і половці, бо після упадку в 1340 році княжої держави наступив загальний занепад у всіх ділянках політичного, національного, культурного, економічного та церковного життя. Були однак від 1340 року два релятивно недовгі та невеликі відродження, а тепер після проголошення незалежності 1991 року наступило з різних причин наразі досить скромне третє відродження, а як розвинеться — це залежить, чи українці вкладуть у це свою ініціативу, енергію, знання, активність та своє серце і свою душу.

Перше національне і релігійне та культурне відродження спричинили Берестейська ре-унія у 1596 році та братства і козацтво, бо після упадку української держави народ опинився у великім національнім летаргічнім сні. Берестейська ре-унія, братства і козацтво спричинили, що народ ожив і почав діяти, та дав прояв свого існування та свого життя у різних ділянках українського національного і культурного та релігійного і навіть політичного життя — політичного, бо Берестейська ре-унія була не тільки релігійною подією, але і культурною та політичною, тому що, поминувши поляків, повела Київську Церкву і український народ у ширший світ та зв'язала Київ з Римом, релігійним, культурним і у значній мірі політичним цент-

ром Західної Європи. Козацтво зрушило народ, бо розпочало війну з поляками бажаючи мати привілеї на взір польської шляхти, але у різних інших ділянках якогось конкретного напряму не мало і шойно Мазепа зв'язав Україну зі Швецією, до певної міри політичною силою тоді Західної Європи, але Москва спромоглася козацтво зліквідувати, бо козацтво не мало у собі досить організованості і внутрішньої національної сили та ясної цілі.

Братства відіграли у національному житті певну роль, бо їх загальна ідея була звернена на просвіту, однак оперті на вузькім числі членства для народу вони не мали якоїсь загальної ідеї, крім щоб продовжувати далі без змін церковний зв'язок з напівазійськими і напівдекадетськими центрами — Стамбулом та Москвою. Не маючи ясної національної ідеї досить скоро сходять з історичної сцени.

На історичній сцені виринула спершу досить слабо активна, відновлена у Бересті, Києвовселенська Церква, яка відновила ідею національної ідентичності та самобутності і продовжує це тримати без перерви понині. Вона через Берестя зрушила заспаний у летаргу народ і у значній мірі спричинилася також до другого і третього відродження, бо виявила краще національну свідомість і краще національно виховала своє членство, ніж Православна Церква.

Українську національну, конструктивну роль Києвовселенської (греко-католицької) Церкви для України і лакейську роль для Москви Православної Церкви бачили московські царі і цариці та навіть атеїсти Сталін і Брежнєв і тому всі вони нещадно нищили Києвовселенську Церкву і навертали всіх на якусь ніби батьківську віру, на зацофане, бездіяльне і частково янічарське православ'я та де могли, зліквідували Києвовселенську Церкву. Поважну роль для відродження української ідентичності бачили у Києвовсенській Церкві також фашистівські поляки і тому два рази просили Рим про ліквідацію Берестейської ре-унії та допомагали москалям навертати на Лемківщині подекуди національно мало свідомих греко-католиків на православ'я.

Позитивної ролі Києвовселенської Церкви в українськім національному житті не бачили тільки гіперправославні українці — кочубейці і трималися та тримаються грецького і московського православ'я, як воші в зимі подертого кожуха.

В українській історії згадується період литовсько-український як конструктивний, але у нім нічого не було українського. Це була литовська окупація українських земель і українська національна та релігійна верхівка марширували без якоїсь української ініціативи та національної діяльності під литовською, а отільки польською командою для більшої слави та розвою Литви та Польщі.

Хоч литовська верхівка прийняла існуючі в Україні віру та мову у себе, і про це всі пишуть, але це прийняття було тільки поверхове,

бо тільки частина литовської верхівки це прийняла, а не загал, і українці та Українська Церква у литовській державі не осягнули ніякого якогось глибшого значення та впливу, бо після шлюбі Ягайла з Ядвігою досить скоро латинський обряд і польська мова витиснули з литовського вищого середовища все “руське” — і віру, і мову, крім хіба Литовського Статуту “руською”, а власне більше білоруською мовою, збірника прав для судження “русинів”, а головним чином білорусинів у зрозумілій для них мові.

Через тимчасове прийняття частиною литовців на деякий час “руської” віри і мови, ні українці, ні білорусини не зорганізували, ані не створили ніякого опору проти литовців. Не зорганізували та-жож потім проти поляків якогось більшого опору, бо провідна верства — українські і білоруські аристократи чи шляхта — це була інертна бездушна напівчужинецька маса, яка не бачила якоїсь більшої потреби у вдережанні національної і церковної ідентичності, бо не мали ні національного, ні церковного почуття, ні прив’язання до українського чи білоруського народів та Київської Церкви, тому що не успадкували того від своїх предків, які не були ні національно, ні церковно та релігійно відповідно виховані, ні не творили з народом і з Церквою якоїсь одної цілості, бо були у більшості чужинцями з походження, були варязькими пришельцями і народ для них був психологічно чужий, а Церква за княжих часів була для них ще більше чужа, ніж народ, бо провід Церкви був частково грецький, отже зовсім чужий, а сільське духовенство та народ були сірою масою без ніякої освіти, знали тільки азіатсько-грецькі обряди, єдине, чого могли наших предків навчити єхидні греки, бо мови не знали і про науку в Україні взагалі не дбали та школі ніяких не заложили і тому не могли притягнути до себе ту чужу аристократію, яка майже весь час була поділена між різних князів та допомагала їм у їхній боротьбі, коли-то князі билися безнастінно одині проти других за удеї.

Тому аристократії українській і білоруській почуття єдності і цілості між собою та з українським та білоруським народами та Київською Церквою бракувало, і це особливо позначилося за литовських, а ще значно більше за польських часів, бо в порівнянні з литовськими аристократами були на загал національно і організаційно та релігійно недорозвиненіми, тому що литовська аристократія була загально об’єднана при своєму князеві і творила одну щілість та принявши західне християнство, дісталася краще виховання і вишу культуру та вилучила українську і білоруську аристократію східного обряду як другорядну від важливіших урядів у Литовській, а ще більше у Польській державі, і українська аристократія, незорганізована як одна цілість, залишилась незорганізованою, бо ніхто її не зорганізував. Без впливу на зовнішню і внутрішню політику спершу Литви, а після Люблінської унії 1569 року Литви і Польщі справді

литовська аристократія з часом втратила свою національну ідентичність, але втримала до розбору Польщі територіальну ідентичність Великого князівства Литовського, втримала її, про що ні князь Острозький, ні українська шляхта у Люблінській унії зовсім не подбали, а як Виговський старався це для України здобути у Гадяцькій угоді, то з різних причин був скоро козацькою старшиною та козацькою масою усунений і поляками розстріляний.

Період литовський, а опісля польський — це періоди українського і білоруського занедбання, безчинності та вегетації. Попри безнастанні напади татар якоїсь української значної постійної оборони не організували ні Литва, ні Польща, ні українські аристократичні недобитки включно з князями чи князиками Острозькими, що опинились у Литві, а опісля у Польщі, ні навіть українські козаки.

Щоправда, козаки деякий час виступали проти татар, але нападали без національної потреби більше на Туреччину, а не на Крим і супроти татар не зорганізувати постійного сталого опору, а потім Хмельницький і деякі гетьмані запрошували татар на Україну до помочі проти поляків, а Виговський запросив проти москалів, і вертаючись татари набирали ясир самі на власну руку, або як плату за поміч козакам, а Хмельницький після Зборова ще навіть помагав злочинно татарам набирати ясир.

Після упадку княжої держави Київ і центральні українські землі звільнili частково від татарської неволі не українці, а Литва і литовський організаційно-воєнний державотворчий мозок і відбили від татар Київ. У 1569 році на домагання поляків українська шляхта під проводом чи за прикладом князя чи князика, національного хруня і потрійного кочубеївця Костянтина Острозького, тоді в Україні найбагатшого магната, добровільно підписала Люблінську унію і добровільно перейшла від окупації литовської під окупацію польську. Період литовський тим був кращий від польського, бо не було натиску ні національного, ні релігійного, ні колонізаційного. Як українські землі перейшли під окупацію Польщі, це все змінилося, бо розпочалася польська колонізація, а собливо польсько-шляхецька, а з нею латинсько-польський наступ на знищення Київської Церкви і українського народу за допомогою урядових посад, мішаних подружжів та шовіністичного, фашистівського латинсько-польського духовенства.

Після Люблінської унії поляки досить швидко обсадили українські землі польською шляхтою і враз з українською шляхтою, яка також досить скоро без ніякого спротиву добровільно прийняла латинський католицизм і враз з поляками запровадила на українських землях польську мову, польську культуру і польську панщину. Як хтось зберіг “руську релігію” та “руську” мову, то це не була українська православна аристократія, чи шляхта, бо всі вони скоро стали ренегатами, тому що прийняли латинсько-польський католи-

цизм і спольщилися та під польським впливом наложили на народ більше та тяжче панщиняне ярмо, ніж те, яке перед тим було за литовських часів і нічого не зробили для народу включно з переваленим потрійним кочубеївцем, князиком Костянтином Острозьким і його зденаціоналізованими дітьми, які з татусем і з найнятими для помочі мадярами побили під П'яткою гетьмана Косинського і близько трьох тисяч козаків вибили. Це було у 1593 році, отже ще перед Берестейською ре-унією.

Ще перед Берестейською ре-унією українська православна аристократія без спротиву передала у Любліні 1569 року українські землі латинникам-полякам та 1593 била православних козаків, а потім після Берестя била відновлену Берестейською ре-унією Національну Святохрестівську Київську Вселенську Церкву не у національнім чи церковнім, а у власнім інтересі, бо не хотіла втратити через ре-унію керівної ролі при обсаджуванні дохідних позицій у Київській Православній Церкві своїми родичами чи поплічниками та безконтрольно назначувати парохів у від них залежних селах та містечках і після Люблінської унії включно дітьми з Острозького поступово златинілась та спольщилася.

Поза тим, ще перед Берестейською ре-унією Москва своїм царевінним “православісм” і грішми почала мати вплив на українську православну аристократію, на українських православних козаків і на українське православне міщанство та українське православне духовенство, бо їй розходилося за соєдиненіє і тому старалася без війни всіх здобути та дійсно цього досягла, бо дісталася піддержку князя Глинського і деяких аристократів, а опісля підтримку братську та козацьку потрійного кочубеївця Сагайдачного і у Переяславі 1654 року козацьку піддержку та вираного на Київськім синоді у 1685 році митрополита московофіла кочубеївця Четвертинського, який сам добровільно поїхав до Москви та присягнув 1685 року вірність і послух московському патріархові, а не мусів, та також дісталася злочинну підтримку козацького гетьмана Самойловича, який без слова козацького та братського протесту попросив Стамбульського патріарха дати Київську Православну Церкву під заряд московського патріарха.

Стрічається православне кочубеївське московсько-уніатське писання, що православні українці через унію пішли шукати помочі у Москві, бо озброєні козаки та озброєна шляхта ніби не могли оборонити православну батьківську віру перед у тих часах жменькою неозброєніми римо-уніатами (греко-католиками) і для спасення своїх українських православних безсмертних душ, щоб дістатися до грецького та московського царства небесного, пішли всі православні кочубеївці та махнівці шнурочком до Москви.

Москалі показали себе злочинними православними псевдо-братьми по вірі та по походженню, бо у 1708 році цілий Батурин вирізали,

і цілий ряд українців весь час на Сибір висилали до часів Сталіна і Брежнєва включно, а у 1933 році понад сім мільйонів виголодили, а їх місце заселили ніби кращими християнами, бо злочинними псевдоправославними москалями.

Треба москалям визнати монгольську здібність обдурювати, бо обдурили козаків і українське православне духовенство, так що козацька старшина передали москалям Україну, а українське православне духовенство Київську Православну Церкву на цілковиту денационалізацію та москалізацію, так що духовенство само змоскалізувалося та ще допомогло змоскалізувати всю Україну та всю Київську Православну Церкву.

Якщо хтось залишився при “руській вірі” та українській народності, то це було деякий час духовенство та міщенство, доки не змоскалізувалися одні та інші й не зникли з історичного поля і стали гряззю Москви та варшавським сміттям, а козацтво москалі по якімсь часі, не потребуючи козацької помочі для оборони рідної православної віри перед безборонними київовселенниками (греко-католиками), Гетьманат та Січ зліквідували, а Україну та Київську Православну Церкву зденаціоналізували, зробили її виразно московською та з Московською Церквою зуніфікували і це перше відродження зліквідували.

Це перше відродження українського народу і Київської Церкви наступило наприкінці XVI століття, бо частина міщенства, зорганізована у братствах, і козаки, зорганізовані у Січі, та духовенство, зорганізоване при Національній Святоволодимирській Київській Вселенській (Греко-Католицькій) Церкві, як наслідок Берестейської ре-унії та при Київській Грекославній Православній Церкві, як реакція проти Берестейської ре-унії, допомогли до цього першого національного і релігійного відродження українського народу. Це відродження, однак, з різних причин не втрималося довго, а найголовніше, що це було тільки часткове відродження, бо відродження Православної Церкви в могилянській добі та саме могилянське відродження було з церковної сторінки та з національної слабким, і Грушевський¹ пише про це відродження досить негативно:

“Могилянська доба, щоуважалася свого часу та до певної міри і тепер вважається апогеєм відродження православної церкви України і Білорусі, поза чисто церковними конфесійними інтересами має досить сумнівну вартість. Вона легковажила народні традиції і спроваджувала українське культурне життя на чужій дорозі, тому зі становища української національної культури ніяк не було роззвітом, а скоріше дальшим періодом занепаду. Представники цього нового курсу були далекі і чужі також і соціальним змаганням

¹ Історія, т. 8, с. 99.

народнім, і почуванням. Оцінюючи все з становища виключно церковного, конфесійного, воно відчужувалося від народу і від тих верств, в котрих збиралося національне життя, і сим приготувало в будучності упадок самому церковному життю. Се приготувило також до упадку козацтва як національного чинника, бо могилянське виховання не підтримало ні братства ні козаків та не дало козакам, а особливо козацькій старшині, національного виховання, бо як трапилась козацькій старшині можність належати до московського дворянства та одержати московські посади і обернути селянство у своїх кріпаків, покинула масово український народ і перейшла до московського табору та змоскалізувалася”.

Це часткове відродження, започатковане наприкінці XVI століття, не було тривалим, бо досить скоро братства зникли, крім львівського, яке змоскалізувалося і проіснувало до 1939 року, а козацтво перейшло добровільно 1654 року під московську владу і зникло, бо москалі зліквідували Гетьманщину у 1764 році, а Січ у 1775. Також скоро зникла Київська Православна Церква, бо у 1686 році перейшовши на унію з Москвою і ставши Московсько-уніатською досить скоро змоскалізувалася сама і допомогла до москалізації своїх вірних і цілого українського народу. Залишилися при українськім народі тільки селянство та Національна Святоволодимирська Києвовселенська (Греко-Католицька) Церква, на окупованих поляками, а опісля Австрією українських землях, бо на українських землях під московською займанчиною була цілковито зліквідована.

Тому що під Польщею православна аристократія і православне міщанство златиницілися і спольшилися, а козацтво зникло та зникли у московській займанчині Українські Церкви, то перше відродження поступово пропало, бо при “рускій народності і вірі” залишилися у польській, а опісля австрійській займанчині тільки малоосвічені і мало національно свідомі “поп та хлоп”, а у московській займанчині козацтво пропало, а козацька старшина і міщанство та православне духовенство цілковито змосковщилося, то при українськім народі залишився на цілій московській займанчині тільки неосвічений, малограмотний і національно малоосвідомий “мужик”.

Перше відродження поступово пропало, тому що почергово по-пропадали братства і козацтво та пропала Київська Православна (Стамбульсько-уніатська) Церква, і пропала також у московській займанчині силою зліквідована Національна Святоволодимирська Київська Вселенська (Римсько-уніатська) Церква, бо була знищена всюди москалями. Вони з практики побачили, що де споминають римського патріарха, то там нема місця ні для стамбульського, ні для московського патріархів, ні взагалі для москалів, ні для ехидних грецьких жуліків. Так внаслідок упадку братств, козацт-

ва та Київської Православної Церкви і після знищення на території, зайнятій москалями, Національної Святоволодимирської Київської Вселенської Церкви наступив після козацької доби в українському національному та релігійному житті загальний летарг, у якому спляча людина, хоч може навіть рухається, але несвідома того що робить і ходячи спить.

Замість летаргу може бути ще щось гірше. Може бути “зомбізм”, коли людина навіть ходити не здатна і стає зовсім несвідомою свого існування і свого “я”. Але до зомбізму більшість українців не дійшла, бо після упадку першого відродження українці стали тільки сірою масою у летаргу. Частина з них стала пацятами, що пішли до чужого корита і збільшили своїм числом чужі сусідні народи як перекінчики та перевертні, а дехто з них ще став янічаром, як Януш син князя Острозького та родич митрополита Могили, князь Ярема Вишневецький, що нищили український народ, з якого походили. Більшість залишилась далі невільничою сірою масою, а частина стали національно зомбі, цебто живим мерцем, та стала загально погноєм чужих народів.

Поляки говорили і старалися вмовити в українців, що вони є частиною польського народу і українська мова — це діалект польської мови. Це загалом твердили і ширili поляки між українцями ще у XIX столітті, а українські землі, що дісталися під їх панування, вважали польськими і у XX столітті охrestили Західноукраїнські землі під свою окупацією Східною Малопольщею. З тим однак українці києвовселенники, що зберегли свій київський обряд і українську ідентичність, ніколи не погодились. Зробити з українців греко-католиків малополяків весь час їхньої окупації не пішло, бо були дещо краще виховані, а за це полякам дещо легше пішло з православними, бо від Люблінської унії почавши поляки старалися перетягнути православних на політичних малополяків і на латинський обряд, їм вдалося зробити з князя Острозького і воєводи Кисіля частково малополяків, а з їх родин та з кревного Могили князя Яреми Вишневецького цілковитих поляків. Острозький зі синами бив козаків, брат Кисіля згинув під Батором як поляк у битві з козаками, а Ярема Вишневецький, садист, помагав полякам і саджав на палі українців.

Після Першої світової війни і також у новій Польщі після Другої світової війни з Української Православної Церкви створили “Польську Православну Церкву” та тим самим посередно з православних українців зробили на папері “православних” поляків. Протестів проти переходу української аристократії у братсько-козацьких часах та про назву Української Православної Церкви “Польською” у новіших часах серед православних українців чомусь не видно. Видно тільки “плачі” у “Треносі” Смотрицького, де він

вичисляє цілий ряд імен української і білоруської аристократії, що покинула православ'є і свій народ та перейшла до Латинськопольської Церкви та польської народності, і це сталося не через Берестейську ре-унію, а ще перед нею, та ще більше після неї.

Цей перехід православних до Латинськопольської Церкви та до польської народності творці Берестейської ре-унії хотіли через ре-унію стимати і цей релігійно-національний перехід простолюдя стимали, але не врятували рештки аристократії, яка не тільки не перейшла до ре-унії, але ще її поборювала, і досить скоро потім перейшла уся поголовно від православ'я і від свого народу до Латинськопольської Церкви та до польського народу, включно зі всією родиною головного поборника ре-унії та ворога Національної Свято-володимирської Київської Вселенської Церкви, князя Костянтина Острозького. Крім Смотрицького ніхто з греко-славих та москово-славих не плакав над переходом православних до Латинськопольської Церкви, і навіть козаки, Могилянська колегія та її студенти і Київська Православна Церква, які так завзято поборювали Національну Свято-володимирську Київську Вселенську Церкву, про національних та обрядових ренегатів цілковито мовчали і деякі з них перейшли до поляків і латинників, а решта опісля — всі шнурочком пішли та попровадили український народ і Київську Православну Церкву на цілковиту москалізацію та на безмилосердне знищення. Про це чомусь мовчать полемісти та мовчать і козаки та братства, і мовчать українське духовенство та українська інтеграція.

Національна Свято-володимирська Київська Вселенська Церква тимчасом залишилась українською і через чотири сотні літ витримала польський натиск і не далася ні сполонізуватися, ні незважаючи на тяжке Сталінське і Брежнівське московське православне переслідування, змоскалізуватися і втрималася та зорганізована вийшла із катакомб на світло денне у 1989 році, що було несподіванкою для багатьох, а особливо для москалів, бо ті були певні і твердили, що вона вже викинена на смітник історії.

Що сам князь Острозький, розрекламований православний діяч, без національного хребта став психологічно малополяком, польським Кочубеєм, то це видно з того, що без спротиву підписав Любельську унію, а потім зі своїми синами бив козаків та всю свою родину виховав на цілковитих поляків, так що, як пише Пантелеймон Куліш, два роки після смерті князя Острозького ніхто з родини того князя не лишився при своїм східнім обряді і своїм українським народі. Це саме сталося з князем Яремою Вишневецьким, кузеном Могили, який не тільки що перейшов на латинський обряд, але ще став таким ревним не тільки малополяком, а жорстоким великополяком, бо в часі повстання Хмельницького куди переходитив, там саджав він, сполонізований садист, на палі своїх єдинокровних і колишніх

единовірних братів українців. У тім самім часі українські селянські києвовселенські (греко-католицькі) маси і греко-католицьке киевовселенське духовенство, незважаючи на польське і московське тиснення зі всіх сторін, не перейшли на польське і на латинство та не стали поляками і польськими латинниками, ні не пішли слідом за Київською Православною Церквою і Могилянською Колегією та козацькою старшиною і православним духовенством та не змосковчилися і не стали москалями.

Те, що москалі говорили та старалися вмовити в українців, що вони є складовою частиною московського народу і українська мова — це діалект російської, а українці — це малороси, якби якесь невелике і менш важливе плем'я, якби свого роду додаток до великого і знаного народу великоросів, а Україна — це Малоросія, невіддільна частина Великої Росії, то це сталося частково під впливом греків, які ще у XIII столітті почали називати у письмах Україну і Московщину як Мала і Велика Русь. Київська Православна Церква і її духовенство ту назву прийняли, а загально почали уживати у могилянських часах. Після ліквідації козацтва також всі москалі і православні українці — московські уніати загально цю назву приняли і, як виглядає, вірili, що Україна це Малоросія та що її мешканці є малоросами, бо навіть Грушевський і Винниченко та Центральна Рада не хотіли відлітти від москалів і пропагували федерацію з ними.

Національна Святогородимирська Київська Всееленська Церква тої назви не прийняла і не вживала, а своїх вірних називала русинами, а не малоросами. Назву “Україна” спопуляризував головно Шевченко, а в науковому світі загалом без опозиції впровадив її через свою історію Грушевський, який однак, хоч був головою Центральної Ради та підписав універсал про незалежність і був президентом незалежної України, але був психологічно малоросом, бо весь час пропагував федерацію з Москвою і жалкував, що підписав незалежність та повернувся 1924 року в большевицьку Україну, тому що повірив у московсько-лінінську українізацію та вірив, як без винятку всі малороси, що Україна без федерації з Росією не могла би незалежно існувати, і не бачили, чи не хотіли бачити, що хоч мешканці Литви, Латвії і Естонії — це малі народи, а однак стали незалежними.

Після упадку Гетьманщини та Січі, упадку братств і після переходу на московську унію Київської Православної Церкви та цілковитого знищення Національної Святогородимирської Київської Всееленської Церкви на Москвою окупованій території в Україні постав занепад усього національного та культурного життя.

Друге національне і частково релігійне відродження українського народу настало тільки у XIX столітті, а це сталося під впливом письменників та науковців і частково обох Церков. У Східній Україні ті, що спричинилися до відродження, це були Котляревський,

Шевченко і Леся Українка та деякі інші, а у Галичині це були Маркіян Шашкевич та Іван Франко і деякі інші та Товариство Просвіта і Наукове Товариство ім. Тараса Шевченка, а також і Національна Святоволодимирська Київська Вселенська Церква від 1848 року, а на Сході частково Українська Православна Церква, яка щойно у 1921 році відродилася на короткий час у Східній Україні, коли створено Українську Автокефальну Православну Церкву. Однак її вплив був обмежений, бо тільки 11 відсотків парафій пристало до неї, а решта далі добровільно продовжувала належати, так як і нині більшість парафій належить добровільно до Московського патріархату, хоч в Україні є власний автокефальний патріарх Філарет і ще на додаток існує друга Українська Автокефальна Церква, яка розвинулася під проводом патріархів Мстислава і Димитрія.

У 1930 році Українська Автокефальна Православна Церквабула знищена. У 1942 році відновилася, але невдовзі у 1946 році була знову включена у Московську. У роках 1931/1946 ціле національне і релігійно-національне життя у цілій Україні, що була окупована москалями, було знищено і настав загальний занепад усього національного і релігійного життя

Третє національне і релігійне відродження настало у 1989/91 роках з упадком в Україні московського комуністичного панування та з проголошенням незалежності України. До відродження спричинилися українські письменники і журналісти, а дальше товариство Гелсінська спілка і Рух та обидві Церкви: Національна Святоволодимирська Київська Вселенська Церква і Українська Автокефальна Православна Церква у двох розгалуженнях: Українська Автокефальна Православна Церква і Православна Церква Київського патріархату. Українська Православна Автокефальна Церква віджила, але тільки частково, бо більшість парафій залишилася добровільно і почині є нерозлучною частиною Московської Церкви і Московського патріархату та під назвою, що вона є Українська Православна Церква, крім назви, що є територіально Українською Православною Церквою, вона не має в собі нічого українського та є в Україні реально і психологічно наглядно Московською Церквою, і москалі так опанували думання в Україні, що навіть у Моринцях, де народився, та у Каневі, де похованій Тарас Шевченко, та навіть у Батурині у Богослуженнях споминають добровільно Московського патріарха. Тому що більшість православних парафій добровільно належить до Москви, то з того входить, що православні залишились психологічно і фактично малоросами чи півмоскалями, або янічарами та цілими москалями.

Відродження однак не настало вповні, бо по вулицях у містах скрізь чути у більшості мову сусіда і друковане слово у більшості скрізь мовою сусіда, а також мовою сусіда є більшість програм на телебаченні та по радіо.

4. БРАТСТВА

В українській історії не можна мовчкі обійти виникнення й існування братств. Їхня роль однак, може, дещо перебільшена. Постали вони головним чином у західній території України, без сумніву під впливом німецьких гольдій, що постали по різних містах в Україні. Про братства завжди зустрічаються згадки в українській історії і часто пишуть історики про велику працю та великі заслуги братств для релігійного національного життя українського народу. В дійсності однак виглядає, що пишуть це люди, дивлячись на добу розвою та праці братств через збільшуючі чи рожеві окуляри, і пишуть це під московським політичним і культурним та церковним впливом. Що деякі братства мали деякі заслуги в українській історії, це правда. Вони однак не були аж так великі і так рожеві, якце подають різні політичні, культурні та церковні московофіли і суперправославні усім малоросам до вірування.

Братства були майже весь час егоїстично розбиті і національно, політично, культурно та церковно по-кочубейськи запрограмовані на Москву. Братства справді зрушили хвилево український народ з летаргу чи навіть зі зомбі, але це були місцеві малочисельні організації, які ніколи не об'єднались і не співпрацювали разом як одна цілість для української рациї стану — добра України і українського народу, крім того, що пішли спільно проти Берестейської ре-унії, але це була радше негативна активність, щоб не допустити до переведення західної орієнтації Київського Церковного Проводу — Київського єпископату та пішли кочубейським шляхом орієнтації головним чином на Москву. Поза тим до кінця свого існування залишились недоровиненими пічерними махнівцями і не змогли через це творити одну зорганізовану, національну силу і спільну національну діяльність. У них всіх через брак виховання був брак ширшого думання, бо не відомо, щоб бодай хтось з них студіював чи відправив своїх дітей десь на якісь вищі студії за границю або бодай у Польщі, хоч бачили і знали, що польські міщани постійно посылали своїх дітей на заграницяні студії, які після повернення працювали у Львові. Тому ні Львівське, ні інші братства не вирости як об'єднання, з яким хтось поважніше рахувався б.

Запрограмували братства на Москву єхидні греки, а особливо короткочасний учитель львівської братської школи, грек Лукарис, єлисонський архієпископ, який поїхав з Греції до Москви, а з Москви приїхав з Антиохійським ліліпутним патріархом Йоакимом до Львова. У Львові тоді переорганізовано братство, яке існувало досі в українському виді, і це свого роду “нове” братство зорганізувало школу і друкарню та унезалежнило це від місцевого єпископа і навіть від Православної Київської Церкви. Братство підпорядкувалось безпосередньо грекам і Стамбульському патріархові, а що греки були

у добром зв'язку з москалями, отже посередньо через греків зв'я зано братство як політично, так ідеологічно з Москвою.

Тоді то укладено чи прийнято статут та програму школи, які затвердив антіохійський ліліпутний патріарх, а хто їх укладав і під чиїм впливом, невідомо. Можливо, що деякі вказівки дістало братство від греків або з Москви, бо все пройшло дуже гладко без нічієї супротивної агітації. Виглядає однак, що в загальному програму школи уложені під впливом програм єзуїтських шкіл, а статути братства уложені під впливом місцевих німецьких цехів, бо деякі пункти статуту подібні до цехових, а щодо церковних справ, то уложені правдоподібно під впливом протестанських церковних товариств, бо братство перебрало цілий заряд єдиної на території Львова парофіальної церкви Успення без права духовенства бути членами братства і без здавання звітів перед єпископом за свою фінансову і адміністраційну господарку парафії та присвоїло собі право назначати і усувати парохів, а від патріарха одержало право судити єпископів.

Цей статут і програма школи стали підставовими для других братств і до певної міри їхніх шкіл. Дивним є те, що якісь братства існували у Львові і в околиці та в інших містах в Україні, але чомусь не розвинули ні статуту ні програми школи, доки не прийшли з Москви два греки і надали чи затвердили ститути і загальну програму школи з унезалежненням їх відразу від українського єпископату та підпорядкувавши їх безпосередньо собі, а згодом Москві, бо зв'язок з Москвою тут наглядний, тому що за пару літ потім, у 1592 році львівське братське посольство вже поїхало по гроші і у Москві братство мклало москалям заяву про свою, а посередньо українського народу, єдність віри і "проісхождення" з москалями та дістало підмогу у Москві на будову чи викінчення єдиної на терені міста української церкви, бо самі братчики чомусь не були у стані викінчити. Не знати, чи це була убогість львівських міщан, чи їхня генетична українська жебрацька вдача, бо інші братства і монастирі та церкви іздили також просити грошей, хоч не всі були бідні, як наприклад, Печерська Лавра, яка що кілька років висилала монахів просити про поміч, хоч мала 60 сіл і кілька міст в Україні.

Львівське братство склало у Москві таку заяву, якої відтоді тримаються всі московофіли і всякі українські перевертні та яничари і якої вимагали і ще вимагають від українців весь час всі москалі, а саме признання і прийняття всіма українцями псевдо-правди про єдність віри і "проісхождення", а у дальшім під всіми оглядами необхідної потреби "возсоєдінні".

На пітвірдження своїх слів про єдність з москалями і для доброго виховання своїх дітей і членів свої родини та різних перевертнів і яничар, а посередньо весь український народ, у своїй Успенській церкві поставили братчики двоголового московського орла, про що

подав до відома всім у своїй історії культури Михайло Грушевський. Чомусь досі нема там тризуба, хоч львівські братчики, фундатори тої церкви, були у більшості українського походження. Промосковська орієнтація була у братстві весь час за давньої Польщі і за австрійських часів. Сумним доказом браку почуття національної свідомості братства є, що братство приймало у себе Меншикова після знищення Батурина та поголовного вибиття у ньому всіх українців.

За австрійських часів братство підтримувало весь час московофілів, а у 1915 році частина його членів вийшла з москалями до Росії. У своїх виданнях у Львові, центрі галицького українства та Греко-Католицької Церкви, братство перед Першою світовою війною у своїх виданнях перейшло на чисто московську мову.

Загалом поширенна думка, що братства і братські школи боронили український народ перед польщеннем та що мали протипольський характер і підтримували українське шкільництво та українську культуру, а тимчасом братство не противилося полонізації ні у своїм товаристві, ні у своїй школі, бо студенти школи львівського братства, яке було поставлене греками як приклад для інших братств, вітали Могилу після його намінання на митрополита польською мовою і свої протоколи братство писало по-польськи та від Замойського синоду проводили присягу нових членів польською мовою. Не відно чомусь, щоб хтось із братчиків дожив у своїх діях і внуках та правнуках до наших часів. Це значить, що братчики та їх нащадки пішли дорогою бояр і спольшилися. А деякі московфили, як Головацький, пішли дорогою козацьких старшин і змосковшилися.

Львівське братство не було сильне щодо числа членства у товаристві, бо число членів вагалося і весь час було всього кілканадцять членів, а також число студентів було мале, бо це були діти в основному членів братства, звичайно з двома учителями, з яких один вчив грецької мови, бо між членами товариства було деякий час декілька греків. Рівень школи був низьким, бо братчики не посилали своїх дітей десь на якісь вищі студії, ні не мали якихось визначних учителів, ні про них не старалися. Тому і значення цієї школи були низьке. Тільки раз подали братчики програму своєї школи, але це було на початку, як у 1586 році в часі її заснування укладали план науки. Пізніше часто історики повторюють цей план без подання, чи і скільки після нього, того початкового паперового плану, відбувалася наука.

Товариство було зі замкненим числом членів і тому братство практично було свого роду клікою чи мафією, бо нового члена братство приймало тільки на поручення двох членів і тільки за попередньою згодою управи піддавано справу прийняття на голосування всіх членів. До австрійських часів до членства у Ставропігії не прийнято жодного священика. Раз ставши на промосковському напрямі, братство підбирало на членів однодумців і до товариства свідомим українцям тяж-

ко було дістатися та мати якийсь вплив на зміну загальної москово-фільської політики братства. Ставропігія перейменована за Австрією на Ставропігійський інститут, захопила у свої руки у XIX столітті Львівський Народний Дім і Матицю та студентську бурсу, а також під зарядом братства була століттями львівська Успенська церква та новозбудована у XIX столітті Преображенська церква.

Щодо шкільництва і культури, то братство не старалося поширити це, а що більше вистаралося у поляків польський королівський декрет, що у Львові не сміс ніхто з українців відкрити якоєсь другої школи та другої кириличної друкарні. Як хтось хотів приватно вчити дітей, то не смів вчити більше як двох дітей, а коли Сльозка відкрив друкарню, то братство йому при помочі поляків судово закрило друкарню. Щоправда братство дало пару учителів для братств поза Львовом, але рівень науки братських шкіл поза Львовом був дуже низький. Діяльність Львівського братства, а також Київського була наглядно московофільська і промосковська.

Так для прикладу, львівський братський учитель, кочубеївець Борецький, як переїхав до Києва, то своїх синів дав до Москви на працю, а Київське братство, у якого він був спершу учителем, висилало посольства до Москви по гроші, а й він сам, як став митрополитом, то писав до царя, щоб взяв Київ під свою опіку, бо Київ — це царська “вотчина”. Сагайдачний, київський козацький “братчик”, посылав до Москви посольство правдоподібно під впливом москово-фільського, недавного львівського, братчика Борецького та київських московофільських братчиків, до яких мав сам вписатися і мав вписати козаків та писав до Москви про прийняття козаків на московську службу, а в подальшому це мало б бути, розуміється, воззєдненіє та поміч на поширення Московської імперії та на копання описля Невського каналу.

Щодо братських шкіл, то ті братські школи не відіграли якоєсь більшої ролі у культурному і політичному житті України, а самі братства відіграли серйозну негативну політичну роль і вагомно спричинилися до воззєднення, а на церковнім полі всі об'єднано поборювали орієнтацію єпископату на Західну Європу та на італійський перший Рим, а пропагували турецький Стамбул — другий Рим, а в згодом і Москву — третій Рим. Маїже всі братства були короткоспільні, крім Львівського, а їхні братські школи були низького, дяківського рівня, крім львівської та деякий час Луцької та Київської, яку досить скоро перебрав Могила і братство у Києві практично зліквідувало, а школу у 1632 році приїздив до своєї, яку тому два роки зорганізував при Лаврі.

Самі братства і їхні школи були свого роду короткотриваючими феєрверками з запрограмованою однак грецько-московсько-азійською орієнтацією, яку братчики передали своїм дітям, внукам та

правнукам і своєму оточенню на століття аж по нинішні часи. Братства, крім Львівського, досить скоро зниділи без більшого впливу на національне життя, яке ледь животіло по спольщених містах і біdnих, панцизняних селах. Міста досить скоро під Польщею сполонізувалися, а під Москвою ті, що Москва зайняла, змоскалізувалися.

Братства, одержавши ставропігії, почали втручатися у церковні справи і навіть у Бересті всі братства пішли не за своїм митрополитом і більшістю єпископату та за першим Римом, а за прихильниками грецько-московсько-азійської орієнтації та за другим і третім Римом, за Стамбулом і Москвою. Ставропігії, щедро надавані греками українським братствам, були однією з причин до переходу єпископату під юрисдикцію першого Риму. Опісля на бажання Могили Стамбульський патріарх скасував ставропігії, але Львівське братство зі своєю ставропігією зсталось і рядило Успенською церквою з правом предкладання пароха і його зміні чи усунення без ніякого контролю фінансів і цілої адміністрації через львівського єпископа аж до часу переходу львівської єпархії під юрисдикцію Риму. Але і тоді братство вибороло собі право бути залежними не від львівського єпископа, а прямо від першого Риму. Однак промосковські симпатії і зв'язки з Москвою — у ньому залишились до дня його розв'язання червоною Москвою — після зайняття Львова у 1939 році, а тепер є спроба його відновити.

Про братства, крім львівського, знаємо мало, бо братства досить скоро зниділи та попропадали, а з ними попропадали іхні архіви. Попропадали вони, бо всі братства і їхні школи були місцевого значення, крім луцького, що мало деякий час вплив на Волинь, але зниділо та пропало, і київське братство також скоро пропало та тільки львівське втрималось у якісь формі на понад триста літ до 1939 року.

Львівська Ставропігія зі школою та друкарнею втрималася, бо мала сильну позицію у Львові з друкарнею і школою та з єдиною у Львові Успенською церквою і здобула собі вплив у Варшаві та у Стамбулі, а потім деякий вплив у Відні, і тому не підлягла ліквідації. Щодо київської ставропігії і братської школи, то їх Могила досить скоро зліквідував.

Ісаєвич, Братства, 36: Підміських братств було 12. Загалом була співпраця. Братство при св. Онуфрію називалося “Молодшим”. По містах виникали “молодші” паралельно зі старшими. 1620 патріарх Теофан затвердив молодші враз зі старшими, які враз повстали: 1. Дрогобич, 2. Самбір, 3. Сянік, 4. Бережани, 5. Камінка Струмилова, 6. Холм, 7. Замость, 8. Київ, 9. Луцьк, 10. Немирів, 11. Вінниця, 12. Лубни, 13. Більськ, 14. Камінка (сама), 15. Русянець (село).

У Києві і Луцьку провідні позиції захопили представники шляхти і духовенства, які шукали підтримки. Але як тільки минула небезпека, постаралися позбутися будь-якого контролю міщен.

Початкові друки:

Швайпольт-Фіоль: 2 церковні слов'янські богослужебні книги з датою 1471, а дві без дати: Тріодь і Часослов

Макарів (1494-1496): Цетіньє у друкарні володаря Зети Чорногорія

Джуджа Црноєвича, Угровалахія 1508-1512, 1534, 1535, 1545.

Прага (Скорина, Біблія руська) 1517-1519

Вільнуїс (Скорина, Мала подорожна книжка і Апостол) 1523, 1525

Венеція (Божидар) і Віченцо Вукович 1519-1561

Трансильванія (Сібіу: Філіп Молдованин) 1546

Герцеговина (Горажде) 1519-1523

Сербія (монастирі: Руян 1537, Грачани 1539, Мілешев 1594-1597)

Чорногора (Маркшина Церква) 1562, 1566

Венеція: Служебник 7/7 1519, Псалтир, Часослов 1520, Молит-
вослов і часослов. 1521?

Ісаєвич, Федоров, 32.

Курбський у Міляновичах біля Ковеля

Артемій — Слуцьк, Остріг

Ходкевич, Супрасль і Заблудів (Підляшшя), церква, костел, шпиталь 1567 Масток у Мізякові, потім село Малинка; Друк 1568-1569: Євангеліє учетельное.

Петро Мстиславець — Вільно

Федорів 1569-1570: Псалтир, Часослоа

Галабурда-помічник у друкарні

Федорів поміч не від багатих і благородних:

Леонтій — настоятель монастиря, Сідляр, Сенько, Каленикович,
Михайло Дашкович — кредит міщан, Іван Морохович — помешкання

Швець Яцько, художник Лаврентій Пилипович Пухала

Друкарня у будинку Адама Трика з Мостицьк

Апостол 15/2 1574 — після слово і автобіографія

Управитель майна Дерманського монастрия 5/8 1575

Хоч братства, втративши ставропігії і частинно членство, яке перейшло до польсько-латинської Церкви, досить скоро зниділи і зникли з національного і культурного та церковного життя, але їхня москофільська політична орієнтація залишилася у історичній пам'яті членства, бо досить скоро Центральна і Східна Україна без найменшого опору присягли вірність Москві у 1654 році і досить скоро піддалася політичній і культурній та церковній, а навіть мовній москалізації. Братства у значній мірі були і є причиною нашої мовної та нинішньої психологічної москалізації, бо це вони у великій мірі спричинили промосковську орієнтацію у Борецького, Сагайдачного і Хмельницького, а щодо Галичини, цебто більшої території діяльності Львівського братства, то лише після Пер-

шої світової війни в історичній пам'яті галичан нарешті знидів політичний і культурний та мовний москофільський вплив львівського братства і його Ставропігії, а церковний частково таки зберігся, бо деяка частина галичан ще нині орієнтується церковно на півазійські Москву та Стамбул, так як було правдоподібно запрограмовано грекам у Москві, а греки запрограмували цю московську орієнтацію львівським братчикам у Львові у 1586 році та єпископам і монахам у Києві у 1620 році.

Дуже великим недомаганням львівського братства і всіх братств було те, що організаційно вони показали себе, що їх члени і вони всі самі організаційно і психологічно не виростили з первісних печерних часів, з кам'яної доби, коли-то печера кожна була сама для себе і люди кожної печери мало мали соціальних і організаційних зв'язків з іншими печерами і не вміли спільно жити та спільно працювати. Кожна печера мала свій власний світ і своє власне поле діяння. Згодом тільки витворилося почуття спільноти племінної і зрозуміння конечності співпраці племінної, а наприкінці тільки у деяких народів, але не у всіх і не скоро, зародилося і розвинулося почуття спільноти національної і потреба у всіх ділянках національної співпраці.

Братства ніколи не поєдналися разом для національно організаційної спільної праці. Не створили одної спільної національної організації. Вони залишились в первісному примітивному, напівпечерному стані і кожне жило і працювало тільки само для себе. Об'єднались вони кілька разів для спільного виступу, спільної акції, але не задля оборони українського народу та якогось культурного прогресу, а тільки проти Берестейської ре-унії. Їх протести проти Берестейської ре-унії були через вмовленій греками малоосвіченим братчикам страх перед італійським Римом та зоологічна ненависть вмовлена греками і москалями до Національної Святоволодимирської Київської Вселенської Церкви, яку братства охрестили враз з греками та москалями "уніатською", хоч братства і їхні члени самі були спершу грецькими, а опісля московськими уніатами. Крім того єднала їх всіх разом наївна любов до фашистівських греків і фашистівських москалів, хоч греки і москаліуважали українців менше вартісими чи мало здібними християнами, бо одні і другі століттями обсаджували київський митрополичий престол і різні українські єпископські престоли своїми людьми, греками та москалями.

Тон тим протестним акціям проти Берестя надавало львівське братство, найсильніше з братств. Воно мало друкарню, але друкувало книжки тільки церковні для зиску, бо церкви потребували тих книжок, і братство за давної Польщі не допустило, щоб хтось інший друкував у Львові, та нічого з історії не видрукувало, бо очевидно про історію не дбало. Мало школу, але її не поширило, ні не підвищило. Вона була для їхніх дітей для примітивної освіти, бо іншої

освіти для своєї малої торгівлі, яку братчики не розвинули на ширшу шкалу, не потребували. Без освіти економічно не росли, і без знання історії для народу нічого не зробили. Це була свого роду замкнена мафійна кліка, зорганізована малою групою для власного самолюбного інтересу і тому ні другої школи, ні другої друкарні не хотіли, ні духовенства до товариства не приймали і також ніякого церковного контролю не допускали. Ні братство не видало з-поміж себе, ні школа не виховала людей, що відіграли б якусь помітну роль у національнім чи церковнім житті, крім хіба Борецького і Косіва, яких виховала Польща, а наприкінці минулого століття кількох москофілів, як Петрушевича, Малиновського і Шараневича, яких виховала у Відні Австрія.

На церковні цілі у них жертвенності не видно, бо як відбудовували церкву, яка погоріла, то просили помочі у молдавського господаря та московського царя, тоді як бідні селяни всюди якось побудовували свої церкви без молдавської і московської помочі. Цю жебранину тяжко зрозуміти і тяжко виправдати, бо подібну жебранину маємо у Київськім братстві та навіть у Печерській Лаврі і у Могилянській Академії, хоч не всі були аж так бідні, щоб просити та брати московські гроші, а і українці не всі були аж такими жебраками, що не могли втримати власних церковних і культурних інституцій. Це жебрання є без сумніву генетичною хибою всіх українців, бо греко-католиків також, тому що ті також жебрали помочі, але не від москалів, а від Ватикану і від Австрії. Після возоєдинення Москва стягнула з українців все, що перед тим вклала.

Як гроші хтось дає, то за щось чи на щось дає. Тому очевидно, що московські гроші для малоросів чи малоукраїнців не були з християнського братолюбія, і це наглядно виявляє політичний Переяслав у 1654 році та церковний у 1686 році, а опісля цілковита москалізація українського політичного, національного, культурного, церковного та мовного життя, і врешті страшний голод у 1933 році. За це все братство і братчики несуть частинну відповідальність, а за решту жебрацька Православна Церква та жебрацьке православне духовенство і жебрацькі монастири та вкінці жебрацьке козацтво, яке майже безперервно до Переяслава брало з Москви гроші. Всі брали на щось і за щось, і Москва на щось та за щось давала, доки Україну та український народ не уярила.

Замкнувшись у кліку і маючи доходи з друкарні та парафіяльної церкви, львівське братство втрималося до 1939 року. Тепер є намагання це братство чи якусь групу зорганізовану, можливо московлюбну, відновити і навіть вже дозвіл на власний університет дістали, хоч у Львові існує національний університет імені Івана Франка.

Самоволя братств і самоволя патріархів з надаванням братствам ставропігій були однією з причин, що владики Київської Церкви пе-

рішши у 1596 році під звехність першого Риму, а нововисвячені київські православні владики звернулися до стамбульського патріарха за скасуванням чи бодай обмеженням привілеїв ставропігійних братств. Смотрицький привіз скасування, яке загально викликало обурення проти Смотрицького і тоді Борецький звернувся до патріарха і ставропігій патріарх обмежив до Львова Вільна, Києва і Луцька.

Грушевський²: “Смотрицький мав представити патріархові... шкідливі наслідки тої децентралізації, тої системи церковних імунітетів... ставропігій... Вони підривали владу митрополита і єпископів, вносили дезорганізацію й анархію в церковне життя... патріарх царгородський видав грамоту...щоб церкви і монастирі.. вже ставропігіями не називалися...а були під загальною владою своїх архієреїв.... (грамота) викликала страшений гнів всіх інтересованих братств і ставропігіальних монастирів... на Смотрицького. Патріарха листи проголошено фальсифікатами ...” “Братство львівське і віленське вислали своїх послів до патріарха з грошевими дарунками доходити своїх прав... 1626 р. винесли нову грамоту... братство львівське і віленське мають і далі зіставатися при ставропігіальних правах... а обдаровані пізніше... мають всі підлягати архієрею своєї єпархії...”³

“Уніатську церкву... серед польського громадянства легковажено ще більше ніж православну. Вона не була ніякою силою, за нею не стояв ніхто, і ця никла слабосила теплярняна рослина не мала тоді ще ніякої життєвої сили. Шляхтич уніат був великою рідкістю... навіть на владичі позиції не можна знайти уніатів шляхтичів. Все, що відривалося від українського життя з шляхецько-панських кругів, ішло просто на латинство... між магнатськими кругами 1620-1630 роках не було вже сливів ніякої Русі, ні православної, ні уніатської... Поєднання унітів і неунітів для Смотрицького це поєднання Руси з Русю... Смотрицький попав в ролю апостата ...”⁴

Незважаючи на серйозні недоліки, братства мали деяку заслугу, бо посередньо прискорили Берестейську ре-унію як єпископську оборону проти братств, а посередньо на деякий час пробудили дещо майже зовсім приспане національне життя по містах і стримали на деякий час полонізацію. Наприкінці існування братств прийшли козаки, які значно пробудили національне життя в основному по селах. Насправді братства пропали і пропало козацтво, але не все з братствами і козацтвом пропало, бо попри братську і козацьку орієнтацію на Москву, залишили в історичній пам'яті змагання українського народу бодай до деякої власної української організованості та активності і деякої власної української ідентичності та самобутності, щоб український народ не зостався навіки погноєм інших народів.

² т. 8, с. 6.

³ т. 8, с. 8.

⁴ т. 8, с. 10.

Стяг тої національної ідентичності після упадку братств і козацтва наступні століття тримала від Берестя почавши і понині тримає проти полонізації і москалізації Національна Святоволодимирська Київська Вселенська Церква, яку братства та козацтво куплені Москвою — для добра Москви так завзято оспорювали. Братству треба признати ініціативу, хоч і хвилеву, для самозбереження Церкви і народу.

Деяку ініціативу, але приватну, мало чумацтво, але ніяку національну і не зорганізувались, так як і братство. Чумацтво існувало протягом чотирьох століть — з другої половини XV до кінця XIX століття. Після землеробства і скотарства воно вважалося одним з найважливіших занять сільського населення і було наймасовішим.

Чумацтво розвивалося спочатку як торговий промисел, що згодом перетворився на торгово-візницький, але ніколи не зорганізувалося як одна цілість і не залишило якоєї ідеї для свого існування, крім особистої — печерної для власного особистого існування. Предметом чумачього візництва були риба і сіль, а опісля кам'яне вугілля, яке почали уживати як паливо на промислових підприємствах, будівельні матеріали, цукор й імпортні та експортні товари. В середині XIX століття в Одесу щороку прибувало до 700 тисяч возів, які привозили близько 60 мільйонів пудів різних товарів. Це було близько 50 відсотків всіх вантажів, що тоді транспортувалися. Чумацтво сприяло зміцненню торговельних зв'язків в Україні і поза Україною.

Кількісно група заможних і багатих чумаків була невелика, бо маса чумаків була не вільними робітниками, а були кріпаками, поза тим постійне зростання витрат чумаків на утримання худоби, на оплату проїзду через численні мости, греблі і перевози гальмувало розвиток торгівлі. Капітал осідав у кишениях єврейського і московського панства.

5. КОЗАКИ

Козацтво виринуло ще перед Люблінською унією, як добровільна самооборона перед татарами і в боротьбі з татарами, а розвинулось після Люблінської унії не тільки як оборона перед татарами, але також як оборона перед польською і своїх ренегатів панчиною. Люди утікали перед панчиною і оселялися у степу, де було вільне місце і розпочинали господарку, а рівночасно мусіли обороняти себе і свої господарства перед татарами. Крім того мужчини займалися полюванням і риболовством та випасом худоби і постійно були наражені на несподіваний напад татар. Для кращої оборони почали організовуватися у “ватаги”, а з часом навіть самі почали нападати на пограничні татарські поселості на відплату за татарські напади на українські поселення.

Про початки козаччини відомості досить слабі, бо не було кому це записувати і поширювати, тому що духовенство і селянство було інертне та малограмотне, а міщанство сиділо по містах і було та-кож інертне та поступово польшилося, і не видно до часів Хмельницького, щоб українці мали якесь наглядне зрозуміння та прагнення до організації та розбудови української національної одностайної оборонної сили. Деякі пани і пограничні старости організували собі козацькі загони для своєї оборони, а також деколи для нападів на татарські пограничні оселі та міста над Чорним морем у відплату за їхні набіги на українські села та міста і деколи для здобичі, та навіть мали кілька нападів на сам Крим. Те все було випадкове та мало ефективне, бо татари деколи навіть по кілька разів у рік нападали на українські землі і нишили все та набирали невільників на продаж у Криму. Деколи деякі татари навіть по десять невільників зв'язаних гнали зі собою на Крим.

Це ознака крайного недбалства і нездарності українців оборонити українські землі перед татарами та перед литовцями і перед поляками, а також ознака крайного недбалства і нездарності поляків і Польської держави оборонити ці землі, які приєднали до своєї держави, і польської захланності та ненаситної хапчivості і шакальства, бо коли українці щось зорганізували і заселили, то польські шляхтичі випрошували собі у короля на заселені землі привілей і їх займали, як шакали, та накладали на українське населення польське ярмо та панщину, так що українське населення мусило боронити себе перед татарською неволею і перед тяжким латинськопольським яром і серед цього населення для оборони розвинулось козацтво.

Сама назва “козак” — це татарська назва для людей свободних, що жили у більшості зі здобичі і як воєнних авантюристів та партізанів, людей бездомних і неосілих. Татари давали цю назву для своїх того роду людей і дали її також українцям і українські “вільні” люди, що жили з уходів та деколи зі здобичі від татар, присвоїли з часом ту назву для себе. Це саме зробили і донці, що жили у подібній ситуації.

Перші більші ватаги для нападу на татарські оселі організували пограничні “старостократи” та пограничні королівські уряники.

В історії згадуються, що ходили в першій половині XVI століття походом на татар з козаками для здобичі князь Дмитро Путятич, воєвода київський, кн. Богдан Глинський, намісник черкаський, Станіслав Лянцкоронський, староста камінецький, Предслав Лянцкоронський, староста хмельницький, Остафій Даškovич, староста канівський і черкаський, Бернат Претвич, староста барський і старости винницькі та брацлавські: Семен Фридрих Пронський у 30-х роках, Федір Сангушко у 40-х роках і Богуш Корецький, при кінці староста володимирський (-1547), Семен Полозович, управитель староства черкаського, Криштоф Кмитич, державець чорнобильський, кн. Дмитро

Байда Вишневецький та деякі інші. Всі використовували козаків і “козакували” з козаками, але зовсім не приймали на себе ролі проводирів козаччини, за винятком одного тільки Дмитра Байди Вишневецького.

Козацтво сформувалося поступово як певна суспільна верства тільки протягом XVI століття, але право признане значіння дістало аж на переломі XVI і XVII століть. Про козаччину як певну суспільну групу можна говорити тільки наприкінці XVI століття, але як побутове явище стає козаччина звісна вже на переломі XV і XVI століття. Козацтво це була сіра селянська маса, спершу розкинена і незорганізована. Хоч деколи проводили нею деякі особи шляхецького походження, однак з тих, що проводили козаками, ніхто з них нічого не зробив для козаків, ні не дав якоїсі ідеї, крім Дмитра Байди Вишневецького, що створив на острові Хортиці на Дніпрі Запорозьку Січ у 1554–1558 роках і дав козакам ідею бути весь час згуртованими та жити разом і влітку і зимою. Відтоді поступово Запорозька Січ чи Січі, бо їх одна за другою було більше, стали центром і серцем козацького самостійного та незалежного життя за весь час існування козацтва до 1775 року.

Всіх Січей було в Україні шість: Хортиця (1554–1558), Томаківка (1564–1593), Базавлук (1593–1638), Мікитин Ріг (1638–1652), Чортомлик (1652–1709), Підпільна або Нова Січ (1734–1775), а поза Україною дві: у Кам'янці (1709–1711) і Олешках (1711–1734). У Січі з часом зорганізовано 38 куренів і перебувало у них майже стало 3–15 тисяч козаків.

Крім Січей козаки посідали, від Хмельницького почавши, всю південну українську територію, слабо заселену між ріками Бугом і Кальміусом, з часом поділену на 8 паланок. З них чотири на правій стороні Дніпра: Бугогардівська, Інгульська, Кодацька, ПрогноВська і чотири по лівій стороні Дніпра: Протовчанська, Орельська, Самарська і Кальміуська. Цю територію мав бі для січовиків передати Богдан Хмельницький, але документу на це не мали. Катерина II забрала від них землю частково до 1775 року, а решта після 1775 року і роздала ці всі землі своїм фаворитам, які спровадили колоністів — греків, сербів, болгар і німців та утікачів з Польщі, які поступово заселили все — усі колишні січові, козацькі паланки.

Щодо козаків, то між козаками наступив поділ на городових, що перебували по городах, чи коло городів, або що жили від другої половини XVI століття літі подалі, а на зиму верталися до міст, і на січовиків чи низових, що жили на Січі чи коло Січі від 1554 року, а від 1572 року постав потрійний поділ: на реєстрових, на січовиків і на неосілих чи невизначених. Гетьмана і козацьку старшину обирали січовики щороку на новий рік, а для реєстрових козаків “старшого” і полковників та сотників досить часто назначав польський уряд —

на необмежений час. Реєстрові одержували платню від польського уряду по 16–20 золотих на рік, а старшина дещо більше, але не завжди козаки діставали платню, бо польський уряд часто не мав грошей. Обов'язком реєстрових козаків було боронити край головним чином перед татарами, а також допомагати полякам у їхніх війнах зі шведами, москалями, молдов'янами, татарами і турками та у всіх інших війнах, а деколи з неслухняними козаками, і з січовиками чи низівцями. Реєстр не був сталій.

Щодо січовиків, то ті були весь час до першого знищення Січі, цебто до 1709 року, зовсім незалежні і вирішували самі щодо свого числа та де іти і кому помагати. Їхні походи були на татар, на Туреччину, на Молдову і проти поляків, а були також платні походи на просьбу поляків на Москву та кілька разів проти шведів. Тоді кількість козаків, що брала участь в урядових походах, доходила до понад 20 тис., як це було на Москву, і понад 40 тисяч під Хотином.

Всі козацькі війни, як наприклад, всі походи на Московщину до Хмельницького, чи на Молдову деколи на замовлення поляків, чи у Лівонії шведські війни, де згинув Кішка 1601 року, чи оборона Польщі під Хотином 1621 року, або напади на турецькі міста і на Крим чи на татар, а навіть всі польські війни до Хмельницького — все те було доривочне, без плану і тим самим без загальної національної цілі та якоїсь конкретної користі для українського народу. Щодо козацько-польських кількох воєн перед Хмельницьким, то майже все кінчилися козацьким проганням, а деколи виданням полякам своїх провідників на очевидну страту, як Наливайка, Сулиму, Павлюка, Томиленка та декількох інших. Вину за це несе Київська Православна Церква та православне духовенство, які їх відповідно не виховали, хоч їх часто ангажували на свою оборону проти поляків і також, що сумне, проти своїх рідних братів греко-католиків, а зовсім не настроювали проти татар та проти москалів.

Всі походи січовики до 1709 рішали самостійно, а городовики до 1654 року осібно, або спільно з січовиками, а до тих походів, долучалася до 1654 року майже все третя група, найбільша, група бездомних чи невизначених, що не були ніде приписані і були повсюди розкинені. Між 1709–1734 роками січовики стали залежні від турків, а між 1734–1775 роками від москалів, і йшли так як і городовики, де їх турки, а потім москалі казали. До Хмельницького гетьманів вибирали звичайно на Січі, а від Хмельницького почавши вибирали поза Січчю, а на Січі вибирали тільки кошових отаманів.

Великим недомаганням Січі і взагалі козацтва було, що не мали якогось загального плану своєї діяльності, ні ніякого плану щодо своєї будуччини, а жили майже з дня на день, що доля принесе. Не мали також на меті незалежності України, крім наприкінці Хмельницькій та на короткий час Дорошенко і наприкінці Мазепа та вже

поза Україною Орлик, і не мали у плані звільнення селянства від польської, а опісля також від московської панщини, а що гірше — після Переяслава під московською окупацією старшина сама накладала на українське населення панщину у своїх посіlostях, які поступово діставала від гетьмана або від московської влади.

Про гетьманів Тарас Шевченко не мав доброї думки за їхній брак думки про змагання за самостійність України і вислугування чи співпрацю з ворогами Україні та відносно панщини і тому дав про гетьманів загальне визначення, що гетьмани були гряззю Москви і варшавським сміттям, а про найбільшого з гетьманів, про Богдана Хмельницького за його Переяславську угоду мав дуже негативну думку, що лучше було б, якби його мама у колиці задусила.

Гетьмана чи отамана на Січі вибирали криком і киданням шапок, а взагалі свою промітівністю й хаотичністю військова рада сильно нагадувала старе українське віче.

Козаки часто воювали задля здобичі, як це було з нападами на турецькі міста, на Трапезунд, Синопу, Варну, Кафу, Білгород, Кілікію і навіть на предмістя Стамбула, або вислугували чужим за платню. Питання є, що здобула козаччина для України за весь час свого існування. Москалі, білі і червоні, та малороси казали і ще кажуть, що козаки звільнили Україну від польського ярма, щоб прилучити до Московської держави. Однак правою є, що козаки звільнили її з одного ярма і віддали її у інше ярмо — московське, яке перевишило польське, тому що москалі запровадили панщину зовсім не легшу від польської і ще до цього заборонили переходити на інше місце, Церкву змоскалізували і друки в українській мові заборонили, чого не робили поляки, бо Львівське братство, Печерська Лавра, Почаївська Лавра і Острозька друкарня весь час друкували, як ці землі були під Польщею. Недомаганням однак тих друкарень було, що друкували тільки літургічні книжки для зиску або на теми церковної сварні, які поглиблювали роздори, з чого тільки вороги користали, а для народу майже нічого і ні навіть літописів не видали. Друкарні все належали до когось і власники національно малосвідомі друкували для зиску, чи на замовлення, а не для поширення чи збільшення національної свідомості.

Великим недомаганням козаків було те, що вони думали про себе, а не про Україну та селянство та не дбали про піднесення української культури. Збудував Хмельницький церкву у Суботові, польську шопу — свідоцтво і образ культурної та духовної убогості Хмельницького, одного з найбільших гетьманів і це в часі найбільшого розмаху козаччини, бо в історичнім місті не здобувся ні він, ні козацтво на якусь репрезентативну церкву, а тільки польську шопу, а у 8-ох Січах не збудували козаки нічого тривалого крім 38 глиняних куренів, які дощ розмив і німці там за Шевченка “кар-

топельку садили". Справді був цілий ряд морських походів на Синопу, Трапезунд, Кафу і інші турецькі міста, та навіть на предмістя Стамбула, але не видно якоїсь загальної національної цілі та національної користі, і морські походи були тільки задля здобичі і ту добич на Січі звичайно пропивали, а поза тим у козаків і в українськім народі того часу, і понині, була національна інертність, бездіяльність та психологічне і інтелектуальне, а навіть фізичне лінівство, бо на Січі і в Україні за понад 200 літ свого існування мало що збудували і мало що створили, а жило їх тисячі на Січі і поза Січчю у ліп'янках і як мали на котрійсь Січі якусь церкву у пізніших літах, то це була мабуть на скору руку збудована дерев'яна церква, чи може якась ліп'янка, бо сліду по ній чи по них не зосталось.

Про освіту і шкільництво козаки майже не дбали, крім що по кошацьких селах за гетманщини існували парафіяльні школи, щоб могли читати, але ні самі, ні духовенство та Церква не видрукували нічого до читання і вироблення національної свідомості. Виговський у Гадяцькому трактаті поставив потребу Могилянської академії і ще десь одної академії, але скінчилось на словах, бо Виговського скинули під впливом Москви самі козаки, а поляки його розстріляли.

Крім Мазепи про церковні будови не дбали, хіба що за московських часів деякі зі старшин збогатившись побудували у своїх селах церкви собі на гробівці. Рекламована церква Хмельницького у Суботові щодо стилю, це образ нужди і розпути, бо бідний не був. Мабуть козаки не виховали будівничих, щоб знали крім човнів та ліп'янох щось краще збудувати. Хмельницького скарб забрав потім Тетеря, а від Тетері забрали поляки. Мазепа перед гетьманством до орання поля спрягався з сусідом і як потім давав та будував, то з гетьманських маєтків. Жертвеність Мазепи є осудом гетьманів і отаманів, які гетьманські і отаманські доходи мали також майже ті самі і їх проїдали та пропивали і нічого після себе не залишили, крім Хмельницького, що залишив по собі у Суботові нужденну муровану шопу, а козаки на Січі глиняні ліп'янки, які дощ розмив і там німці, як пише Шевченко, картопельку садили. Мазепи скарб привласнив собі Войнаровський, а від Войнаровського викрали москалі.

Є згадка, що умираючи, Сагайдачний поробив дарунки. Але крім того, що подарував 1500 золотих на учителя грецької мови у львівській братській школі, про інші якісь дарунки ніде не записано, бо ніхто їх не видів і тільки у Саковича посмертнім панегірику вихвалюється, що дав львівському братству дар на науку грецької мови, а це дивно, бо для української мови не було мабуть якогось доброго вчителя, або дуже слабо вчили, якщо студенти вітали у Львові Могилу після виборів польською мовою, а протоколи братства писало по-польськи. Щодо Калнишевського, то він був одним з найбагатших отаманів, бо мав кільканадцять тисяч штук худоби, а мало

видно його дарів. Без сумніву, на його маєтках москалі збагатились і дещо правдоподібно пішло на розбудову Петербургу, а дещо на будову у Петербурзі палат московських вельмож, та дещо таки на Соловки, бо поробив там для московського монастиря поважні дари. А що дав на загальні українські цілі — на утримання українського шкільництва та на українські видавництва — так як і інші скнари гетьмані і отамани, крім Мазепи, — зеро! На Могилянську академію давав цар і собі виховував вірних яничарів.

Не можна однак не визнати козакам геройства та посвяти у війнах проти татар і поляків, особливо за Хмельницького, та навіть проти москалів під Конотопом і частини козаків під Полтавою для виборення для себе і для народу кращої долі, але кращої долі не вибороли ні для народу, ні навіть для себе самих, бо відносно самостійної держави не мали ясної ідеї та за неї загалом не бились і її не створили, ні не створили навіть українських національних інституцій. Часто бились за чужі інтереси, а деколи між собою, і народ та Церкву передали у московське ярмо та і самі вони себе вибивали так, що, для прикладу, в бунті Пушкара і Січі проти Виговського 15 тисяч козаків вигинуло. Віддавши поступово Україну і Православну Церкву москалям у московську неволю та знищивши, де змогли, на бажання Москви Національну Святоволодимирську Київовселенську Церкву, вони самі також перестали існувати.

Причиною того всього було це, що не мали доброго проводу, бо не було кому цей провід виховати. Вина тут Православної Церкви і православного духовенства, що козаків не виховали та не дали якоїсь національної і державницької формзації, бо духовенство загалом було генетично лінівне і інертне, так як і весь панцирний народ, з якого походили. Могла виховати Могилянська колегія, але вона сама не мала національного виховання та взагалі ні державнотворчої, ні національної формзації, бо після перемоги поляків під Кумейками і москалів під Полтавою її студенти вітали поляків, а потім москалів — українських ворогів з конгратуляціями.

Могла і повинна була виховати їх Православна Церква, за поширення якої козаки деколи проливали українську греко-католицьку кров, бо були озброєні та заохочувані православним московофільським духовенством, але православне духовенство переїшло до москалів і досить скоро змоскалізувалося та від Полтави почавши кляло гетьмана Мазепу. Козаки весь час були без духовного і без національного проводу і навіть гетьмані були без національного виховання і були самі до нічого, бо один із них, як це спостеріг Тарас Шевченко, були гряззю Москви, а інші варшавським сміттям.

Щодо реєстрowych козаків за польських часів, то реєстр до Хмельницького часто змінювався, звичайно від одної тисячі до восьми. Щодо Січі, то на Січі було пересічно від 3 до 15 тисяч козаків.

Австрієць Лясота, який був на Січі від 9 червня до 2 липня 1593 року, подає число козаків у тім часі, що є їх на Січі близько трьох тисяч. Гетьман сказав йому, що може зібрати близько шести тисяч. У війні з поляками 1596 року було їх близько десяти тисяч, а єпископ латинський у Києві рахував у тім часі сили козацькі на двадцять тисяч. Під Новгород Сіверський у 1604 році прийшло 12000 козаків. У 1608 році під Тушином було їх 13000. 1609/1610 рр. на різних місцях в Московщині було більше як 30000 козаків. У 1611 році Ходкевич рахував всіх козаків на службі королівській у війні з Московчиною на 30000 і казав, що відділ козацький сидить на залозі в Москві.

У хотинській кампанії було 11 полків і людей — всіх разом 40500, а після хотинської битви реєстрових козаків зменшено до кількох тисяч і ті діставали від поляків на чверть року: полковники і обозний по 30 золотих, осавули по 26, сотники по 15, пушкарі по 12, писар тільки 10, десятники по 9, музиканти і прапорники по 8, козаки рядові по 7, фурмані по 3. Нереєстрове військо служило власним коштом. У Куруківській угоді визнано реєстр 5 тисяч і козаки мали залишити панські і духовні добра і не мали права робити нападів на турків.

Хмельницький у Зборові виміг від поляків дозвіл на реєстр 40000 козаків, а у Переяславі 1654 року реєстр поставив Хмельницький на 60000 козаків і залежність перейшла до москалів, а козаки на Січі полишились незалежні.

Козаки не вибороли для України волі, бо справу волі не підносили, ні поліпшення долі селянства, бо цього також не підносили, а що гірше, то це, що запровадили український народ і Українську Правоставну Церкву у московську неволю ще гіршу від польської.

Підносили справу своїх привілеїв і за них воювали, а про волю селян мовчали, хоч майже всі походили з селян. Брак у них ширшого думання. Їх виправи були на турецькі землі і минали Крим, хоч татари з Криму безнастанно нападали на Україну. У їхніх походах не було якогось плану і якоїсь загальної цілі. Їхне втручання у справи Молдови та Волощини, а раз у кримські справи і також їх участь у польсько-шведських та польсько-московських війнах не мали ніякої користі для України і не мали ніякої політичної, ні вагомої економічної користі для козаків.

Напади на Синопу, Трапезунд і інші міста, та навіть на Кафу та Стамбул не мали ні національної, ні релігійної цілі, бо це були чисто авантюрні напади для, як казали, “козацького хліба”. Дуже рідко нападали на сам Крим, і як були якісь напади на татар, то це були напади на татарські орди поза Кримом: Добрудзьку, Буджацьку, Білгородську, Очаківську і Ногайську, розміщених на побережжях Чорного моря і козаки забирали тоді татарам корів, овець та коней і звільняли невільників, якщо у них були якісь, бо ці орди часто

за море були для здобичі, без національної користі і були жорстокі, бо Синопу знищено так, що тільки згарища зостались, а у Кафі, як несподіано напали, то 14000 вирізали, хто не встиг десь втекти, старців, жінок і дітей, а це не приносило і не приносить ніякої честі ні козакам, ні українському народові, ні перехваленому за жорстокості у знищенні Кафи гетьмановбивці Бородавки Сагайдачному, творцеві п'ятої московської колоні у Києві.

При нападах козаки старалися очевидно назбирати золота та дорогих золотих речей — всього, що могли забрати зі собою до човнів і в Україні продати. Золота однак ніхто не тримав на складі і не носили мужчини на собі чи по кишенях, а носили на собі звичайно жінки. Отже жінок козаки вибивали та від них звичайно стягали золоті речі. Коли говориться про походи та напади козацькі на Синопу, Трапезунд і Кафу та на інші місцевості, то треба взяти під увагу, що ті напади козацькі були жорстокі і та здобич була крива від загалом понижуюча і козаків, і український народ.

Речі, які привезли, складали все разом, що хто привіз, і тоді ділили. Частина ішла на монастирі і церкви та для духовенства, частина для гетьмана і старшини, а решта ділено між козаків. Привезені речі старались козаки перепродати тим, хто мав гроши і міг купити, а ними були звичайно жиди, які платили, звичайно, не грішми, бо на Січі гроши не мали великої вартості, а алкоголем і потім перепродували це польській шляхті.

Духовенство і монастирі про ці безцільні і жорстокі походи мовчали, бо діставали частину здобичі, а це є сумним свідоцтвом про духовенство, що брало гроші, на яких була кров. Незважаючи на те, що українці, а між ними Шевченко захоплювалися тими нападами на Синопу, Трапезунд, Варну, Білгород, Кілію, Кафу та на інші турецькі міста, бо це були ніби свого роду геройські, романтичні походи, однак морально ці безцільні походи не мають виправдання, так як не мають виправдання татарські напади на українські землі і нищення ними сіл і міст та забирання населення на продаж як невільників на турецьких ринках. Поляки були проти тих морських походів, бо турки безнастанно нарікали на ті походи козаків на турецькі землі і часто грозили піти війною на Польщу. Тому поляки весь час старались якось стримати козаків від таких походів, але були безсильні.

Морські походи були у першій половині XVII століття — до Хмельницького. Потім морських походів майже нема, бо зі збільшенням після Переяслава реєстру до 60000 і зі знищеннем війнами населення України наплив на Січ зменшився і Січ залишилась без опори і без більшого допливу людей. На Лівобережжі городові козаки від Переяслава почавши вже були контролювані москалями і ходили в походи там, де їм москалі сказали, а Правобережжя було винищено під час воєн Хмельницького та під час Руйни.

На Правобережжі пробував зорганізовувати козацтво Собеській та деякі меншого розміру гетьмани чи отамани як Палій, але це не пішло, і козацтво на Правобережжі ще перед Полтавою знищіло, а на Лівобережжі під москалями перетривало до 1764 та 1775 років.

На Слобожанщині зорганізувалися 5 полків залежних прямо від Москви без зв'язку з лівобережними козаками та Січчю і проіснували до Катерини II та ішли, де їм москалі сказали, бо були прямо залежні від Москви.

Після ліквідації Січі з недобитків Січі створилось козацтво на Кубані, прямо залежне від Москви, і перетривало до часів Сталіна, який їх знищив.

Козаки боронили українців перед татарами, але тільки як зауважили, що татари ідуть на грабунки, або як їх спостерегли, як татари зі здобиччю та невільниками вертали до Криму. Поза тим якісь постійної оборони не зорганізували ні поляки, ні козаки, і татари беззастанно нападали на Україну та палили дикуні села, набирали невільників на продаж, а старців та немовлят вибивали. Худобу і коней забирали, а свиней, яких магометани не їдять, зганяли у стодолу і палили.

Хибою козаків не до виправдання було те, що козаки пішли на московську вудку і вимагаючи свободи для себе та для Православної-Грекославної Церкви, про другу Українську Національну Святоголоводимирську Києвовселенську Церкву не тільки не дбали, але ще її на поручення Москви і за московські гроши по-московськи і по-сталінськи нищили.

Другою хибою козаків не до виправдання було, що брали татар на поміч і дозволяли на ясир — на татарську неволю православного населення, так що від Хмельницького почавши козаки не тільки не боронили українського народу, в основному українське безборонне православне селянство, а ще спроваджували татар собі на поміч проти поляків, а Виговський, Юріс Хмельницький та Орлик також проти москалів, а татарам за поміч платили грішми і виглядає, що давали на доплату мовчазний дозвіл на грабування та ясир, бо татари вертаючись грабували та набирали людей на ясир.

Всі ми радо читасмо і говоримо про велику перемогу Хмельницького під Жовтими Водами та під Корсунем, але ніхто не згадує, яким страшним нещастям була та перемога для може до двохсот тисяч православних українців, бо татари після перемоги загналися поза Київ і аж до Остера спустошили Україну та набрали, ясир, як пише консервативний поважний історик Дмитро Дорошенко, а також і Грушевський, що набрали 200 тисяч і, розуміється, вели тисячі бранців та награбовану худобу через козацькі землі, де тоді козаки та Хмельницький зі своєю наложницею, чужою шлюбною жінкою Чаплинською, шумно та гучно святкували козацько-татарську перемогу та пиячили.

Як козацтво стало упривілейованою верствою, то користала з того в першу чергу старшина. В реєстрі було 2500 шляхти, а Липинський, що 12500.

Загалом військові ради майже не скликувалися. Коли щось вирішувалось, то це вирішувало дуже вузьке, майже родинне коло. Все трималося на козацьких традиціях.

Великим скандалом для українців є, що Хмельницький завжди брав татар, хоч татари три рази його зрадили: під Зборовом, під Берестечком і під Жванцем, і хоч майже все мав козацьку чисельну перевагу над поляками. Хан хотів свого роду рівноваги і можливості набору ясирів і тому не хотів козацької побіди, бо стратив би ясир.

Насуваються на думку чотири причини, чому Хмельницький брав татар, а саме:

а) або Хмельницький не вірив у силу українського народу та козаків,

б) або не вірив у свою здатність попровадити народ та козаків до перемоги,

в) або не умів з тої маси створити досить боєздатне військо,

г) або з обережності, щоб його українці не видали полякам, якби битва не вдалася, бо ж він був при тім, як козаки видавали Павлюка і Томиленка та інших і навіть підписував капітуляцію.

Другим великим скандалом і страшною ганьбою для козаків є, що козаки не тільки не боронили православне населення перед татарами, але ще допомагали татарам набирати ясир⁵. “Котрі городи король велів воювати татарам, то ... Хмельницький... наперед татар посылав до тих городів своїх полковників з козаками, потайкі і оманно — ніби для закуплення хліба і поживи — аби ... відчинили город; а татарам Хмельницький велів під'їхавши під город, стати в укриттю; а як.. відчинили город, тоді татари ... вибрали, вирубуали і випалили без останку Заслав, Межибож, Ямполь і інші городи і округи-городів з сімдесяти або більше. А прийшли під усі ті городи татари підступом ... і в неволю забрати замість плати по королівському і гетманському велінню. І козаки своїх людей, міщан в тих городах майно грабили... І вийшло так, що Орда вибирала ясир при асистенції козацьких полковників, найближчих до гетьмана людей... Так сей український ясир був найтемнійшою плямою зборівського акту, але не одинокою. Були й інші ... сильно болючі... На визволену територію мали вернутися... шляхетські власти і взяти у свої руки всі... прерогативи... які їм прислугували перед... повстанням...”.

Третім скандалом є, що козаки не дбали про селянство і ніде не обставали за ним, хоч самі вийшли у великій більшості зі селянства.

Четвертим скандалом є, що козаки видавали своїх провідників полякам на смерть. Так видали Називайна, Шаулу і Шостака. Нали-

⁵ Грушевський, 8/3, с. 223.

вайко пробував рятувати себе і втекти, але козаки зловили його і таки видали. Також видали Сулиму, який пробував рятуватися, і видали Павлюка, Томиленка та інших.

Також видали москалям Многогрішного і Самойловича.

П'ятим скандалом є, що козаки убивали своїх гетьманів, бо убили між іншими Лободу, Бородавку, Петражицького, Чорного.

Шостим скандалом є, що часом воювали проти себе і вибивали себе, як це згадує з болем Шевченко, що “кров’ю брата впились і тут лягли у тій могилі заклятій”.

Сьомим скандалом є, що не тримали безпосереднього якогось організаційного зв’язку з духовенством і з міщанством та навіть між собою, тобто між Лівобережжям, Січчю і Слобожанчиною.

Восьмим скандалом було, що забагато було кандидатів на гетьманську булаву і один другого скидали та невдовзі після смерти Хмельницького самі козаки розбилися на дві, а опісля на якийсь час на три групи з трьома різними гетьманами одночасно.

Дев’ятою скандалальною хибою козацтва було, що забагато пили, так що Боплан пише, що не знає іншого народу так нестриманого у пиятиці як козаків, і вернувшись з походу не мали іншого заняття, крім пиятики та авантюр між собою. Цю пиятику залишили, мабуть, в крові і в історичній пам’яті, так що нинішня необмежена пиятика по селах — це не тільки спадщина по панщині і по поляках та по москалях і комуністах, але також по козаках.

Наїбільше геройчні часи козаччини — це часи Хмельницького. Питання є, що залишило після себе козацтво з часів до Хмельницького і за нього та після нього? Перед Хмельницьким Сагайдачний з козацтвом залишив нам “п’яту московську колону” — московофільську ієархію. — московофільську мафію, Хмельницькій з козаками залишив нам московську політичну, економічну та культурну неволю, а після нього Самойлович з козаками залишив нам церковну московську неволю, яка навіть попри незалежність триває по сьогоднішній день. Часто говориться і пишеться, що Хмельницькій визволив український народ з польської неволі — це правда. Однак віддав Україну у ще тяжчу — московську неволю, а Україну Правобережну залишив спустошену і тисячі православного українського населення як невільників у Криму і Азії та Африці взятих татарами на заплату за їхню поміч. Про це обезлюднення Правобережжя пише диякон Павло Алепський:

“Перед моїми очима постали численні безлюдні міста і замки, порожні вали, колись висипані працею людською... Я бачив, що фортеці, які траплялися нам на шляху ... одні стоять малолюдні, інші зовсім спорожніли — розруйновані, зарослі землею, запліснявілі, засаджені буряном і повні лищ червів і зміїв, й усякого гаддя, що там гніздилося. Роздивившись, побачив я покриті мохом, очеретом і зіллям просторі тогобічні українно-малоросійські поля і розлогі

долини, ліси і велики сади, красні дібриви і річки, стави й занедбані озера. І це був той край, який правдиво колись... проголошували поляки раєм світу — він був перед війною Хмельницького немовби друга обіткова земля, що кипів медом і молоком. Бачив я, окрім того, в різних місцях багато людських кісток, сухих і голих — їх покривало саме тільки небо... змагатись вже не було кому і як... тобто там, де було основне гніздо козацтва...”⁶

Козаки — це була маса переважно без національно свідомого і національно думаючого та розумного проводу. Ідею та краще виховання повинні була дати козакам Православна Церква і духовенство, бо козаки були їхні діти. Однак Православна Церква і православне духовенство не дали козакам, на жаль, нічого, бо самі не мало вихованого та виробленого до думання мозку, і тому за недомагання та поважні недотягнення козацтва вину несе інертна та перехвальвана як національна, а в дійсності темна Православна Грецька Церква та темне православне духовенство.

Виглядає, що ще у Хмельницького бракувало чогось, що об'єднувало б усіх, бракувало ідеї України та поважної застанови щодо її потреб і її долі та культури і її будучності, а після Хмельницького забракло у козацтві, у духовенстві і у цілім українськім народі української душі.

Котляревський дав поштовх, Шевченко віднайшов душу українства та козацтва і частково збудив Україну зі сну за допомогою своєї поезії про козацтво і його минуле та його геройчні сторінки і тим дав надію, що “Встане Україна... і помоляться на волі невольничі діти”.

6. КОЗАКИ, ПОЛЬЩА, МОЛДАВІЯ І МОСКВА

Перша думка зорганізувати розширені по Україні козацькі незалежні групи козаків у одну державну реєстровану платну групу — як польське платне військо виникла у 1524 році у великого князя Жигмонта, який написав до Семена Полозовича та Кристофора Кмитича зібрати козаків з тисячу або дві і вони у Києві зібрали, але їм ніякого датку на утримання козаків не прислано і козаки розійшлися. Цей проект нагадав у 1533 Дашкович на Пйотрковськім сеймі про дві тисячі людей, але нічого з того не вийшло.

У 1554 році у Вільно вийшла постанова Литовського сейму про заборону приймати у великоруських володіннях козаків.

У 1572 році зорганізовано на поручення короля Зигмунта Августа у Польщі перший реєстр козаків, залежний від поляків. До реєстру прийнято 300 козаків. Їх зорганізував польський гетьман Микола Язловецький (+1575) і назначив старшим Яна Бадовського.

⁶ Шевчук Валерій, *Козацька лежава*, 143: Літопис Саміїла Величка.

Козаків вийнято з-під суду старост і воєвод з платою за квартал по 2 і пів золотих та сукно. Цей реєстр не втримався довго, бо поляки платили тільки спорадично.

Зимою 1575/6 післано з Москви для козаків дарунки.

У 1577 році козаки під проводом Шаха і Підкови втрутились у волоські справи. Князь Збаразький, воєвода брацлавський, заманив Підкову до себе і видав королеві, а сей казав стяти Підкові голову у Львові у 1578 році. У 1578 Баторій доручив свому агентові Яну Бегері вербувати козаків, а замість Язловецького, що помер, король назначив князя Михайла Вишневецького, старосту черкаського і канівського, а безпосереднім зверхником назначив Яна Оришовського. Рівночасно король Баторій видав свій привілей для козаків. Це було повторення з 1572 року з тим що реформа Язловецького у 1572 році ясніше підкреслювала одноцільність усієї козаччини і припускала всіх до козацьких привілеїв, реєстрових і нереєстрових, тому що розтягала владу старшого над усіми.

На поручення короля Баторія у 1578 році новий реєстр — 500 козаків зорганізував Ян Оришовський під зверхністю князя Михайла Вишневецького, старости черкаського і канівського, з платнею 15 золотих і по кафтану на рік та надав клейноти — шовкову хоругву, бубни і труби.

Осідком офіційним козацьким став Терехтемирів зі своїм монастирем Зарубським. Він став військовим центром збірного пункту реєстрових козаків, арсеналу та офіційального осідку і щойно 1617 року вирішено у Варшаві, щоб монастир у Терехтемирові служив тільки як шпиталь і не був місцем збірним для козацьких груп. У 1578 році вирішено:

а) козаків не вільно було судити старостам і воєводам у звичайних справах крім за вбивство і насильства та садити до в'язниці без відома старшого.

б) не можна було брати податків ані забирати майно по вмерлих.

в) відклик могли козаки робити до польського гетьмана та до короля.

г) імунітет визнано всім козакам, а не тільки реєстровим.

г) уся козаччина мала бути залежна від коронного гетьмана.

Це концентрувало козачину. У 1588 на службі було 966 козаків.

Від 1579–1581 рр. козаки помагали полякам у московській війні

У 1593 році, 23–31 січня під П'яткою побито козаків. Це був перший удар між козаками під проводом Косинського і полонофільською групою князя Острозького та поляками. Проти Косинського виступили волинська українська шляхта під проводом князя Острозького та його синів. Тоді загинуло близько трьох тисяч козаків. Косинський програв і три рази упав до ніг Острозького і його синів та просив прощення. Мав зносини з Москвою.

У 1593 році було посольство Лясоти від цісаря до козаків, а також у тім самім часі прийшло до козаків московське посольство з дарунком для козаків.

У 1593 році воював у Молдавії Наливайко, а потім у 1594 знову був у Молдавії враз з Лободою маючи близько 12 тис. козаків. Єремія Могила став у 1584 році завдяки підтримці Замойського господарем Молдавії.

У 1595 році Наливайко і Лобода знову у Молдавії.

У 1596 році виступив другий удар поляків проти козаків на уроціші Гострий камінь. Шаулі відірвало руку. Один з провідників, Саська, був убитий. Козаки перенеслися під Полтаву, а звідтам на горішню Сулу під Лубни і затрималися на Солониці, кілька миль від московської границі. Київські мішани допомогли полякам, бо достарчили їм човни, які повитягали затоплені і понаправляли. Жолкевському прийшло на поміч з Литви свіже військо і йому вдалося оточити табір. В таборі було багато жінок і дітей.

Оточені і з браку поживи козаки погодилися видати провідників: Наливайка, Шаулу і Шостака. Під час внутрішнього непорозуміння Lobodу вбито, а Наливайка козаки стримали, як кілька разів пробував втекти з табору. Як козаки видали провідників і здали зброю, зайшли тоді до табору поляки і поголовно вимордували безборніх козаків і жінок та дітей, так що як описує поляк Бельський, то на милю або більше труп на трупі лежав.

З 10 тисяч лишилось при житті півтора тисячі. Жолкевський заявив триумфально, що “гадина придушена”, але здавав собі справу, що його перемога над козаччиною не була цілковитою, бо ма будь предбачав, що за козаками стоїть мовчазна підтримка українського народу, тому додав: “але не задавлена”.

Козакам відібрано всі привілеї, провідникам у Варшаві стято голови, а Наливайка четвертовано і розвішено на показ при цілковитій мовчанці засідаючих тоді у сенаті двох синів князя Острозького та його самого, польського кочубея, який вважав себе і якого вважали у тім часі православні головою і ніби речником українського народу.

Кремпському удалось вирватись і втекти на Січ. Тут настав поділ на заможніших під проводом Тихона Байбуза — лояльних до Польщі і полоусівців — незалежних, що вирішили ходити на море і зробити порахунок зі шляхтою, що недавно виступила проти козаків.

У 1597 році, 11 квітня страчено Наливайка.

У 1599 році козацтво мабуть об'єдналося під проводом Самійла Кішки і польський уряд звернувся до козаків за поміччю для Могили у Молдавії. Козаки погодилися за умови що:

- буде скасована баніція;
- будуть підтвердженні привілеї, одержані за Баторія;
- будуть заборонені кривди від державців королівських маєтків;

- г) буде визначена і прислана над Дніпро платня;
 г) буде дана королівська коругва, що служать королеві.

Козацькі недобитки зреорганізувалися, доповнилися і скоро потім на польське запрошення під проводом Самійла Кішки пішло їх 4 тисячі у 1600 році до Молдавії, де польського війська було 7 тисяч. До Лівонії уряд зажадав 6 тисяч, а пішло їх 2 тисячі і сейм повернув козакам частково давні привілеї, але тільки для тих, що брали участь у Молдавії та Лівонії. Сейм вирішив:

- а) платні не признається;
- б) імунітету не признається;
- в) юрисдикція старост і панів є далі у силі над осілими у них козаками;
- г) козаки мають бути під старшим, назначеним коронним гетьманом;
- г) Терехтемирів повернено;
- д) знято баніцію;
- е) звільнено від судів і податків, але не тих, що живуть у шляхетських маєтках.

У 1600 році козаки помагали полякам у Молдовії, а 1602 року у Лівонії.

Козаччина стала у 1601 році визнана як правна організація. Після повернення почали квартирувати і робити побори не тільки у королівських, але і у приватних маєтках і наступив поділ на послушних та непослушних: "Біла Церква 300 і 300, Богуслав 200 і 400, Канів 160 і 1346, Корсунь 200 і 1300, Переяслав 300 і 700, Черкаси 150 і 100, Голтва 30 і 700, Чигирин 50 і 500, Данилів 20 і 2800, Боровиця 50 і 100, Кропивна 30 і 60, Ірклій 20 і 300. В містах і містечках і по селах та хуторах загально разом непослушних" близько 7 з половиною тисяч — у п'ять разів більше ніж послушних.

1602 рік — заснування козаками Самарського Пустинно-Микільського монастаря.

Чотири рази козаки помагали полякам у їхній війні з москалями: у 1578, 1604–1612, 1618 і 1634 роках. Протягом 1613 і 1614 років козаки воювали у Московщині на власну руку і грабували населення. Їхні загони ходили аж під Архангельськ, Холмогори і Олонець. Грабували також і польські ватаги. Один з поляків, полковник Пашкевич, який воював в Московщині на власну руку, вертаючи був убитий у сутичці з Немиричем і залишив, як оповідає його жінка, різних речей на суму 100 000 золотих, грішми 2 000 червоних, а на возі у скринях різної монети вартості 20 000 золотих.

Отже і козаки, які залишились довше, також дещо збагатились і між ними, мабуть, і Сагайдачний, бо ж звідки мав якісь гроші, як не з грабунків, як умирал, бо з дому не мав і платня польська, коли служив для них у війні з москалями, не була так велика, щоб міг

зложити, а крім цього він був жонатий, то напевно мусів утримувати жінку, яка була войовнича, бо з козаками напала на одного шляхтичу і на 9 тисяч награбувала. Тому його дарунки на якісі загальні цілі крім 1500 золотих на учителя грецької мови у Львові правдоподібно видумані, бо хоч є загальна згадка у панегірику Саковича на похорон Сагайдачного, але мабуть була створена як легенда для прославлення героя посмертним панегіриком.

Братську церкву, де був похований, Москва допомогла збудувати, але могилу Сагайдачного православні українці зовсім занедбали, так що сліду по ній не зосталося.

1604 року близько тисячі пішло на Молдавію і ще того року пішло 12 тисяч з царевичем Дмитром на Москву, але скоро покинули цей похід і ватагами повернули.

У 1609/10 роках на поміч королеві прибуло під Смоленськ до 30 тисяч, а по всіх містах було разом 40 тисяч.

У 1611 році згадується 15 тисяч козаків в дорозі до Москви, а в листопаді 1611 року Ходкевич рахує всіх козаків в Московщині на 30 тисяч і частина з них була при нім, частина у Москві, а частина розкинених. Коли у 1612 поляки відступили, то козацькі відділи ще два роки пустошили край, здобували міста і палили та грабували замки, заходячи аж під Архангельськ, Холмогори і Олонець.

У 1614 році ходили козаки на Волошину.

У 1614 році, по московських війнах 1605–1612 рр., польські комісарі подиктували козакам, що:

а) число козаків зводиться до 1000;

б) комісія визнала козакам 10 тисяч золотих і 700 поставів караїзі на рік;

в) старшого їм буде назначувати коронний гетьман;

г) будуть жити на Низу і не виходити до міст і сіл на постій;

г) сім'ї є під юрисдикцією панів і намісників, де мешкають;

д) монастир у Терехтемирові є тільки для старих і скалічених. Забороняється зібрання у монастирі чи деінде під карою скасування всього, що надане;

е) не сміють нападати на чужі держави, ані посольства приймати.

Восени 1615 року козаки пішли помагати полякам до Волошини.

У 1617 році партія угодової політики Сагайдачного взяла гору і виправила послів на урочище Суха Ольшанка недалеко від нинішньої Таращі на переговори. Подиктовані Ольшаницькі умови на підставі попередніх, але ще більш загострені.

1617 року Жолкевський подиктував козакам умови на Сухій Ольшанці, а затверджені у Житомирі 1618 року. Підписав Сагайдачний.

У 1618 році понад 20 тисяч козаків під проводом Сагайдачного взяло участь у поході проти москалів. У висліді заключено перемир'я у Деулині на 14 літ. Москва відступила Польщі Смоленщину,

Сіверщину: Чернігів, Новгород Сіверський, Стародуб, Почеп, Трубчевськ, Путивль, Рильськ і Сівськ. Потім козаки пішли під Тегінню

1619 року укладено угоду над рікою Раставицею. Козакам пообіцяно 20 тисяч золотих річно замість дотеперішніх 10 тисяч і заплачено за московську службу 20 тисяч золотих та заборонено мешкати у добрах шляхецьких і духовних та заборонено іти на море за здобиччю, а козакам запропоновано:

а) число козаків обмежувалося до одної тисячі, а всі інші мали стратити зараз титул козаків і всякі претензії до своєї козацької юрисдикції і вертати до панів та підлягати дідичам і державцям;

б) непослушних чекає кара смерті;

в) заборонено пускати поживу на Низ без відома київського воєводи і черкаського старости;

г) старший козацький має бути з королівської руки;

г) козаки не можуть виходити на волость, ні зачіпати інші держави;

д) обов'язком козаків було боронити пограниччя перед татарами;

е) платня лишається та сама;

Є) човни мають бути попалені;

з) козаки мають жити не на волості, а на Низу.

Польська ціль була, щоб звести козаччину до простого, невеличкого воєнного корпусу пограничної сторожі в числі одної тисячі і віддати її в повне і абсолютно розпорядження польської воєнної адміністрації, зігнати з "волости", позбавити власної юрисдикції і обчистити її з усіх прикмет суспільної опозиції шляхетсько-польському режимові, яким завдячувала свій надзвичайний згіст в останніх роках. Старшина не сподіваючись виграти збройної боротьби і втратити все на випадок програної битви, погодилася на подиктовані умови.

У 1619 році по московській війні поляки під Паволоччю над Раставицею, де війська козацького було 10.600, подали нові умови, які підписав Сагайдачний, а саме:

а) війська три тисячі;

б) виключити всіх, що пристали до козаків за останніх п'ять літ;

в) припинити походи на море, понищити човни, які ще залишилися;

г) старшого назначить їм король або коронний гетьман;

г) платня для всіх на рік 40 тисяч золотих, а за минулий рік і за поміч проти Москви дано козакам 20 тисяч і на гармати та для старшини дар 4 тисячі;

д) козаки можуть мешкати тільки у королівських добрах;

е) шляхецькі і духовні мастики мають бути опущені.

Під Цецорою 1620 року поляки без козаків програли. Жолкевський, хоч не мав достатньо польського війська, однак зарозумілій на польське геройство і силу польської зброї, пішов проти турків без козаків заявляючи: "Не хочу я з Грицями воювати, нехай ідуть

до ролі або свині пасти". Жолкевський згинув, а Конецпольський потрапив у неволю.

Під Хотин 1621 року турки припровадили 150 тисяч, поляки 35 тисяч, Бородавка 40 500 козаків. Султан намовляв козаків, щоб відступили від поляків, а пристали до турків і за це обіцяв їм всяку поміч та опіку і на столицю обіцяв їм дати Київ, чи Кам'янець Подільський. Може їй тому Бородавка зволікав з переходом за Дністер, щоб поєднатися з поляками. Мабуть чекав, з чим вернеться з Варшави Сагайдачний, якого виправили козаки на пертрактації до Варшави. Поляки мали щастя, що це не був Дорошенко, бо як Сагайдачний вернув з Варшави, то хоч не привіз нічого для України, ні для козаків, отже прийшов до козаків з порожнimi руками, але мабуть з непорожною кишеною, бо козаків, мабуть, "відповідно" потрактував, так що Бородавку, який не спішив на поміч полякам, скинено з гетьманства і стято голову, а його місце зайняв Сагайдачний і попровадив козаків без жодних умов через Дністер на поміч полякам, бо без козаків були б програли. Після перемоги вдячні поляки дали польському кочубейцеві Сагайдачному до Кисва королівського лікаря, бо не гойлась рана одежана від турків, а дехто казав, що дістав її в дарі від Венери. Козаків, які представили полякам деякі просьби, зігноровано і виправлено на панщину до панів, яких козаки вирятували від неволі і продажі на азіатських ринках. Це було здобутком вислужливого польсько-московського хрунія, польського кочубеївця Сагайдачного.

Просьби козаків після Хотину за свої заслуги були:

- а) щоб король ддав до монастиря у Терехтемирові Бориспіль з околицею на прожиток калікам;
- б) щоб козаки могли мешкати у маєтностях також панських та духовних, де хто мешкав або де кому сподобається, і затримав козацькі привілеї без ніякого утиску;
- в) щоб козаки могли піти на службу до інших володарів, якщо хтось попросить;
- г) щоб вільно було козакам ловити рибу і полювати на звірів, як хто схоче;
- г) щоб були визначені на відпочинок і на прожиток для себе і коней місця, якщо у службі;
- д) щоб у тих містах, а особливо у Київщині, де живуть козаки, не призначувано на відпочинок і прожиток ніяких польських жовнірів;
- е) щоб звернено маєтки поконфісковані, а не звернені у 1601 році;
- е) щоб була визнана недавно висвячена ієрархія.

У відповідь комісарі на пертрактацію дістали королівську інструкцію що:

- а) платня має бути тільки 40 тисяч;
- б) має бути зроблений список зведений до 1–2 тисяч;

- в) хто не попаде у список, має вертатись до своїх панів у підданство;
 г) гетьман буде поданий польською владою і мають всі зложити присягу;
 г) човни, що не знищені, мають бути знищені;
 д) під карою смерти забороняється будувати нові човни;
 е) щодо релігії, то мають всю свободу, яку досі мали.

Король поручив, щоб пункти тримати наразі у секреті і Сагайдачному та старшині приобіцяти осібні дарунки, щоб схилили козаків прийняти всі ті пункти. Козакам також стримано заплату через брак реєстру. Це була цілковита компрометація політики Сагайдачного. Козацтво не все розійшлося по волостях, переважно у Київщині, а по смерти Сагайдачного самі вибрали поміркованого Олівера Голуба гетьманом. Про зменшення війська навіть чути не хотіли. Козаччина однак старалася уникнути конфлікту.

Розв'язати козацьку справу у якийсь розумний спосіб поляки не старалися. Те саме щодо татарських нападів. Їхня політика щодо козаків і татар була хаотична і без ніякого на довшу мету розумного і прийнятного плану.

Татари нападали, коли схотіли, грабували і набирали бранців на продаж на азійські ринки, а поляки не старалися цьому запобігти і не побудували, ні не зорганізували якоєві постійної охорони.

Щодо козаків, то польська політика мінялася щокілька літ. Центр козацтва був поза польським засягом, бо до Хмельницького був на Січі, і хоч на Січі звичайно було близько 3 тисяч козаків, то розкинених по Україні будо їх перед Хмельницьким близько 20 тисяч незорганізованих і кілька тисяч зорганізованих у реєстри. Всі вони хотіли бути якнайменше залежні від поляків, а поляки старались постійно якнайсильніше взяти їх у свої руки та обернути їх тільки на майже дармове наймане військо.

Їх провідники, яких часто міняли, є мало знані. До Хмельницького найбільше є розрекламований гетьмановбивця Сагайдачний, розрекламований і москалями і поляками — москалями головним чином за поставлення доброго фундаменту — промосковської єпархії — п'ятої колони на возсоєдинені, а поляками за стяття гетьмана Бородавки і безоплатну козацьку поміч полякам під Хотином.

1622 року Сакович вихваляє Сагайдачного у посмертнім панегірику і згадує, що був гетьманом в поході на Кафу та що ревно боронив віру, у яку сам автор не вірив, бо скоро опісля сам й покинув і перейшов до Латинсько-польської Церкви, а Сагайдачний у 1817 і 1620 роках був скинений з гетьманства.

Славу здобув собі подвійний лакей і подвійний кочубеївець — польський і московський, Сагайдачний — у поляків тим, що помогав полякам супроти Москви і під Хотином, а у москаляв тим, що допоміг москалям до впровадження в Україні московофільського

єпископату і до створення у Києві сильної промосковської п'ятої колони — мафії, яка приготувала москалям політичне і церковне соєднені та Переяслав і Полтаву і москалізацію Київської Православної Церкви і українського народу так що це триває понині, бо більшість українських парафій включно з Моринцями і Каневом та Батурином в незалежній Україні належить до московського патріархату!

Сакович і українські історики вихваляють Сагайдачного за здобуття Кафи та за вирізання 14 тисячів населення, але яка користь з того була для України, ніхто не подає. Варварське вирізання 14 тисяч практично невинного населення, переважно старців, жінок і дітей, бо мужчини, хто зміг, то при таких несподіваних нападах, без сумніву, утікали — це Сакович та деякі українці — цю різанину турецького міста, бо Кафа належале безпосередньо до турків, дуже вихвлюють як велике діло. Однак це вирізування невинних людей не виглядає честю та славою для козаків і для українців та для самого Сагайдачного. І нема за що хвалити ні Сагайдачного, ні його помічників-козаків, бо турки у тім часі безпосередньо не нападали на Україну, а як у Кафі продавали невільників, то за це треба було бити татар, а не стрічається згадки, що Сагайдачний за напади татар на Україну десь їх бив.

1625 року до Києва прибув великий відділ запорозького війська. Тоді в Києві почалася розправа з прихильниками унії. Убито Івана Юзефовича, священика церкви св. Василія (тепер Трох Святителів)... Ходику (київського війта) зловлено і відрубано йому голову.⁷

У 1625 році Конецпольський рушив на Україну з 8000. Козаки не сподівалися і не були приготовані, та тому битви з поляками під Мошнами, над Масловим Ставом і на Медвежих Ложах над Куруковим озером програли. Провадив ними Жмайлло. Козацького війська було 20 тисяч. Польське військо провадив Конецпольський — до 18 тисяч, а зі службою 30 тисяч. Згинуло козаків 8 тисяч. Козаки скапітулювали, але рівночасно при капітуляції поляки подиктували їм Куруківські умови і за Дорошенка підписав їх писар, бо Дорощенко був неписьменний:

- реєстр 6 тисяч;
- платня 60 тисяч. Мають іти, де їм скажеться;
- старшого вибирають, а польський гетьман його затверджує;
- не виходити на море, човни зразу попалити;
- мають вийти з панських маєтків;
- ловля риб і полювання дозволені;
- одна тисяча з них має сидіти на Запоріжжі;
- польське військо не відійде, доки не буде проведений реєстр;
- у справі релігійній хай самі дійдуть до якогось компромісу.

⁷ Грушевський. *Історія*, т. 7, с. 532-233.

Отже зброяю вимушено, що козаки виреклися всього того, що сподівалися за хотинську участь під проводом Сагайдачного і допомогу польській державі. Шляхта повиганяла козаків з хат і не дозволили їм продати свого майна.

Тому що козаки не зменшили число і далі ходили на море, а реєсторового старшого Чорного вбили, то поляки рішили примусити їх прийняти всі польські інструкції без дискусії.

У 1629 році Лаш, польський бандит і садист, помічник Конецпольського, на Поліссю, витяв до ноги містечко Лисянку на самий руський великдень, всіх застав у церкві і всіх мужчин, жінок і дітей та священика порізав. Подібно жовніри вирізали містечко Димер. Проти Ляша було 236 засудів на баніцю і 37 на інформію за розбої і наїзди. Конецпольський давав йому військові екземпти і тому карі не досягали його.

1629 року козаки силою пробували втиснутися на собор. На собор приїхало до Києва понад 500 осіб духовенства і Кисіль, Кропивицький та Древинський. Шляхта не приїхала і тому, а також через крик народу, собор знехтувано. За синодом був Могила і Віленське братство. Борецький пішов ночувати до Могили побоюючись козацьких ревнителів благочестія, як недавно Смотрицький. "Упорні" тішилася, що собор "розірвався" і підносили, що без патріаршої відомості собор не міг би відбутися. Цим була убита і справа спільногоЛьвівського собору. Православні на соборі хотіли полагодити справи маєткові, а не віри. Рим також поставився проти синоду, бо спірні справи вирішено на Флорентійськім синоді і про ті самі речі у Римі не бачили рації знову дискутувати.

У 1630 році наступила битва під Переяславом і хоч оспівана Шевченком як Тарасова ніч, то не виглядає, що було щось вирішеннє. Козаками проводив Тарас Трясило і мали 37 тисяч, а поляками Конецпольський мав близько 6 тисяч поляків і реєстрових козаків близько двох тисяч. Війна тривала три тижні. Згинуло близько двох тисяч з обох сторін. Вислід невирішений. Про битву загадка як про Тарасову ніч. Коруківські постанови полишились у силі. При умовах гетьманом був Антін Бут. Вимоги козацькі були:

- збільшення реєстру;
- підвищення платні;
- дозвіл ходження на море;
- свободи віри;
- збереження козацьких вольностей;
- скасування коруківських пунктів як вимушених під збройним тиском.

Поляки не погодилися і накинули умови, знані як Переяславська угода з 1630 року.

Козаки частково пішли на Запоріжжя, решта не розійшлися. Гетьманом став вибраний Іван Кулага Петражицький. Козакам ко-

роль звернув увагу, щоб не інтересувались справами релігійними на Білорусі, бо ті самі, що треба, подбають про себе, і подиктував *Переяславські пункти*:

- а) догана за убиття старшого — Грицька Чорного;
- б) заборона ходження на море без дозволу;
- в) заборона нищення сіл, домів, господарств і робіт під претекстом нарушенні віри, в котрій нікому не було кривди;
- г) видання Тараса Трясила;
- г) учасники недавніх походів на море мають бути покарані, а провідники видані;
- д) мають приняти старшого і йому бути послушні;
- е) козаки, що пішли з поляками, мають бути прийняті з любов'ю і школи їм винагороджені;
- с) забраних в'язнів і гармати повернути;
- з) дотримуватися куруківської постанови;
- ж) має бути перевірений реєстр і викреслені мають вертатись до панів;
- і) гармати забрані і майно зрабоване та полонені мають бути звернені.

Козаки вибрали послів на сейм, але ті не полагодили згідно з інструкцією. Тому як посли вернулись, то у Каневі їм стято голови, а між ними був стяний попередній гетьман Кулага Петражицький.

Між вимогами козацькими було, щоб мали право брати участь у виборі короля, що поляки рішуче їм відмовили, платні не підвищили, реєстру не збільшили та коруківські вимоги і заборону перебування у панських та духовних маєтностях не скасували.

1631 року шведське посольство на Січі через Москву.

1632 року, 30 тисяч козаків на нараді. Прибуло 300 православних священиків; вони впали на землю перед військом і просили, щоб військо боронило церкву і їх від нещасть... добивалося привернення бенефіцій захоплених уніатами та давньої свободи... се мав інтригувати Кшиштоф Радзивілл ... в Черняховій Діброві на нараді козаків були митрополит Ісая і єп. Ісаакій Борискович — московіфи.

1632 рік. Владислав ніколи не показувався в костелі. Кисель саме тоді вернувся до батьківської віри.

1633 року 30 тисяч запорожців разом з польським війском пішли на Путівль, але не здобули і розійшлися. Потім під проводом Острянина взяли Валуйку. Білгорода не здобули. В середині вересня під поводом Орендаренка пішло під Смоленськ 20 тисяч козаків... в січні-березні воювали коло В'язми, Ржева, Калуги. Король мав всього 9 тисяч. Сівськ не здобули. Операції концентрувалися на смоленськім театрі. Мир настав у 1634 році,

У 1633-1634 роках козаки допомагали полякам у війні проти москалів. Було їх близько 30 тисяч. Війна закінчилася миром у Полянівці. Поляки домагалися, щоб цар уживав титулу "своєї" Руси, а не "всєї" Руси, на що москалі не згодилися.

Козаки продовжували походи на море, а того не хотіли поляки, бо турки грозили війною, якщо поляки не стримають козацькі напади на турецькі землі. Тому у 1635 році дійшло до козацько-польської війни. Поляки напали на козаків, які скаржилися, що тепер навіть у королівських добрах не позволяють мешкати козакам та порушують права вдів по козаках, що втратили життя на державній службі, і вже другого дня після смерти забирають худобу від вдів. Платні на додану до реєстру сьому тисячу не плачуть, ні допомогу на гармати на війни.

Старшина сама скинула Томиленка, а вибрала Саву Кононовича, що був проти Павлюка. До Павлюка долучились Карпо Скидан і Семен Биховець. Саву Кононовича павлюківці зловили і убили. Частина реєстрових козаків перейшли до Павлюка.

1635 року Сулима зруйнував Кодак.

1636 року козаки видали Сулиму полякам на страчення.

1637 весна. Початок повстання козацького під проводом Бута

1637 року дійшло до битви під Кумейками. Вбитих усіх було вісім тисяч козаків, з того реєстрових 1200. Програвши Павлюк і Скидан перейшли під Боровицю. Тут козаки видали Павлюка і Томиленка, а Скидан утік. Козаки призналися до вини, що недотримали присяги і що ходили у морські походи. Тому у всім здалися на королівське милосердя і волю Речі Посполитої.

Підписали під Кумейками 1637 р. "ми найнижчі підніжки масстата королівського, світлого сенату і всеї Речі Посполитої вірні піддані... віддаємося на милосердя і волю короля і всеї Речі Посполитої — Богдан Хмельницький, писар".⁸

По дорозі до Києва Потоцький стинав провідників по всіх містечках для постраху, а за його прикладом карали своїх підданих пани: одних горлом, інших майном. Приїхавши до Ніжина, звелів стягти Пирога з п'ятьма старшинами.

Київ прийняв Потоцького як героя. Могила наніс йому візит, новозасновані школи вітали його гарною промовою, а козаків ректор Могилянської академії назвав ребеліантами. У Києві велів Потоцький вбити на паль голови Кизими і його сина, а Кузьові зарядив прилюдно відрубати голову. Це дуже сумне свідоцтво про Могилянську колегію, про Могилу і про Київську Православну Церкву, які у трагічному моменті української історії пішли на спілку з ворогом українського народу і так опісля по Полтаві Петру I Могилянська академія справляла прийняття, ректор Академії виголосив конгратуляційну промову, а митрополит Київської Православної Церкви враз з московською єпархією кинув прокляття на Мазепу.

Кумейська угода 1637 року:

а) реєстр обмежено до шести тисяч;

⁸ Грушевський, 68/1, 274.

б) скасовано самоуправу і старшого, а також полковників та осавулів назначати буде уряд не з козаків, а зі шляхти і він мав би справувати суд у всіх справах;

в) на дотримання приписів має кожний осібно присягнути;

г) по Кумейках платню назначено по 10 золотих на рік, тоді як польським жовнірамплачено по 124 і 132 золотих на рік;

г) козаки не мали права мешкати по містах, за винятком Чигирина, Черкас і Корсуня та де їх присутність з огляду на татар була необхідна;

д) міщанам заборонено вступати до козаків, а міщанським дівчачтим виходити заміж за козаків під загрозою конфіскації маєтку;

е) старших їм наданих мають слухати і на здоров'я не важити;

е) на море і на Запоріжжя без наказу гетьманів коронних не ходити;

з) всі човни зараз попалити.

Кодак, знищений у 1635 році, Сулимою відбудовано. Сулуму щоб не мати клопоту через нього з поляками, самі козаки зловили і видали полякам на стяття голови.

Щодо битви козаків з поляками під Мошнами, 6 грудня 1637 коло Кумейок між Россю і Кумейками, а під Боровицею 10 грудня, Реєстровців вибито 4800. Побито у війні 6 тисяч. Проводили Павлюк, Томиленко, Скидан і Гуня. Грушевський: “Погром був великий. Велика маса лихо узброєного, слабо організованого, слабо вишколеного народу, зібрана в таборі, замість збільшати, ослабляла його силу супротивлення”⁹. Павлюка і Томиленка та кількох інших видавно полякам, а Скидана зобов’язалися віднайти. Кизима реєстровцям удалося зловити і приставити до Потоцького документуючи свою нову вірність. Тимчасом на Запоріжжі козаки вибрали собі Острянина і Скидана та розпочали агітацію по Україні до війни з поляками. Під Голтвою у квітні 1638 року була перша битва. Проводив Острянин. 8 травня під Лубнами була друга битва. В дорозі під Лубни поляки розбили групу козаків, що йшла на поміч до Остряніна під проводом Путівляця і Ріпки. 1638, 30–31 травня битва козаків з поляками під Жовнином.

Козаки видали Путівляця та Ріпку полякам і самі погодилися долучитися до реєстрових козаків, але тоді поляки напали на них і їх вирубали всіх, як під Солонинкою. Острянин отaborився в Лукомлі, а потім перенісся на інше місце. Поляки розбили військо Секирявого. У поході вниз Сули поляки напали на Остряніна.

Після поразки Острянін утік на Слобожанщину, а козаки скапітулювали. Скидана, що ішов на поміч, розбили і пораненого завезли до Потоцького, Гуня зайняв позицію при усті Сули до Дніпра на урочищі Старець. Гуня відмовився здатися. Найбільше наступали реєстрівці. Філімоненка, що ішов на поміч, поляки розбили. Гуня зник і козаки скапітулювали та пристали до реєстрівців. Між депу-

⁹ Грушевський, 8, с. 27.

татами до короля був Богдан Хмельницький. Вже не було домагання повернення давніх прав і вольностей, ні про вибір старшин, а про збереження ґрунтів і володінь козацьких. Терехтемірів дістав поляк Лаш, а на кватиру старшого комісаря назначено Корсунь. Гармату і козацькі знаки козаки зложили під ноги комісії та прийняли старшину їм назначену. При комісарі і полковниках поляки завели прибічні гвардії і це на вищій платні.

Незважаючи на велике вихвалювання Церкви і митрополитів та духовенства і їхньої визначної ролі для добра України і українського народу, то з прикрістю треба сказати, що коли стинано голови нашим гетьманам, а опісля гайдамацьким провідникам і нищено козацтво, коли ліквідовано козацтво і Січ та Калнишевського засилано на Соловки, то Київська Православна Церква і українські митрополити та духовенство і монастири мовчали, або що гірше, складали конгратуляції полякам. Маємо мовчанку, коли стинано голови Наливайкові, Сулимі, Павлюкові, Гонті, а за перемогу над козами маємо конгратуляції Проводу Православної Церкви — за Кумейки, де пішло у могилу 8 тисяч козаків і за Берестечко, де полягло 15 тисяч, а москалям за Полтаву та на бажання Москви духовенство кляли Мазепу. Про ліквідацію Гетьманату мовчали всі, а ганебну капітуляцію Січі без оборони і без одного вистрілу проти москалів Запорозький архимандрит вбравшись у повні ризи, “порадив” і підтримав (велика ганьба їм усім!).

Де був митрополит Київський Могила, як ректор і студенти Могилянської колегії безхребетні вітали у Києві Потоцького і поляків з перемогою над козаками під Кумейками, а де був митрополит Київський Кроковський, як по Полтаві студенти Могилянської академії безхребетні вітали у Києві Петра I і москалів з перемогою над Мазепою і козаками під Полтавою та допомагали москалям клясти Мазепу? (Ганьба їм всім!)

Та ганьба падає не тільки на духовенство, але на всіх вірних, що того роду Церкву, яка складала гратауляції ворогам та кляла по українських церквах Мазепу, підтримували і як євнухи бехребетні йшли до того роду церков молитися.

Після перемоги під Кумейками 1637 року і по кількох польських перемогах у 1638 році настав для поляків десятилітній спокій і золоті часи польського панування в Україні, а по полтавській побіді для москалів золоті часи понад двохсотлітнього московського панування. В обох випадках Церква і її православне духовенство відіграли деструктивну роль, бо пішли на явну співпрацю з ворогами українського народу.

Через десять років Богдан Хмельницький підняв повстання і осягнув значні перемоги, але рівночасно мав значні недомагання чи помилки, які допровадили до Переяслава, до Руїни та до упадку козацтва.

Перемоги та помітна активність Хмельницького:

1648, 5-6 травня — перемога Хмельницького під Жовтими Водами.

1648, 16 травня — перемога Хмельницького під Корсунем.

1648, 8 червня — посольство Хмельницького до царя.

1648, 13 серпня — перемога Хмельницького під Пилявцями.

1648, 26 вересня - 16 жовтня — облога Львова.

1648, 28 жовтня - 14 листопада — облога Замостя.

1648, 23 грудня — в'їзд Хмельницького до Києва.

1649, січень-березень — посольство Хмельницького до Москви.

1649, 10-16 лютого — переговори Хмельницького з Кисілем і поляками.

1649, 17 квітня — московське посольство у Чигирині, Унковський.

1649, 24 травня — посольство Хмельницького у Москві.

1649, 30 червня - 13 серпня — облога Збаража.

1649, листопад — московське посольство до Хмельницького - Неронов, Богданов

1650, січень — вибір на Запорожжі гетьманом Худолія.

1650, серпень — похід Хмельницького на Молдавію.

1650 — заснування Харкова, Охтирки

1651, 18-30 червня — битва під Берестечком.

1651, 26 липня — Радзивілл займає Київ.

1651, серпень — посольство до Москви: Савич, Мозир, Нечипоренко.

1651, 18 вересня — Білоцерківський договір.

1652, лютий — посольство Хмельницького до Москви, Іскра.

1652, квітень — страта полковників Гладкого і Герасимова.

1652, 22-23 травня — перемога проти Калиновського під Батогом.

1652, червень — московське посольство у Хмельницького — Унковський.

1652, серпень — одруження Тимошенка.

1652, грудень — переговори про московську протекцію — Богданович-Зарудний.

1653, квітень-травень — посольство до Москви, Мужиловський.

1653, 28 червня — московське посольство — Матвеєв.

1653, 10 липня — московське посольство — Ладиженський, згода на протекторат.

1653, серпень просьба до Москви про воєнну допомогу.

1653, серпень-вересень — похід Тимоша у Молдавію, поразка під Сучавою.

1653, вересень — московське посольство до Хмельницького, Стрешнєв.

1653, вересень-грудень — облога Жванця.

1653, 1 жовтня — Земський собор ухвалює протекцію.

1653, 9 жовтня — московське посольство до Хмельницького, Бутурлін.

1653, 31 грудня — посольство прибуло до Переяслава.

1654, 8 січня — присяга у Переяславі.

1654, 12-27 березня — Богданович і Тетеря у Москві.

1654, 18-20 листопада — оборона Буші.

1654, 1657 — патріарх Макарій з сином Павлом Алепським в Україні.

1655, 19-20 січня — визволення з облоги під Охматовим.

1655: 19 вересня - 29 жовтня — облога Львова.

1656, 24 жовтня — московсько-польський договір. Ігноранція козаків.

1657, 9 червня — взяття Варшави.

1657, 20 червня — Пінськ складає присягу Хмельницькому.

1657, 27 липня — смерть Хмельницького.

Першим великим недомаганням чи помилкою було, що його війни звані визвольними, не були визвольні, бо постійно брав на поміч татар, хоч його три рази зрадили, і дозволяв татарам брати людей до неволі на ясир, а після Зборова навіть сам допомагав татарам до забирання ясирів, так що Україну Хмельницький частинно обезлюднив. Післяожної перемоги татари, вертаючись до Криму, забирали православних українців та відпродували їх на малоазійські ринки і вже після перших двох перемог (Жовті Води і Корсунь) хан, вертаючись до Криму, набрав 200 000 невільників.¹⁰

Лист Хмельницького після Корсуня до короля:

З плачем до ніг вашої кор. милости упадаєм.

Забирають навіть у королівщинах всяке козацьке приватне майно, а козаків грабують, б'ють, мордують, до в'язниць саджають і ранять.

2. Полковники надані козаків не боронять.

3. Навіть жиди збиткуються над козаками.

4. Навіть в турецькій неволі такої біди християни не терплять.

5. Навіть на Запоріжжі не дають нам спокою і мають нас за невільників, хоча мабуть наше ім'я викорінити. Пан краківський (Потоцький) на наше життя з військом великим на нас наступив і тому ми ужили до помочи хана кримського.

6. Ми готові на всяку услугу Річі Посполитії.

7. Просимо нам найнижчим підніжкам дарувати сей невільний гріх та при давніх правах і вільностях нас заховати.

Підпис: Б. Хмельницький, старший війська Запорозького. Дата: 12 червня 1648.

Посли (4) виправлені до Варшави з вимогами:

1. Щоб стримана за п'ять літ була виплачена заплата.

2. Щоб реєстр був підвищений до 12 тисяч.

3. Щоб духовенство грецької віри у своїх вільностях не було нарушене.

¹⁰ Грушевський, 8/3, 21; Пам. кн. Міхаловського, с. 39.

4. Щоб церкви силоміць забрані до унії у Любліні, Краснім Ставі і Сокалю і по інших місцях були віддані і полишенні у давних правах

Хмельницький і старшина хотіли миру, а народ хотів дальшої війни до кінця.

Хмельницький кільком свавільцям з Лубенщини казав відяття голови, а кількох послав Вишневецькому. Повстання захопило всю східну і центральну Україну від московської границі до Волині і Побужжя включно. Вишневецький мав 6 тисяч і втік з військом до Польщі.

Поляки вирішили триматися кумейської угоди (1637) або куруківської (1625), а навіть переяславської (1630), а в міжчасі приготували військо, якого провідниками були: Домінік Острозький-Заславський (перина), Микола Остророг (латина) і Олександр Конецпольський (дитина) і на додаток Ярема Вишневецький.

Козаків раховано на 150 000, а в дійсності близько 70 тисяч і татар 40 тисяч.

У Львові Вишневецький назбирав на кілька сот тисяч золотих, а всього збору раховано на мільйон золотих в монеті і на 300 тисяч срібла. Вишневецький зорганізував 3 тисячі війські і з військом та грішми утік до Замостя.

26 вересня с. ст. з'явилася орда, а 28 вересня козаки. Хмельницький мав 200 тисяч, а дехто каже, що всього 60 тисяч і татар 40 тисяч, а поляки півчетверті тисячі. Хмельницький з плачем висловлювався перед о. Мокрським, львівським висланцем до нього, а своїм давнім учителем про всі біди, які настали через повстання. Зажадано викуп. На контрибуцію зібрано різного товару на півмільйона золотих, а з того татарам 330 тисяч, як в дійсності це було вартости близько 50 тисяч червоних. Цебто одна четверта назначеної суми. 13 жовтня відступив під Замость.

Ні у гетьмана, ні в більшого оточення його не було ніяких планів національного чи соціального визволення Галичини. Тільки Кривоніс та Богун були речниками боротьби до кінця. Всі тоді сподівалися, що Хмельницький розвалить Польщу. У Варшаві все, що жило, почало збиратися до втечі. Коховський розповідає, що полковники докоряли Хмельницькому п'янством і безділлям. Богемський каже, що під Замостям жили собі у всяких достатках і пянстві. За золотого можна було купити вола і в тій ціні татари продавали невільників, котрих безконечну масу настягали в околиці.

Як прийшов королівський посол до Хмельницького, то вимагав, щоб при розмові не було Кривоноса, бо у Полоннім його пограбував і жінку та дітей вбив. Хмельницький з присягою обіцяв, що його живим не залишить і до ради йому ходити заборонить (Грушевський, т. 8/3, ст. 117). Хмельницький взяв від Замостя викуп 20 тисяч золотих і, не здобувши ні Львова, ні Замостя, поїхав до Києва святкувати перемоги та залишив Галичину, Волинь і Холмщину на помсту

і на польські палі та навіть не пробував приєднати їх до козацьких земель, хоч ті стали по його стороні. Це був початок занепаду всеукраїнського повстання, бо залишенні втратили до нього довір'я і більше його не підтримували.

Лист Хмельницького до короля був 15 листопада:

1. Що козаки просять амністії за повстання.
2. Щоб уніатів ніде не було.
3. За короля завжди готові вмерти.

Підпис: Найнижчі слуги і вірні піддані.

Королеві запропоновано три пункти:

1. Військо просить амністії за повстання і повернення давніх вільностей.
2. Козаки мають бути під безпосредньою владою короля.
3. Унія має бути скасована.

Кривоніс з Головацьким стояли на тім, щоб з тих країв не вступатись.

Остаточно прийшло до тимчасового замірення. Хмельницький дістав у Переяславі від короля без відома сенату від послів хоругви червону з білим орлом і булаву та дозвіл на 12-тисячний ресстр.

Гетьман сказав у Переяславі 1649 року Кисілеві, що спершу воював за свою шкоду і кривду, а тепер буде воювати за православну віру і що поможе йому у цім вся чернь по Люблін і Краків і що він її не відступить, бо це є його права рука та що буде мати двісті до триста тисяч своїх і всю орду при тім, бо Тугай-бей готовий все вчинити, що гетьман схоче і це є вічна козацька приязнь...

Казав ще, що ставши над Віслою, скаже полякам: сидіть і мовчіть і що не зостане нога жодного князя і шляхетки в Україні... буде козаків стільки, скільки гетьман схоче. Війна вже вирішена — наказана і поблагословенна патріархом. Полонених видасть, як не буде ніякої зачіпки навесні.

Унії аби й імені не було, а тільки римський і грецький закон.

В міжчасі козаків Радзивілл саджав на палі у Бобруйську, а поляки робили під'їзи на козацькі оселі.

Пункти, подані Хмельницьким 24 лютого до короля, були:

1. Призвати православному митрополитові місце у сенаті.
2. Щоб воєвода і каштелян у Київськім воєводстві були православні.
3. Заборонити єзуїтам жити у Києві, а інші латинські монахи можуть жити.
4. Щоб Вишневецький не був коронним гетьманом.

Нова комісія має бути після зелених свят для завершення переговорів і спорядження реєстру. Її будуть видані бранці, а вона має доставити Чаплинського.

Його побажання мають бути прийняті королем і сеймом.

На час перемир'я польські війська хай не входять від Волині за Горинь, від Литви за Прип'ять, від Поділля за Кам'янець, а козаки теж за ті граници не будуть переходити.

Вдаряє скромність умов у порівнанні з недавніми великими деклараціями.

Два тижні перед кінцем перемир'я король видав поклик до загального походу.

Поляки загально, де прийшли, вишукували винних і саджали на палі. А що робив Хмельницький, щоб боронити людей перед палями? Нічого! Правдоподібно пиячив у тім часі, бо ніякої активності не видно!

У Зборові було війська 6 тисяч, Вишневецький і Спілка привели три з половиною тисячі. Сили козацькі 70 тисяч і стільки ж татар. Під Збаражем понад сто тисяч козаків і татар сто тисяч. Поляки гетьманство дали Забузькому, а хана підкупили.

Пакти Збаразькі — “акт королівської ласки”:

1. Військо зберігає всі давніші привілеї.
2. Мається зладити реєстр козацький 40 тисяч до нового року.
3. Чигирин належить до булави.
4. Пани вертаються, але жоден пан не має карати людей за минуле.
5. Шляхті обох релігій при козацькім війську вибачаються їхні провини.
6. Де козаки, там коронне військо не має бути.
7. Де козаки мають полки, там жиди не мають бути.
8. Унія мас бути знесена і митрополит має мати місце у сенаті
9. Дигнітарські уряди у трьох воєводствах мають мати православні.
10. Школи езуїтські у Києві не мають бути і деінде не мають бути фундовані.
11. Горілку козаки не мають виробляти, крім що роблять на свою потребу.
12. Пункти ті мають бути затверджені на сеймі.

Дійсний зміст угоди не був людям відомий і різні легенди про це ходили.

У Зборові польський король і Хмельницький (християни — кримінальні!) погодилися на ясир з українських земель і козаки не тільки перестали боронити українське населення перед татарами, але ще допомагали татарам набирати ясир. Татари набрали ясир з козацьких земель з понад 70 міст при асистенції козацьких полковників. Татари брали людей, а козаки забирали майно.¹¹ Козакам люди відчиняли місто, а тоді козаки впроваджували татар, які на порушення Хмельницького мали стояти в укритті. Після того часу:

*Бодай Хмеля Хмельницького перва куля не минула,
Що велів брати дівки й молодій молодиці та парубки.
А другая устрілила — у серденько уцілила.*

¹¹ Грушевський, т. 8/3, с. 223.

Цей ясир був найтемнішою плямою зборівського акту. Другою плямою було, що вся людність мала вертатись до старого підданства, до своїх панів.

Коховський споминає вістки про екзекуції, чинені польськими військами з поручення дідичів і старост, які вертали. Гронський пише: Хмельницький нарікав на немилосердні свавільства польських вояків. Вони прозивали козаків хлопами, били їх, грабували їх майно, безчестили їх жінок... а потім відходячи, замикали їх в хатах разом з дітьми і обложивши соломою, так палили, немов щурів. А як могли зловити козака, що збройв щось проти пана, саджали його на найвищу палю.¹²

Битва під Баторогом 1652 р.: поляків 12-20 тисяч, а козаків кільканадцять тисяч і близько 30 тисяч татар. Поляків побито і сам гетьман Каліновський згинув, а у битві під Сучавою згинув Тиміш Хмельницький.

Під Жванець у 1653 році хан припровадив всю орду близько 30 тисяч, а козаків було менше, бо близько 20 тисяч. Поляків 60 тисяч. Дехто каже, що поляків до сто тисяч, татар також сто тисяч, а козаків 60 тисяч. Інші: з гетьманом 40 тисяч, з ханом 60 тисяч. Хмельницький приобіцяв татарам невільників. Король з татарами замірився без битви, без козаків і хан дістав 100 тисяч та по 20 тисяч для двох помічників і дозвіл на ясир коло Львова та на Поліссі по селах, з русинів або козаків, а не по містах з поляків.

1658, 15 травня — розгром Пушкаря.

1658, 6 вересня — Гадяцький трактат — два тексти.

Текст другий видрукуваний у “Volumina legum” як офіційний текст, прийнятий сеймом. Основні важливі пункти трактату:

а) Релігія грецька старинна свободна в Польщі і Литві так далеко, як сягає язык народу Руського.

б) Унія касується у Польщі і в Литві, а її вірні хай ідуть до православних або латинників.

в) Латинська віра всюди свободно практикується.

г) Митрополит і владики: луцький, львівський, перемиський і холмський засідають в сенаті — митрополит по львівськім, владики після латинських своїх міст.

г) В Київськім воєводстві сенаторські гідності мають даватися шляхті грецького обряду, а у Брацлавськім і Ченігівськім на переміну тільки тим, що походять з них і мають майно у них.

д) Де сягають церкви грецького обряду, щоб до урядів не було дискримінації.

е) Дозвіл на заснування академії у Києві, де щоб не було засновано інших шкіл.

є) Дозвіл на заснування другої академії, де знайдеться місце.

ж) Дозвіл на засновування колегій, шкіл і друкарень та на друк різних книжок.

¹² Грушевський, т. 8/2, с. 127.

- з) Загальна амністія за всі провини у минулім та скасовані всі конфіскації.
- и) Всі три народи зостають при своїх свободах як єдине тіло однієї держави:
- і) Війська запорозького має бути 60 або 30 тисяч під владою гетьмана.
 - ї) 10 тисяч наємного війська, удержаного з податків трьох воєводств.
 - й) Козаки залишаються при всіх своїх давніх вільностях і вільні від мит та податків.
 - к) З кожного полку буде нобілітовано по 100 осіб, кого подастъ гетьман.
 - л) Ніякі війска не будуть введені у згадані три воєводства.
 - м) Прислане в разі потреби коронне військо буде під владою гетьмана.
 - н) Гетьман до кінця життя буде першим у трьох воєводствах.
 - о) Нового гетьмана назначає король з чотирьох вибраних станами трьох воєводств.
 - п) Власна митниця на биття грошей.
 - р) Податки, ухвалені на сеймі, ідуть на наємне військо.
 - с) Спільна оборона, а проти Москви тільки на повернення зайнятих провінцій.
 - т) Амністія і повернення маєтків тим, що пішли на службу козацьку чи шведську.
 - у) Відступлення козаків від усіх протекторатів, крім братерства кримського.
 - ф) Неприймання посольств, а прислані відсылати до короля.
 - х) Невведення заграницьких військ ні порозумінь без відома короля.
 - ц) Свобідний поворот до всіх маєтків і їх повернення шляхті і духовенству.
 - ч) Для судження свій трибунал і судові староства в Овручі і Житомирі.
 - ш) Осібний канцлер, маршал і підскарбій з правом сенаторів.
 - щ) Канцелярія має право надавати всі надання королівські світські і духовні у трьох воєводствах, а тільки духовні у Руськім, Волицькім, Подільськім.
 - ю) Трактат цей буде затверджений присягою хороля, примаса, списопа віленського, всіх чотирьох гетьманів і канцлерів та маршала посольської палати, а з козаків полковників, сотників і всеї старшини в присутності комісарів.
 - я) Трактат цей буде включений в конституцію на вічні часи.
- 1659, 28–29 червня — розгром під Конотопом.
- 1659, вересень — Цицюра, Сомко, Золотаренко проти Виговського.

1659, 11 вересня — відірання булави від Виговського.

1659, 17 жовтня — у Переяславі Юрій Хмельницький присягає Москві.

1666, січень — вибір Дорошенка.

1667, 30 січня — Андрушівське перемир'я.

1668, серпень — вибір Суховія, протекторат Кримський.

1669, 3 березня — Глухівські статті.

1669, 10-12 березня — Дорошенко приймає протекторат турецький.

1669, літо — вибір Ханенка і протекторат польський у вересні 1670 р.

1672, 13 березня — змова старшин і ув'язнення Многогрішного.

1672, 28 серпня — взяття турками Кам'янця.

1676-1681 — проголошення Юрія гетьманом.

1686, 6 травня — трактат про вічний мир.

1687, 25 липня — усунення Самойловича, прийняття Коломацьких статтей.

1704, липень — арешт Палія

1708, 2 листопада — збурення Батурина.

1708, 12 листопада — прокляття Мазепи у Глухові.

1709, 14 березня — зруйнування Січі.

1709, 27 червня — московська перемога під Полтавою.

1709, 22 серпня — смерть Мазепи.

1711 року у січні Орлик заключив трактат з татарами за тим-таки зразком, що Й Богдан Хмельницький. Татари обіцяли не причинитися до жодної шкоди... декларувалася вічна дружба аж до судного дня... як Орлик відступив від Білої Церкви... татари, за своїм звичаєм, зрадили Орлика... й почали масово набирати ясир, покинувши Орлика. "Яких тільки нечуваних звірств не робили тоді татари! — з болем писав Орлик. — Вони у вересні обдирали і спустошили церкви, одні з них обертали в кінські стайні, а інші спалювали до попелу, а ще інші навмисно у всілякі способи оскверняли: перекидали церковні престоли, топтали святі дари, глумили над іконами; вони гвалтували недорослих дівчат, мордували людей обох статей, уже раніше позбавлених мечем, вогнем і грабежем усього свого майна. На всьому просторі від Дністра до РОСІ нахапали вони в ясир кілька тисяч духовних і світських людей, козаків, посполитих, жінок і дітей і погнали в свої білгородські, буджацькі та ногайські оселі, спустошили вогнем і мечем цілий край..."¹³

1711, 22 лютого — заснування у Москві Правлячого Сенату.

1721, 25 січня — організація Святішого Синоду.

1722, 9 лютого — висилка 10 тисяч козаків на будову Ладожськоо каналу.

1734, березень — повернення козаків на Січ на Підпільній.

1752 — утворення Нової Сербії на козацьких паланках.

¹³ Шевчук, Козацька держава, с. 198-199.

- 1764, 10 листопада — царський указ про ліквідацію гетьманства.
 1765, 28 липня — знесення полкового устрою на Слобожанщині
 1768, 3 червня — захоплення гайдамаками Умані.
 1775, 4 червня — зруйнування Січі.
 1783, 8 квітня — приєднання Криму до Російської держави.
 1783, 3 травня — закріпачення селян на Лівобережній і Слобідській Україні.
 1788, 22 січня — сформування Чорноморських козаків між Бугом і Дністром.
 1792 — переселення Чорноморського козачого війська на Кубань.
 1805, 17 січня — відкриття харківського університету.
 1813-1835 — рух Устима Кармелюка.

7. ЛЮБЛІНСЬКА УНІЯ ТА ПЕРЕЯСЛАВСЬКА УГОДА

Відносно політичних уній, то були дві великі, довготривалі політичні унії православних українців, одна з католицькими поляками у Любліні 1569 року, а друга з православними москалями у Переяславі 1654 року. У Любліні крім обіцянки, що урядові письма до шляхти будуть у “руській” мові та по судах буде “руська” мова, то більше нічого українці не дістали. Вина тут напівбезхребетної та зденаціоналізованої національно злочинної православної шляхти і національного злочинця князя Костянтина Острозького, національних хрунів, які підписали і заприсягли політичну унію без ніяких національних застережень і українські землі увійшли у склад Польської держави не як одна цілість, а як окремі воєводства на польській ласці і неласці.

Після Люблінської унії відразу польські шляхтичі почали ви-прошувати собі у короля посіlostі на українських землях і їх займати як власники, обертаючи місцеве українське населення на своїх невільників. З польським поселенням прийшли жиди часто як панські адміністратори і на спілку з польськими панами та частково з українськими вже спольщеними ренегатами почали пригноблювати і використовувати місцеве українське населення і тут власне розпочався опір українського населення і вихід здорових та підприємливих мужчин на Січ і взагалі у степи і тоді постав початок козацьких воєн проти поляків та їхніх прислужників жidів.

Поляк Ляш, боронений Конецпольським, був 236 разів проголошений бандитом, а 37 разів позбавлений права, на сам Великдень напав на церкву і всіх.

Коли у XIX столітті виринуло питання в Галичині про співпрацю українців, римських уніатів, з поляками, то поляки хотіли, щоб ця співпраця була на підставі Люблінської унії, заключеної з православними українцями — грецькими уніатами. Але римські уніати в

міст на козацьких землях своїх воєвод та свої московські залоги, а тетьманів робили виконавцями царської волі та Україну змоскалізували, Церкву, яка пішла на унію з Москвою, то її духовенство і вірних москалі також скоро змоскалізували і Моглянську колегію змоскалізували, так що духовенство кляло по церквах щорічно Мазепу, а православні українці-схизматики, московські уніати, це покірно, без протесту, вислуховували.

Що з москалями не треба і не можна робити ніякої спілки, то це бачили святоволодимирські київовселенники і бачив це виразно Шевченко, бо написав: “Ой, Богдане, Богданочку, якби я була знала” — бачив те, чого не бачив, чи не хотів бачити Хмельницький у 1654 році, ні навіть історик Грушевський, короткачасний президент Української Народної Республіки та ціла Центральна Рада у 1918 році, які як хруні і московські кочубеївці підтримували федерацію з москалями, та того не хочуть бачити нинішні українські комуністи та більшість українських православних християн-московських уніатів, чи хрунів, що москалі не знають федерації, а тільки цілковиту субординацію та інкорпорацію.

Так воно сталося після 1654 року і після 1919 року з Україною, так сталося після 1686 року з Православною Церквою і так може статися і нині, бо всякі пертрактації та угоди з москалями повели до Переяслава 1654 року та до “соєдинення” на церковнім полі 1686 року. До того нині прямують москалі і над тим вони без перерви працюють, розраховуючи на дальшу наївність та курячий мозок малоукраїнців, з яких деякі, куплені москалями, хочуть знову вертатись до політичного Переяслава з 1654 року і хочуть триматися далі церковного Переяслава з 1686 року.

Переяславська угода була заключена між Богданом Хмельницьким та козаками і москалями. Москалі здобули без війни Україну і поступово її приєднали до складу московської держави та поступово обсадили московськими воєводами і військовими залогами, а козаків постепенно заангажували до воян для добра і на славу Московської держави, і опіля до будови Невського каналу, де їх тисячі вигинуло. Через Переяславську угоду, яку москалі уважали возсоєдненім України з Москвою, Україна стала поступово частиною єдиної, неподільної Московської імперії. Переяславська угода не сталася несподівано. Про возз'єднання України з Москвою москалі мріяла літами і літами над тим працювали та тримали в Україні постійно свою п'яту колону і вже у XVI столітті кільканадцять літ перед Переяславом та навіть перед Берестям заангажували до цього козацтво та братства, а від 1620 року і духовенство.

До Переяслава дійшло, незважаючи на те, що москалі не мали безпосередньо доступу до України, яка вся була окупована поляками. Мали однак посередній доступ, бо мали як посередників греків,

які з релігійних мотивів мали вільний вступ в Україну і вже у 1592 році не без впливу греків поїхало посольство львівського братства по допомогу для будови братської церкви, якої не бідні, а психолого-жебрацькі львівські братчики ніби не були в стані побудувати, хоч сьогодні по селах будують бідні селяни церкви кращі від львівської братської церкви Успіння у Львові, вибудованої за вижебрані “волоські (молдавські)” та московські гроші. У Москві тоді братство склало заяву про єдність віри і походження, а у 1593 році прибуло на Січ московське посольство, яке привезло для козаків звичайні сталі річні дарунки, про які, як постійні, згадує австрійський посол на Запоріжжя Лясота.

Не згадує однак Лясота, від коли ці московські дарунки розпочалися. В історії є згадка, що вже Байда Вишневецький, засновник Січі, був у Москві у 1557 році. Як хтось дає комусь гроші, то дає за щось чи на щось і, як бачимо, то ще перед Берестям москалі вже на щось давали братству та козакам гроші. Тут наглядно видно, як далеко вперед дивлячись, дбайлива про вічне спасіння безсмертних душ молоросів, Москва здобула двох спільніків, братство і козацтво, без сумніву, на пропаганду возсоєдинення, а також на боротьбу проти антимосковської Берестейської ре-унії. Для скріплення ідеї возсоєдинення москалі позискали до праці для них в самім центрі України, у Києві, ліліпутного Грецькоєрусалимського патріарха Теофана та тоді усуненого з гетьманства полковника Сагайдачного.

Все було детально випрацюване. У Москві зустрілися разом грек Теофан і козаки та москалі і там тоді, як здогадується Панько Куліш, був добре випрацюаний план для створення в Україні другої п'ятої московської колоні — Київської москово-славянської ієрархії, здатної до боротьби з антимосковською Берестейською ре-унією, хоч одна колона вже існувала, а нею було Київське московофільське братство, до якого перед тим записав Конашевич “все військо козацьке”, та попросив Москву про прийняття козаків на московську службу. Щодо впису “всього війська козацького” до московофільського братства, чого ні було ні перед тим, ні потім, та до висилки посольства до Москви, то хтось над тим добре попрацював.

Москва козаків на безпосередню службу тоді не прийняла, але посередньо прийняла, бо передала для Сагайдачного чи для козаків 200 рублів, які на ті часи були досить великі гроші. Це було фактичне заангажування Сагайдачного і козаків на працю для Москви таки в Україні, яка була тоді на часі і яку козаки тоді відразу виконали — створили в Києві та в Україні сильну промосковську православну ієрархію, п'яту московську колону, для оборони промосковського правослов’я та до боротьби проти антимосковських, берестейських ре-уніатів та до ширення московської пропаганди для возсоєдинення.

Після смерті Сагайдачного митрополит Борецький попросив царя у 1624 році забрати Київ без проволоки під владу Москви, бо це “вотчина царя”, але з Москви дістав відповідь, що це в дану хвилю не є можливе, бо “Ви ще не готові”. Мабуть братства, козаки і промосковська православна ієархія добре і скоро попрацювали над тим та приготували козаків і Україну та Церкву до соєднення. Хоч Могила і Косів не дуже були за соєдненням, але інші були, та навіть сам Могила і Косів за щось чи на щось брали з Москви гроші і тим були посередньо заангажовані працювати на благо Москви і за них обох духовенство без перерви іздило до Москви і там, само собою, були запрограмовані для праці для Москви — бити антимосковських римських уніатів та ширити пропаганду про Москву, про щедрого московського царя та про возсоєдненіє.

Завдяки козакам і Сагайдачному Київська Православна Церква стала неофіційно промосковською, а офіційно підпорядкував цю Церкву Москві злочинний митрополит хрунь і кочубеївець Гедеон Четвертинський, склавши присягу на послух московському патріархові у Москві 1685 року. Через рік ціла Київська Православна Церква перейшла офіційно під владу Москви, як Константинопольський патріарх відпродав Москві 1686 року право до Київської Церкви, яке властиво не знати звідки взяв, і це зробив він на просьбу Москви та козаків, бо не тільки московська царська влада, але і козацький гетьман, безхребетний хрунь і кочубеївець, Самойлович просили Константинопольського патріарха про відання Київської Церкви московському патріархові і він її відпродав.

Відтоді і понині Москва ту Церкву тримає у своїй владі, хоч властиво згідно з церковними канонами не мала б мати права її тримати. Всі православні українці повторювали це безнастанно, що Київський єпископат без згоди своїх вірних не мав права на повернення до єдності з першим Римом та на Берестейську ре-унію, а тим часом Київську Православну Церкву підпорядковано Москві без нічієї згоди, бо без згоди не тільки її вірних, але і без ніякого рішення та жодної згоди Київського єпископату, а тільки за рішенням двох безхребетних хрунів — православного Київського митрополита Гедеона Четвертинського та гетьмана Самойловича, а тепер українську православну діаспору підпорядковано Стамбулові також без ніякого рішення вірних.

Щодо поляків, то поляки дивилися та ще дивляться на Переяслав як на початок упадку “моцарствової” Польщі, а москалі як початок їхнього зросту до світової потуги. Переяслав — це несподіваний удар по цілості ягайлонської Польщі, бо поляки вважали Україну своєю власністю, свою віковічною колонією та невіддільною частиною Польщі, а Хмельницького і козаків як напівнаймане, напівневільниче польське військо, і кожний поляк осуджує Хмельниць-

кого за той гріх супроти Польщі. Хоч поляки знали, що Хмельницький пертрактує з Москвою, то вони не брали серйозно можливість переходу Хмельницького і козаків під владу Москви. Тому це був непредбачений удар по політиці Польщі, і поляки це відчувають ще нині, що програли Україну з власного легковаження української проблеми і козаків та Хмельницького.

Чи змінило це поляків? Зовсім ні! Коли після Першої світової війни поляки зайняли Галичину, Холмщину і Волинь, то у Галичині зредукували українське шкільництво, не дали автономії для українців, хоч на мировій конференції зобов'язалися, провели брутальну, варварську, бандитську пашифікацію Галичини, понищили читальні і кооперативи у Галичині, а церкви на Холмщині понищили та колонізували Волинь і Галичину і навіть приватного університету у Львові не допустили, а перед Другою світовою війною Березу Картузьку заповнили політичними українськими в'язнями. За поміч проти Москви Петлюра заплатив зрешенням на користь Польщі Галичини, Холмщини і Волині та Підляшшя, а як пішли поляки в Україну, то стримували організацію українського війська та по українських містах як Кам'янець-Подільський і по інших містах запроваджували польську адміністрацію. Українське населення допомогло москалям прогнati з України поляків та їхнього "приятеля", польського кочубейця Петлюру.

Осуд про Переяславську угоду з точки зору української рації стану є негативний з огляду на ті негативні наслідки, що ця угода принесла зі собою для України і українського народу та для козаків і Київської Православної, а також для Святоволодимирської Київовселенської Церкви, бо москалі знищили змагання козацтва до української незалежності, знищили козацтво, знищили цілковито Київську Православну Церкву і її цілковито змоскалізували. Україна була поділена царським урядом на губернії і все життя в Україні стало змосковщене. Знищили Святоволодимирську Київовселенську Церкву на території, яку зайняли, а у 1932/1933 роках виморили голодом понад 7 мільйонів українського народу.

З Переяславською угодою Хмельницький, мабуть, поспішив. Якби стримався, то вже, правдоподібно, не заключав тої угоди, бо за пару літ ситуація так змінилася, що Хмельницький вже не потребував москалів і почав самостійні пертрактації зі шведами та Семигородом, а щодо москалів, то не знав, як з москалями розв'язатися. Хмельницький москалів не знав і був здивований, коли москалі відмовилися присягнути, що угода буде дотримана. Хмельницький присягнув і решта з ним, але угоди на папері мабуть не дістав, бо її ніхто опісля не стрінув. Аж тільки його син отримав угоду з доданими поправками. Правдивий характер москалів та їхнє розуміння Переяславської угоди і легковаження українців Хмель-

ницький побачив у 1656 році, коли на перемир'я москалів з поляками у Вільні, де мали трикутатися і українські справи, Хмельницький виправив козацьких послів, але їх потрактовано як лакеїв і на нараді не допущено.

Наслідком Переяславської угоди було зменшення в українців ще за козацьких часів національної свідомості та зменшення краще розвинутого мозку, бо пішли на безплатну співпрацю з москалями і допомагали москалям будувати імперію, а могилянські студенти пішли шнурочком на працю до Москви і на шкоду Україні покидали Україну, розбудовували та скріплювали Московську імперію. Під Полтавою у битві москалів зі шведами, більшість козаків, близько 40 тисяч, під проводом національного злочинця кочубейця Семена Палія, колишнього Фастівського полковника, допомагала москалям проти шведів і проти Мазепи. Православна Церква у 1686 році цілковито скапітулювала і пішла добровільно без протесту під Москву та скоро потім проклинала враз москалями Мазепу. А ще й тепер більшість парафій добровільно, національно злочинно, належить далі до московського патріарха і підтримує далі практично злочинну Переяславську угоду.

Виглядає, що москалі мали і мають добру пропаганду та добру систему програмування, так що навіть Грушевського, Винниченка і Єфремова та всяких Скрипників, і навіть на якийсь час Петлюру так запрограмували, що вони у 1917 році майже весь час, по рабськи, пропагували федерацію і не зорганізували українського війська, так що боронити Україну проти москалів пішло під Крути всього близько трьохсот студентів. Весь час вони всі і майже ціла Центральна Рада піддержували злочинну Переяславську угоду, хоч Тарас Шевченко що угоду та Хмельницького дуже неативно оцінив. Осуд всіх українців відносно Переяславської угоди у 1991 році був наглядний, бо переголосували за відділенням України від Москви, а тепер, як виглядає, рабська ментальність повертається, бо деяка частина українців у тих регіонах, кажуть, бажала би належати назад до злочинної, кровожадної Москви, яка Батурин вирізала, а недавно понад сім мільйонів українців виголодила та десятки тисячів вистріляла. Де розум у тих людей?!

8. МАХНО, МАХНІВЦІ ТА ГУЛЯЙПІЛЬЦІ

Махно, махнівці та гуляйпільці — це наслідки браку національного, релігійного, організаційного та ідейного виховання та відповідної формізації.

Махно — це термін на означення людини, а махнівці — це поплентачі Махна, людині з кам'яної доби, з пічерним способом думання, яка розбивали всяке організоване національне життя. Махнівці — це термін для людей, яких підприємливість і активність

подібні до печерних часів кам'яної доби. Махно — це особа, махнівці — це прихильники його особи та його способу анархічної діяльності, а Гуляйполе було центром його діяльності та його прибічників. У дальшому значенні махнівці і гуляйпільці це люди, що живуть під черним стилем, тільки для особистої користі, а все організоване розбивають як конкурентів до безмежної наживи.

У кам'яний добі, у печерних часах, кожній жив для себе і своєї найближчої родини. Він не співпрацював з іншими, бо мав недорозвинений мозок, у якому не було думки чи ідеї співпрацювати з іншими, що жили у дальших печерах. Як комусь пізніше вдалось зорганізувати гурток зі своєї родини, свояків чи найближчих сусідів, то не для якоїсь ідеї, а для здобичі, для поширення поля діяння та до усунення конкурентів до здобичі, а часом для помсти за якусь дійсну чи уявну шкоду для себе чи своєї найближчої родини. На початку це не був якийсь тривалий гурток з помислом про ширшу територію діяння та на далекий чи тривалий час і для якоїсь ширшої загальної цілі. Це було щось подібне до звіриного світу. Вовки та дякі звірі для здобичі йдуть часом разом — гуртом.

Коли мозок розвинувся більше від звіриного, тоді почали творити племенну цілість і племенну територію та воювати з іншими зорганізованими племенами для здобуття добичі для свого племені чи для поширення своєї території. По якомусь часі в одних племен мозок розвинувся скоріше та більше, а в інших пізніше і менше. У римського племені чи племенної групи мозок розвинувся скоріше та більше і вони створили добре зорганізовану державу з демократичною організацією до імперських часів та підкорили всі інші менші та слабше зорганізовані народи її племена і створили на декілька сот літ Римську Демократичну державу з сенатом на чолі, яку потім амбітні військові полководці перетворили в зустрічі зі Сходом та під впливом Сходу на деспотичну імперію.

Українці залишилися дуже позаду і коли єгиптяни, римляни та китайці і інші народи створили імперії, українці поза племінну чи групову слабо зорганізовану одиницю не виросли і, здається, ще нині не виросли; їхній мозок ще не розвинувся, щоб разом, організовано працювати для спільногодобра.

Махно, махнівці, гуляйпільці — це залишки з печерних часів кам'яної доби, бо мозок Махна, махнівців та гуляйпільців і думання та ціль спільної праці поза кам'яну добу не розвинувся. Якщо в них якийсь розум був, то через обставини знидів і їхній спосіб думання і організації та спільної праці повернувся до нерозвиненого печерного стану і з таким мозком печерних часів та з печерним підходом до організованого життя та до національних справ виступив Махно і його група та виступали і виступають всі йому та його групі подібні особи й групи навіть сьогодні, і навіть у Церкві.

Що українці не могли створити тривалої, добре зорганізованої держави ні за княжих часів, ні козацьких, ні у 1918 році та й тепер не спроможні її поставити на вищий рівень і Україна стойти навіть нижче від африканських держав, то це свідчить, що українці ще не дуже виросли і не розвинули свій мозок та спосіб думання. Їхній підхід до загальних справ не пішов далеко поза пічерні часи кам'яної доби, коли перед вели всякою махні та гуляйпільці, а тепер, виглядає, вони ще не перевелися і розбивають національне та церковне життя, творять партії та Церкви і взаємно поборюються. За що? За наживу, за територію діяння для наживи і за більшу кількість до помочі прихильників, як за кам'яної доби.

Махнівський підхід мав також вплив на політичних засланців і дисидентів, бо у значній мірі залишилися махнівцями та гуляйпільцями при творенні і веденні Української Держави, тому що більша частина не розвинула свого мозку поза пічерний спосіб думання і підходу до якогось сталого, спільнот організованого й корисного для України і українського народу життя. Більша кількість кандидатів на президента, велика кількість партій та Церков і їх розбиття та брак єдності Руху — це наглядне свідоцтво махнівщини та гуляйпільщины і недорозвиненого мозку до думання, до праці та до організованості у політичних в'язнів.

Треба єдності і спільної організованої праці і не треба допускати до голосу всяких махнів і махнівців та гуляйпільців, а особливо їх не підтримувати, ні за ними не йти.

Коли мова про Церкву, то тут діє вплив грецького й московського думання, поведінки та їхніх Церков, і також має вплив брак українського мозку, особливо серед духовенства, бо, між іншим, православним українцям не треба стільки різних Церков, а греко-католикам різних дискусій про азійський грецько-московський обряд та не треба церковного лінівства й байдужності до наукової і організованої праці та місійної діяльності у всіх Українських Церквах і до втримання християнства і Українських Церков у Казахстані, в Сибіру та всюди по світі.

З дискусій серед київовселенників про обряд, то кожний єпископ мав свою територію, своє Гуляйполе і діяв, як Махно у Гуляйполі, а духовенство у своїх парафіях також були деколи гуляйпільцями, бо деято на власну руку міняв та додавав в обряді, чи треба було, чи не треба, а про християнство дуже мало дбали. Так було давніше і між двома світовими війнами. А як є тепер? Чому стільки Церков і чому шириться в Україні протестантизм? Чому брак співпраці Церков та партій і різних товариств? Це тому що забагато в Україні махнівців та гуляйпільців, що підтимують махнівців. Махнівців не можна допускати до проводу ніде, ні у Церкві, бо розіб'ють організацію і Церкву також. Тому всюди поступово їх як уздільних князиків треба безоглядно усувати.

Між Церквами та політичними партіями та взагалі між людьми потрібно співпраці та єдності, а всяких церковних та політичниць махнів, махнівців та гуляйпільців і всяких удільних князиків та вождиків і отаманчиків та єпископчиків, які виступають проти об'єднання партій і Церков та розбивають громадське і церковне спільне співжиття та спільну співпрацю, треба оминати і, де можливо, усувати з національного і церковного та громадського життя і взагалі у нічім не підтримувати.

9. УКРАЇНСЬКІ ГОЛОДИ

Була свого часу згадка в українській пресі, що в Україні були три великі голоди, а саме: у 1922/1923 роках і у 1932/1933 та 1946/1947 роках. Про 1932/1933 є часто згадки, а про два інші рідко трапляється десь якась згадка.

Щодо першого і третього голоду, то для загального відома подається звичайно округле число по одному мільйону померлих, а щодо 1932/1933 років подається у пресі та у книжках тільки приблизну цифру, що померло внаслідок того штучного голоду понад сім мільйонів українців, але це число не завжди однаково подається, бо дехто каже, що померло близько семи мільйонів, а дехто каже, що померло від семи до десяти мільйонів. Не подається також областей та районів, де найбільше лютував голод. Для ясності відносно голодів у 1922/1923 та 1946/1947 років, про які пишеться рідко, треба більше писати та дослідити райони і бодай приблизні числа по районах і областях та час голоду і хто та яку поміч дав голодуючим, бо було у пресі, що прийшла у 1922/23 роках для голодуючих поміч, але її відправлено у менше загрожені голодом надволжькі московські райони, а Україні допомоги свідомо не передано. Чому?

Щодо 1932/1933 років, то рішуче треба прослідити статистики з того приблизно часу і встановити області та райони, де був голод, та на мапі їх зазначити та приблизне число виголоджених по областях і районах, бо оперування цифрою сім мільйонів чи приблизними цифрами, або загальною фразою, що був великий голод в Україні, то це не виглядає науково і багато людей буде це вважати антикомуністичною чи навіть антимосковською пропагадою.

Щодо втрат у 1932/33 роках, то загально подають часописи і журнали тільки приблизну статистику. Докладної статистики ніколи ніхто не обробив, а її треба обов'язково обробити на підставі можливих якихось джерел. До 1991 року зробити це не було можливим, бо московські і українські архіви не були доступні. Після 1991 року виправдання нема, а тільки пояснення можливе, що нема кому тим зайнятися, бо, мабуть, кожний чекає, що уряд тим займеться і

люди, як виглядає, не здають собі з того справи, що влада є ще у великий мірі номенклатурою московсько-комуністичною, яка у нас залишилася і яку наша провідна верства, національно і організаційно не вихована, не змогла, ні навіть серйозно не старалася змінити, та що у інтересі цієї влади не є, щоб хтось сторонній заглядав до архівів і оприлюднив того роду числа та документи їхньої чи їхніх попередників злочинної гасподарки.

Беручи це до уваги, приходиться до висновку, що головна вина є українських науковців, якщо є такі, а повинні бути, бо маємо цілий ряд університетів, академій і інститутів, а у них є катедри історії України і їхнім обов'язком було б дослідити про потрійну трагедію України, про три голоди, як і чому та з чиєї вини мільйони людей померло з голоду у всіх трьох голодах, а особливо у другім, коли то одна п'ята частина українців вимерла — вимерла в країні, яка має одні з найкращих родючих земель у світі і у тих роках дефінітивно жодної посухи чи якогось кліматичного нещастя не було.

Отже обов'язком українських істориків було би прослідити це все та скільки людей в окремих областях та районах вимерло з голоду у 1922/1923, 1932/33 та 1946/1947 роках і треба дослідити області та райони і подати бодай приблизні числа по областях і районах та час голоду і чи дав хтось якусь поміч, а як хтось дав, то хто і яку. Дуже дивним є, що досі не видано статистики та не зроблено map із зазначенням областей і районів, які потерпіли через голод, тим більше, що відзначали недавно 70-літню річницю голоду 1932/1933 років і навіть поставлено у Києві пам'ятник померлим тоді з голоду, однак із зовнішнього вигляду досить мізерний.

Треба би отже зробити mapу цілої теперішньої України і там за-значити на mapі лініями чи яснішими та темнішими кольорами різні ступені голоду в окремих областях та навіть зокрема також по районах, а потім подати поазбучний список всіх областей і районів, де був голод, з поданням жертв голоду, кількості по областях, а окремо під кожною областю та районом.

При обробці статистики треба би подати по областях і навіть по районах, скільки було українців, скільки москалів та скільки по-одиноніх інших національностей у державній статистиці перед голodom, а скільки у найближчій статистиці у той самий спосіб після голоду. Віднявши одну цифру від другої та віднявши правдоподібний приріст, можна буде отримати відразу приблизний образ української втрати та московської колонізації України і приріст інших народів, туди присланих до окремих областей та навіть районів. При тім можна би додати найновішу статистику по областях і по районах та по національностях, щоб мати образ теперішньої ситуації.

Говорення про втрати без конкретних чисел — це єврейське фантазування, які подають 6 мільйонів втрат, а тим часом була подана

перевірка, оперта на статистиках, і вийшло всього два мільйони. Треба нам самим зробити перевірку і оперти наші числа на державних статистиках, щоб чужі нам не робили цього, що наші науковці вже 14 літ тому повинні були зробити. Що не зробили цього, то це ознака інертності і української пасивності та безділля українських істориків та українських наукових інституцій.

Наше нарікання на москалів треба підперти цифрами. Не можна це виправдати, що досі того не зроблено. Пошо тоді всі ті шумні титули професорів історії і кандидатів історичних наук. Цим повинні би занятися всі наші університети та академії і інститути. Авторові тих рядків, який живе в діаспорі, на 97-ім році життя тяжко це зробити, бо ще до того йому як діаспорнику можуть замкнути двері до архівів. Це повинні зробити ті, що живуть у Києві, чи десь в Україні, або у Москві.

Цю статистику страшного голоду та навіть інших голодів треба обов'язково видати, щоб люди знали і знали народні провідники та навіть влада і до нового голоду не допустили.

При статистиці треба би подати, хто переводив голод і чому та хто винен за це і врешті яка рада на те, щоб це не повторилося. Загалом журналісти вводять людей в оману, бо пишуть, що це зробили комуністи та жиди. Питання є, чи були тоді якісь впливові комуністи в Україні, що могли це вирішити і хто це були ті комуністи в Україні — чи українці, чи москалі та жиди і чи мав хтось з українців якийсь голос в Україні, щоб міг щось вирішувати у справі голоду, а особливо чи жиди мали якийсь голос і як були жиди у групі, що забирала збіжжя, то чи брали участь як жиди та чи як жиди могла вони щось вирішувати.

Українців у тім не було, бо збіжжя забирали москалі і наші піревертні допомагали та допомагали також жиди. Акцію на місці виконували москалі та політично змоскалізовані жиди і деякі наші безхребетні яничари, але загально цим всім керувала Москва і московський центр, а всі решта в Україні з різних рацій виконували московське розпорядження.

Голод вирішила московська група, Московське політбюро, у якім домінували москалі, підтримувані декількома змосковщеними яничарами включно зі змосковщеним Сталіном і Берією та деякими політично та психологічно змосковщеними жидами.

Комуунізм чи інтернаціоналізм, чи марксизм, чи соціалізм, чи православіє, чи панслов'янізм, чи добро пролетаріату, або пропаговане тепер декім добро слов'янства — все це московська вигадка, або гачок чи інструмент для прикриття московського імперіалізму та затягання дурних та недорозвинених українців та білорусинів до московського імперського котилька. Ця в часі голоду на червоно зафарбована московська кліка, під покришкою шовіністичного московського псевдоінтернаціоналізму, псевдосоціалізму та псевдомар-

кисму мали на меті так як і перед нею царська православна кліка, втримати та поширити московську імперію.

За голод однак винні у першій мірі українці, бо Московське політбюро та москалі не могли би вирішувати та проводити голод в Україні, якби українці, всякі Грушевські, Винниченки, Єфремови, Петлюри та Коновалці і Мельники та Міхновські схотіли і були здатні зорганізувати оборону України і послати під Крути мільйонну армію, а не 300 студентів.

Забрання сільських продуктів і виголодження мільйонів українського населення було розпочате з імперських рацій, бо значна частина українців ставили підсвідомо пасивний опір москалям і могли часом бути небезпекою для московської імперії, а крім того через виголодження населення творилася можливість для зміщення імперії заселити опорожнену територію відданими імперії москалями. Отже москалі виконували розпорядження з ревності для зміщення імперії та на поширення на частинно опорожненій Україні московського Лебенсрауму.

Щодо українців, якщо якісь допомагали, то допомагали як безхребтні ренегати чи яничари для вислуження собі якоєсь нагороди чи відзначення, а жди як допомагали, то з ненависті до українців за погроми, які то погроми відбувалися в Україні досить часто і за які ще досі жди звинувачують українців, хоч керували цими погромами в Україні і проводили їх москалі, бо міста були московські, а брали у них участь якась частина московського та подекуди українського міського шумовиння і це починалося часом з процесіями з московських православних церков, бо ніяких українських церков там тоді не було.

Загально засуджується за голод в першій мірі комуністів, а потім москалів та жидів, а тимчасом за голод винні в першій мірі українські малороси — швейки: Грушевський, Винниченко і Єфремов та навіть Петлюра і Міхновський, бо були у Центральній Раді, а також Коновалець та Мельник, що тоді були у Києві, і не використали три військові з'їзди. Ті українські, як виглядає, псевдопровідники виправили проти москалів під Крути всього 300 студентів. Ганьба тим псевдопровідникам — патріотичним галайкам, і ганьба всім українцям-швейкам, що не змогли зорганізувати більше та ганьба навіть Православній Церкві в Україні, що не додумалась та не приготувала і не виправила під Крути людей проти московсько-комуністичної, атеїстичної орди.

Ленін і московське політбюро зі змоскощеним грузинським реєнгатом Сталіном будували московську імперію і Путін її хоче відбудувати. Що робили у тім часі українці? — всякі грушевські, винниченки, єфремови, петлюри та навіть коновалці і мельники сиділи зі заложеними руками і співали велегласно: “Згинуть наші вороженьки як роса на сонці .. від Сяну до Дону ...”, забувши навіть, що за Сяном є Лемківщина, а за Доном Кубань та що повинно би

бути від Попраду по Кавказ, і, як виглядає, їхні нащадки сьогодні також сидять і співають: “Згинуть наші воріженьки...” та, зберігаючи традицію, множать щораз то нові партії та навіть Церкви — роблять, що робила їх батьки, тоді, як українські яничари, Коцюбинські та Скрипники допомагали москалям заняти Україну.

Питання постає, як є нині? Як є справа зі всіма тими, що хочуть політичної і церковної спілки з москалями? Виглядає, що українці не студіюють своєї історії або мало над нею думають, бо як видно по ділах, то з історії значна частина українців наглядно навчилися дуже мало, або нічого!

Колись найвища влада козацька — гетьмані були чи ставали грязью Москви. Колись були винні козаки, що вибирали гетьманами варшавське сміття та грязь Москви. Питання є, хто нині вибирає і кого досі вибирали та чому? Чому нас історія так мало навчила і що скав би Шевченко про нас всіх?

Голод у 1932/1933 був цілком свідомо зроблений Московським політбюром — московською клікою і був підтриманий свідомо, бо без дискусій, москалями на винищенні українського селянства — головну базу опору українства в Україні проти московщення та московської політики для ліквідації так званої українізації, запровадженій москалем Леніном на обдурення українців, щоб ці підтримували московську владу і москалів та московських яничарів і перевертнів, які позаймали всі важливі уряди в Україні і говорячи по-московськи, не мали доступу та ніякого довір’я в людей. Тому москалі і яничари часово навчилися дещо мови і як Москва все опанувала, то була скінчена українізація та говорення по-українськи.

Іншою метою Леніна і москалів щодо українізації було, щоб можна було уладити список свідомих українців, що дійсно пітримували би українізацію, і всіх знищити та обезголовити Україну і український народ. Що їм вдалося обдурити українців, які повірили Москві і москалям, та що деякі українці пішли на співпрацю і підтримку московського уряду в Україні, то це видно наглядно з того, що навіть професор Грушевський і деякі інші, що виїхали за границю та, повіривши пропаганді з вістками про українізацію, певернули в Україну, а також і деякі активні галичани як Антін Крушельницький з родиною полишили Галичину і виїхали в Україну. Всіх іх, ревних українців, українізаторів, у 1930 році і у наступних найближчих роках москалі поголовно винищили — частину вистріляли, а решту вислали на Соловки та на Сибір до концентраційних лагерів, де вони вимерли, а Україну обсадили справжніми москалями, які швидко зліквідували всяку українізацію і в Україні запанувала знову московська мова і вона від тоді навіть у вільній Україні ще досі панує.

Мова і українська свідомість залишились тільки на селях. Щоб і там мову та все українське знищити, московська кліка та москалі

забрали від селян все збіжжя і свідомо спричинили штучний страшний голод, в часі якого померло з голоду приблизно одна н'ята частина, понад сім мільйонів українців.

Тому при обговорені голоду треба ясно завжди і всюди подавати всім до відома, що цей голод уладили москалі на знищенні антимосковського опору, так як це у дійсності було. Комунізм був московським ділом і москалі його у себе запровадили, а окупувавши Україну, запровадили також і в Україні використавши при тім затягнених у їхню московську партію тільки незначне число українських перекінчиків та ренегатів і яначарів. Тому що число українців у московській комуністичній партії було незначне, то терор і голод в Україні проводили не українські комуністи, а московські комуністи і взагалі москалі, а жиди їм з власної ревности допомагали і москалі проводили в Україні арешти, розстріли та заслання і нищення українського населення, українських церков і культурних надбань та денационалізацію цілого українського народу, а жидівські і українські та інших національностей змоскалізовані ренегати з різних рацій їм допомагали.

Що за голод винне московське політбюро та винні москалі, бо збіжжя забирали москалі та їхні поплечники жиди, які допомагали москалям забирати збіжжя, то про це нема сумніву. Однак значну частину вини за голод несуть самі малограмотні та малосвідомі москвороси з Центральної Ради — майже всі московські федералісти, включно з істориком Грушевським — з курячим мозком та з кам'янної доби пічерним горизонтом.

Москалі і московська кліка не могли би спричинити голод, якби Україну оборонила мільйонна українська армія, а не 300 студентів, а опісля Петлюра з 30 тисячами війська. Це була дуже і дуже слаба оборона — і тут є головна причини голоду. Тут винні також Українська Православна Церква і українське злочинне православне ренегатське духовенство, на якого терені відбувався голод, бо польське духовенство працювало для Польщі і навіть московське працювало весь час досить ревно для Москви і ще працює. А що робило українське? — Проклинали по українських церквах донедавна Мазепу, а багато з українців і навіть Печерська та Почайська Лаври ще моляться зі значною частиною українців за московського патріарха, тоді як у Києві урядує Український патріарх.

За голод винні у першій мірі національні криміналісти професор Грушевський і ціла Центральна Рада та вся українська інтелігенція (якщо була якась!), бо пропагували федерацію з москалями та не приготовили оборони України, а як військо готове було зорганізуватись і відбулися три військові з'їзди у тій цілі та організувалися богданівці та полуботківці, то національні криміналісти Грушевський і Центральна Рада включно з Винниченком, Головою Українського уряду за Центральної Ради і Єфремовим, заступником

голови Центральної Ради на деякий час, та Петлюрою, секретарем до грудня 1917 року від військових справ, організування українського війська на оборону границь України не підтримали і на ганьбу їм всім та українському народові за це, що під Крутами на оборону України перед московською армією пішло всього близько 300 студентів, та що хоч опісля на повалення уряду Гетьмана Скоропадського прийшло близько 300 тисяч, то на оборону України перед москалями Петлюра з Коновалцем зібрали всього тільки приблизно 30 тисяч українського війська.

Про Міхновського всі згадують, що перший у московській займанцівні підніс у 1900 році справу Самостійної України. Питання є, де був Міхновський і що робив у 1917 році? Виглядає, що сидів з Петлюрою у Центральній Раді і мабуть тільки співали обидва: “Згинуть наші вороженьки як роса на сонці...” і, без сумініву, промарнували обидва час і може ще з Коновалцем та Мельником, які опісля допомогли Петлюрі і Спілці назбирати війська досить, щоб повалити гетьманат, але не назбирали усі разом більше як 30 тисяч, щоб оборонити Київ перед москалями. Чи були тоді в Україні якісь кращі від них українці, що не мріяли б про федерацію і не сиділи б зі складеними руками та щоб думали і не були махнівськими пічерними типами з кам'яної доби та були здатні до організації війська на оборону України і українського народу перед москалями? Не видно!

Питання є, як мається справа оборони України тепер на випадок несподіваного нападу на Україну чужого війська, щоб знову не святкувати нових штучних голодів і нових Крут та нарікати далі на комуністів і москалів та жидів, як це робиться відносно голоду з 1932/33 року, і сидіти спокійно зі складеними руками, а опісля ставити кримінальникам, винним за окупацію і голод, пам'ятники та проглошувати їх величими українцями року.

Прецінь загально знаним є, що тоді, коли треба було організувати оборону та своє військо, то українські національні провідники чи національні кримінальники Грушевський, Винниченко, Єфремов, Петлюра і ціла Центральна Рада та весь загал сиділи незорганізовані та розполітикувані і на злу славу та на ганьбу Україні творили, та ще поважна частина українців творять і тепер (ганьба їм), на радість та користь ворогам, щораз то нові політичні партії і навіть різні Церкви та сидять незорганізовані до оборони і співають так, як і колись співали: “Ще не вмерла Україна” та “Душу, тіло ми положим за нашу свободу...”, а сусіди тимчасом може приготовляють та організують, так як колись приготовляли та організували армії не тільки для оборони своїх границь, але ще для ворожого нападу на Україну з півночі та може із заходу. А що роблять українці, щоб не було нової окупації і нового голоду?.. Правдоподібно зі заложеними в кишенях руками сидять і співають, як співали перед Крутами: “Згин-

нуть наші вороженьки як роса на сонці..." Не згинули! Не згинув ніхто!!! А згинуло понад 7 мільйонів українців — безоборонних. Згинули задармо... ні за цапову душу!

10. ПОЛІТВ'ЯЗНІ ТА УПІСТИ

Коли хтось запитає, а де поділися тисячі людей, які сиділи за Україну по Сибірах і в тюрмах? Тут треба відповісти, що їх не було аж так багато, щоб державу перебрати, а найгірше це те, що не були вони зорганізовані й підготовлені та навіть не думали про це, щоб при найближчій можливості перебрати адміністрацію України. Вони вміли творити опозицію, а не вміли на ширшу і більшу шкалу щось конструктивне зорганізувати, бо велика частина з них була, у значній мірі, тільки патріотичними галайками і не спромоглися об'єднатися для поставлення, наприклад, одного спільногого кандидата на Президента України, коли несподівано трапилась нагода вибору Президента Самостійної України. Це мабуть тому, що це були і є, як велика більшість українців, сини і внуки та правнуки панцизняних рабів і тому вони не успадкували самостійного думання, ініціативи, організованості і співпраці, бо раби того не мали, а як були якісь незалежні одиниці, то ті над собою мало працювали і самостійного провадження не ступіювали, бо не було де, та ніхто їх того не навчив. Тому засланці та політв'язні і навіть упісти не відіграли і не відіграють такої вагомої ролі, яку повинні б відігравати.

Вони, майже всі, залишилися з досить невихованим мозком, так як більшість українців, — з мозком з пічерних часів, з кам'яної доби, коли то кожний жив у печері і всі думали тільки про себе і про свою родину, а про організацію спільногого життя з іншими їм подібними та співпрацю не думали, бо ще не вирости з кам'яної доби і у них у мозку того не було, бо від нікого не навчилися, ані не бачили ніде, бо й довкола того ніхто не мав. Кожний з пічерних людей бачив колись тільки свою печеру і свою родину, а до розвитку свого мозку і до спільної праці та співпраці, то тільки поволі через сотні і тисячі років доходили деякі люди чи якісь групи, а навіть цілі народи.

Щодо засланців та політв'язнів, то для не звиклих до солідної співпраці та не навчених у тюрмах і в Сибіру до співпраці приєднувались після виходу з тюрем та таборів ніким і нічим не обмежені *амбіція, самолюбство та egoїзм* — спадщина з передісторичних, пічерних часів. Коли дійшло до виборів Президента України, то із засланців та політв'язнів аж кілька пішло до виборів як кандидати на президента, кожний окремо, і себе взаємно поборювали та поблегшили дорогу до президентського уряду підсекретареві комуністичної партії в Україні, Леонідові Кравчуку, якого суцільно і, як вигля-

дає, організовано підтримали всі колишні комуністи й москалі, краще виховані до спільної праці та співпраці, ніж українські засланці, політв'язні і упісти та націоналісти і демократи, якщо такі були.

Це сумний факт, що засланці та політв'язні і націоналісти та упісти і демократи не змогли втримати в єдності ні Руху, ні Республіканської партії, ані інших партій, ні навіть Церкви, яких без потреби натворили не для України, а ворогам України на користь та радість.

Виглядає, що засланці та політв'язні і упісти та націоналісти і всі демократи мало читали історію княжих і козацьких часів та про 1918 рік і про розбиття націоналістів у діаспорі. А як щось читали, то не вміли це передумати і виправити помилки прадідів, дідів і батьків та сучасних розбитих націоналістів. Всі вони були в опозиції до комуністичного уряду, а створення незалежного уряду і самостійної України, як виглядає, не планували спільно і до цього не зорганізувались. До цієї цілі вони не були об'єднані, і тому між собою не погодились на одного кандидата на Президента України і його спільно не підтримали. Відразу кілька кандидатів захотіло бути президентом і зруйнували довір'я до себе в тих, хто трохи знав історію і бачив, що засланці та їхні прихильники повторюють часи міжусобиць удільних князів та Руїни з козацьких часів і розбиття 1918 року та діаспорне розбиття.

З цього виходить, що мозку на засланні вони не розвинули і не призвичайлись думати й робити розумних та корисних висновків і постанов та співпрацювати між собою спільно для добра України, щоб не бути баранами та цапами і когутами та не сперечатися між собою і не творити, як це сталося, 127 політичних партій та 72 різні Церкви. Не співпрацювали і ще не співпрацюють разом засланці і політв'язні, бо їм у мозку забракло знання історії минулих століть і забракло доброї волі та розумного думання і твердої постанови розумно та планово співпрацювати і що треба бути зорганізованими та здисциплінованими. Незважаючи на посвяту для неньки-України, засланці та політв'язні та інші не могли задля неньки-України позбутися поважного особистого егоїзму та психології удільних князиків. Взагалі українці не вміли і не вміють погодитися з фактом, що дехто може бути здібнішим від інших, мати більше енергії, знання та винахідливості для розв'язки проблем і що таких треба до проводу вибирати і з такими людьми співпрацювати та їх одностайно і спільно підтримувати, коли є справа української Рації стану — будови і розбудови Української Незалежної Держави та добра українського вільного народу та Київського християнства.

Патріотизм дуже корисний для народу і необхідний для кожного, хто хоче чесно й совісно працювати в якісі ділянці для України і українського народу — для його національного та релігійного виховання і культурного та економічного розвитку. Але є загально знаним, що для розбудови Держави в різних ділянках треба, крім

патріотизму, ще й знання у тих різних ділянках мати і охоту, ревності, посвяту, безкорисність, здатність до однозгідності та спільноти плановості в праці, а того засланцям та політ'язням бракувало і брає, бо з тим не вродились, ні пізніше не навчились та не вклали того у свій мозок.

Це наглядно показали більша кількість кандидатів на Президента України, розбиття Руху та творення і розбиття партій і поділ у Церкві. Вина в цьому є також всіх українців без очей і без розвиненого мозку, що цього не бачили, не розуміли та не стримали розбиття, а підтримували та ще підтримують удільних князиків. Якби не підтримували, то не було б стільки кандидатів на голову держави та на голови різних партій і навіть на єпископів та творення різних Церков, бо вже є кілька Рухів та 72 зареєстрованих Церкви і, кажуть, 127 партій, а українське економічне життя не поліпшується і українці опинилася на третьому місці з кінця, понижче всіх малорозвинених африканських народів.

Треба однак мати на увазі, що незважаючи на всі недоліки та брак спійности і співпраці, засланці і політ'язні та упісти і націоналісти це була українська національно свідома еліта. Це були люди, які, хоч не об'єднані, за московсько-большевицьких часів ризикували своєю свободою і навіть своїм життям, щоб втримати не тільки у себе особисто, але також серед свого оточення та навіть у цілому народі придушене чи навіть у багатьох ділянках цілком погашене світло національної ідентичності та бажання до змагання за власну національну незалежність. Вони були доказом для світу і перед власним народом продовження змагання з козацьких часів, за австрійських часів Січових Стрільців та ОУН за польських часів і УПА за московсько-комуністичних часів — продовження змагань для втримання української ідентичності та до здобуття власної державної незалежності. Результатом їх посвяти у великий мірі було втримання в народі та навіть в українській промосковській верхівці потреби і необхідності проголошення української незалежності у серпні 1991 року та у голосуванні цілковитої всенародної сепарації України від Москви у грудні 1991 року і неважливості нещасного для України Переяславського договору 1654 року.

Каригідним є, що засланці і політ'язні так як і колишні члени УПА не передискутували між собою виховання нарибку — бо не видно його і що гірше — не виховали на діяльних національних працівників свою безпосередню родину, чого скандальним прикладом є син Чорновола, що приєднався і підтримував промосковського кандидата під час виборів та пішов слідом сина князя Острозького, Януша, який під П'яткою три тисячі козаків вибив, а також став подібний до Юрія, сина письменника Коцюбинського, що провадив у 1918 році москалів на Київ і за 10 днів 5 тисяч українців у Києві вибив.

Хмельницький також не виховав своїх синів, бо зло про них пише історія. Сини боярські всі поголовно спольшилися і будували монаршеву Польщу з сином перехваленого князя Острозького, Янушем Острозьким, що у 1593 році бив козаків, і з родичем митрополита Могили, Яремо Вишневецьким, який спольшився і палями вкрив Україну, на які скрізь саджав українців та будував монаршеву Польщу, а сини козацької старшини та українського духовенства майже всі поголовно змосковцилися і розбудували Московську імперію.

Треба би простежити, де пішли і як та для кого працюють сини всіх політичних сибірських в'язнів та сини упівців, бо Чорновола син — це скандал для пам'яті Чорновола і пересторога для політв'язнів і упівців, щоб і вони не виховали яничарів і хрунів та перекінчиків, чи національних дармоїдів, як виховав Острозький, як виховала козацька старшина і Могилянська академія та як виховано Ярему Вишневецького і як хтось виховав сина Коцюбинського та як виховав Чорновіл свого сина — виховали людей без національної чести, виховали кочубейців — з ганебною памяттю для себе, для своєї родини, для свого імені та для цілого українського народу, що замість борців за кращу долю свого народу, наподіли та виховали хрунів і яничарів на користь та погній ворогам України та українського народу.

Для виховання нарибку допомогли б може спомини засланців і політв'язнів та також упістів, а їх загально бракує. Тому треба рішуче наставати на засланців і всіх політв'язнів та на ще живущих членів УПА, а також порушувати ту справу при дискусіях круглого столу, щоб всі, що беруть участь у дискусіях, рішуче наставали на писання споминів всіма, що працювали для України чи в Україні за московських часів, а особливо споминів засланців і політв'язнів та членів УПА і націоналістів, бо люди відходять з того світу і забирають зі собою до гробу частину української і своєї особистої історії та свого вкладу для розбудови України. Спомини послужили б для виховання нарибку, який знав би, чий вони сини та внуки і може дехто з них пішов би слідами дідів та батьків, а спомини допомогли б історикам до писання історії тих часів так критичних і трагічних для України і українського народу.

Про ті часи дехто дещо написав, але це рішуче замало, а особливо тепер повинні написати, коли є свобода про все писати, бо за московських часів, тільки дехто дещо написав, то це замало, що понаписували у тих часах, а що тепер, то рішуче і абсолютно замало понаписували, бо цього мало що видно. Де решта? Де більше? Де історія минулого? Де пропозиції, та проекти для теперішнього часу? Де плахи щодо будучого? Чи є грамотні люди між політв'язнями та упістами? Якщо є, то хай беруться зараз же до писання і не беруть історії

свого життя і історії України та свої думки до гробу, бо хробаки це поїдять, так як поїли історію наших батьків, дідів та прадідів.

Хто і скільки з батьків, дідів та прадідів залишили після себе спомини про себе та історію свого часу і свої думки? Де вони є?

Про брак написаного за московських часів підносить так виразно і наглядно Паламар:

“Донедавна я мав наївну вгадію, що наші поети змушені були ховати у дома заштіті в подушках, матерацах, закопані у глечках під грушами вогненні сонети, полум’яні поеми написані.., Та ба, нині виявилося, що ті подушки і глечки порожні... Серед тьми професорів та академіків не винко жодного, хто сформулював би програму української державницької ідеології...”

Борис Олійник: *Два роки у Кремлі...* за такий час мав змогу пізнати і проаналізувати глибинні причини розпаду Союзу і партії... розкрадання державного бюджету, занепаду економії... На жаль у книжці цього не знайдете. Натомість напхано анекdoti ... і звинувачення Горбачова у сатанизмі, так що виникає враження, що книжку ту дописувала забобонна сільська баба.

Є цілий ряд тем і проблемів, на які і про які треба би писати, щоб позбиравши все разом, створити з того державну ідеологію, але мало хто щось на державnotворчі теми написав. Колись написав дещо про державну ідеологію Липинський і всі про него пишуть, хоч Липинський написав за мало. Все ж таки дещо написав. Говориться про 50-мільйонний український народ! А де ж поділися того великого народу письменники і політики та історики, що майже нічого не написали? Не видно їх, хоч існують катедри історії і катедри різних діяльників і є на тих катедрах дипломовані професори і кандидати наук. Коли давніше міг бути страх писати на українські державnotворчі теми, то тепер Україна вже 14 літ незалежна, а якихось праць на державnotворчі проблеми не видно Де ж ті професори і де є їхні праці так необхідні в цей час? Що роблять? Де якісь систематичні праці про голод та про вивози і заслання? Питання є, чи ми маємо професорів і кандидатів історичних наук, чи тільки патріотичних галайків? А також чи не виходять тоді без споминів і без державnotворчих праць після проголошення незалежності всі ті засланці тільки патріотичними галайками?

Заслання та сибірські часи наших політв'язнів, як виглядає, — це пропащі часи, бо крім особистого терпіння сибірські часи майже нічого не дали для політв'язнів — для їхнього особистого інтелектуального вироблення — політичного, економічного, культурного та релігійного вироблення. За весь час побуту мало хто з них виробився в Сибіру на тривалого національного провідника під якимось державnotворчим оглядом. Вийшли всі не с cementовані і не зорганізовані, бо не зорганізувались ні у тaborах, ні опісля. Опинились на волі

роздбиті і порозбивали народ на різні партії і розбили Церкву. Це махнівська, гуляйпільська, егоїстична, генетична, печерна спадщина!

Це махнівське, печерне, осяльче розбиття і сучасний стан українського розбитого, національного життя вказує про брак державного думання навіть серед засланців. На засланні повинні були передискутувати між собою про державне і провідницьке виховання і про це написати та про вартість думок українських виховників та їхній вклад і вартість виховання, національного, морального, релігійного, громадського, соціального та загального всіх, а особливо молоді!

Один з поетів, Василь Стус, політв'язень, пише у таборі, що не любить православ'я за його пасивність, а не пише, за що більше та що поставити на його місце. Упіт Полтава пише, ще не приймас ідеології християнства, але не написав, що конкретно поставити і ні один, ні другий не пишуть, як і на яких засадах виховувати українську дітству. Що православ'я не дописало, це наглядно показує перехід бояр до Латинсько-польської Церкви і цілковите змосковщення козацької старшини, якої Українська Православна Церква не втримала при українстві, а польська втримала свою аристократію та провідну верству при польщині під час німецької і московської царської та під час большевицької окупації. Те, що тепер шириться в Україні протестантизм — це скандална ганьба для Українських Церков і українського пасивного, інертного та байдужого духовенства. Вже досі 26 відсотків здобули головним чином серед православних, але дещо також і серед греко-католиків. Чому? Чи українцям це потрібне?

Не передискутували зовсім наші упіти, ні наша сибірська еліта ні в Сибіру, ні після Сибіру справи політичного устрою України і політичної організації та співпраці, ні економічних реформ, ні церковної справи, ні виховної справи молодої генерації. Все пустили самопасом, так як у 1917/1920 роках і так як перед тим у козацьких часах. Значить, українці за кілька сотень літ мало що пішли, а під деякими оглядами взагалі не пішли вперед.

Не передискутовано рівно ж відношення до жидів і москалів та інших сусідів. Українцям треба багато вчитися від жидів, як вони, будучи бідними і малою меншиною, перебрали велику частину фінансів в Україні та одну четверту місць у Верховній Раді у свої руки. Також щодо москалів, то нам би треба вчитися від москалів, як-то вони вдергали свою державу і оборонили її врешті від татар, поляків, шведів, французів і німців, а ми три рази втратили свою незалежність. Перестудіювати треба цілу московську та українську історію і характер український та сусідів, бо москалі, поляки і греки були і є весь час імперіалістами, а у нас навіть у гімні написано від Сяну по Дон, забувши за Лемківщину і Кубань та інші українські землі. Поляки та москалі повинні би поставити пам'ятник Грушевському і Петлюрі та цілій Центральній Раді, що у гімні під їх

проводом затверджено — тільки по Сян і по Дон, хоч може знали про Лемківщину і подарували її полякам і може знали про Кубань і подарували її москалям. Ганьба їм всім-велика ганьба за це, що не справили — від Попраду по Кавказ! Це ознака браку мозку і національного думання!

Українці забувають, що поляки забрали від українців Лемківщину, Засіяння, Холмщину і Підляшшя і при тім хоч забрали від німців Шлеск і німецькі землі по Одру, то ще мріють про українські землі по Збруч і Случ, а дехто з поляків мріє про землі до Дніпра та від моря до моря. А українці навіть у гімні співають — від Сяну до Дону.

Щодо москалів, то крім нарікання на минуле мало українці аналізують характер москалів і це повинні були продискутувати у Сибіру, бо москалі це український найближчий сусід, найсильніший та найбільше жорстокий, який вирізав Батурина у 1708 році та виголосив Україну у 1932/33 роках. Треба подивляти москалів і їхню оборону Москви, Ленінграду і Сталінграду. Непереможна німецька армія була стримана і побита, викинута поза межі Московщини і у великий мірі завдяки москалям зліквідована.

Що москалі загально є імперіалістами, це усім політв'язням стало наглядним, бо навіть у сибірських лагерах засланці-москалі залишились імперіалістами і не годилися на поділ ССР — іншими словами про можливий відхід від Москви народів, окупованих Леніном і силою включених до Московської червоної імперії, не хотіли думати.

Незважаючи на це політв'язні в Сибіру, хоч там опинилася еліта українського національного життя та незалежної думки, не виробили ніякого плану щодо розчленування Московської імперії і створення власної Самостійної держави та щодо створення уряду і її провадження та про відношення українців до москалів. Про це все спільно політв'язні не дискутували і нічого не вирішили, бо не стрічається про це у письмах політв'язнів, а повинні були виробити якийсь план діяння, і того зі сторони бувших політв'язнів понині нема, бо політв'язні не створили наглядної цілості, а поділилися як примітивні печерні люди з півпорожньою головою та, мабуть, тільки з когутячим мозком.

Українці мусять з тим рахуватися, що хоч Московська імперія несподівано розпалася, та москалі схочуть її знову відновити, бо імперіалізм, практикований москалями впродовж багатьох століть, увійшов у мозок москалів, так що цілість імперії москалі ще до якоїсь міри тримають при помочі Московської Православної Церкви. Віруючі поминають у більшості українських церков московського патріарха і, очевидно, його слухають, а також українська комуністична партія співпрацює з московською і, без сумніву, залежна від московської — від цілості, якої є частиною. Крім того було у пресі, що історики мали б планувати з московськими спільні

писання історії України, а політики спільне відсвяткування злочасної для України Переяславської угоди. По що?

Яке відношення українців до того? Яка реакція політв'язнів та упістів до цього. Не видно нічого конкретного, спільногого, хіба якісь десь приватні нарікання. Всі ці московські справи політв'язні повинні були і ще повинні передискутувати та винести загальне спільне якесь рішення. Однак, мабуть, не винесли, бо не відомо, чи коли зібрались для якоїсь спільної наради і нема вигляду, щоб винесли. Насправді були до якоїсь міри об'єднані у Русі та у Республіканській партії, але Рух і Республіканську партію українські патріоти розбили, а до їх розбиття спричинились у немалій мірі також політв'язні.

Як виходить, то створення і втримування концентраційних таборів для перевиховання Леніном, Сталіном і Брежнєвим та іншими вождями Московської червоної імперії не сповнили своєї функції, бо не виховали українців на кращих московських невільників, бо ті далі бунтувалися, ні навіть для України на кращих і більше всесторонньо працьовитих українців, бо мало що написали і які не тільки не стримали розбиття, а ще самі дещо порозбивали та не стримали розбиття Руху і політичних партій, ні навіть Церкви!

Щодо москалів, то виглядає, що їх заслання укріпило, як, для прикладу, Солженицина, у їхній російськості і у імперських поглядах щодо заслуги Леніна і Сталіна та комуністів як собирателів "Русской землі", а українців заслання не навчило нічого, хіба зруйнувало здоров'я, а тисячі виправило на другий світ для дальших студій братньої марксистівської соціалістично-комуністичної любові у московській редакції. А щодо української справи, то українські політв'язні та засланці і українська діаспора залишилися незмінними щодо анархістично-печерної вдачі — крайного егоїзму, безкомпромісності та самолюбства — лишилися з тими всіма прикметами, які зруйнували княжу державу, зруйнували козацьку і зруйнували республіканську у 1918/20 роках і тепер розбили Рух та інші партії та у діаспорі розбили націоналістів, розбили Українсько-Американський Конгресовий комітет і розбили навіть об'єднання ветеранів УПА в Америці.

Автор мав нагоду зустрітися з підходом до організаційних справ в українській громаді в Америці, у Денвері, коли там розбивали громаду, якою автор був членом. Всі його говорення не допомогли і громаду розбили на дві незалежні одиниці. Через 50 років автор відвідав парафію і по обох громадах не лишилось ні сліду, а молодь пішла по американських організаціях та церквах, а частина розпорошилась і лишилась безідейною і безрелігійною, з ідеологією пацят у американськім *melting pot* — перетоплюючім горшку, так як частина української молоді в Україні у московськім православнім та комуністичнім і мовнім та історичнім котильку, бо в Україні ні батьки, ні політв'язні, ні засланці та упі-

ти не подбали, ні не старалися вберегти молоду генерацію перед малоросійством і хохлацтвом та свинським ренегатством, бо по вулицях за незалежності панує скрізь мова бувшого окупанта — майже без зміни на краще від того, що колись було, а праць політв'язнів і упістів, чомусь, не видно, а видно їх подекуди як ревних членів різних розбитих партій та Церков.

Повинні політв'язні і упісти та всі українці над тим частіше задумуватися — про здібності та про якості москалів, як це москалі попри сильний наступ таки оборонили Ленінград, Москву, Стайнград і не скапітулювали, а українці під Крутами виставили всього 300 студентів і три рази проциндили свою державу та як-це сталося, що ганебно скапітулювало козацтво 1764 року, скапітулювали без одного вистрілу і без опору гайдамаччина під Уманню у 1768 році і Січ у 1775 та Українська Православна кочубейсько-швейківська Церква у 1686 році і два рази Українська Православна Автокефальна Церква у 1930 і 1946 роках. Візьмімо також до уваги, що москалі в Московщині і навіть в Україні уживають всюди московську мову, а багато українців навіть в Україні не уживають рідної мови, а мову сусіда. Причина того всього, без сумніву, є в українцях!

Тому політв'язні, упісти і всі українці та діаспора повинні були і повинні ще тепер передискутувати, як зарадити та як краще виховати українців, а особливо своїх дітей та близьчу і дальшу родину і сусідів та всіх, з ким зустрічаються та мають якісь товариські зносини. Чи були заінтересовані тим політв'язні, засланці, упісти та всі українці і діаспора? Повинні були передискутувати також, як розбудувати Україну та як її оборонити. Не читається про це!

Москалі ні у таборах, ні тепер не хочуть зрезигнувати з України, а українці добровільно у гімні поставили, як вже згадано, як границі Дон і Сян, а зовсім забули або не знали про Лемківщину і Кубань. Чи не є це ганьбою, що Центральна Рада і Верховна Рада добровільно затвердили того роду гімн, віддаючи добровільно українські землі полякам та москалям? Яка була і яка є реакція політв'язнів на це? Не видно її чомусь ніде! Правдоподібно не знали Грушевський і члени Центральної Рали та може Члени Верховної Ради та політв'язні і засланці та упісти не знають про етнографічні границі України!

Чи дискутували та чи писали про це і про все інше десь політв'язні? Не стрічається! Автор думає, що повинні були, бо мали час і були люди, що могли дискутувати, щоб виробити спільній погляд на ті всі справи серед себе і у цілім українськім народі.

Також релігійну і церковну проблему та виховну вартість різних Церков з української рациі стану повинні були політичні в'язні передискутувати ще у таборах, бо на засланні опинилася велика частина нашої політичної еліти, яка повинна була взяти у свої руки загально національне і всяке виховання молодої генерації. Деколи стрічає-

ся, що українці на нікого на нападали і нічий земель не забирали. Це правда! Але правдою є також, що українці навіть своїх власних земель не спромоглися чи не були здатні оборонити!

Український народ привів на світ десятки тисяч, а у деякий час кілька сотень тисяч упістів та у різних часах разом кільканадцять тисяч політв'язнів, але дуже мало з них залишили по собі спомини та праці на державнотворчі теми для історії та для державнотворчого виховання нових поколінь, а щодо виховання навіть своїх родин, щоб цей нарибок був десь національно активним, то виглядає, що треба би як у бояр і у козацької старшинв зі свічкою шукати, а на дальшу віддалу треба би мабуть далековид брати, а на більшому мікроскоп, щоб це потомство і їх активність та чиї вони сини і яких батьків, десь побачити. Бракує відповідного виховання у минулому. Але і тепер бракує. Забракло наглядно у Чорновола. А як мається справа з нашадками інших політв'язнів та упістів?

Бракує споминів! Брак програм щодо будови і розбудови та оборони України! Де державнотворчі праці? Де праці над вихованням нарибку політв'язнів та УПА? Де праці про виховання всіх українців?

Політв'язні повинні виховувати не тільки своїх дітей та свою родину але весь український народ. А вчити можуть і повинні по Читальнях Просвіти. А де немає Читальні Просвіти, там такі Читальні Просвіти повинні політв'язні та упісти заснувати і підтримувати, щоб не було ніде місцевості без Читальні Просвіти, а при Читальнях повинні організувати просвітні гуртки і мати у Читальнях різні відчуття та дискусії круглого столу про українські минулі і теперішні справи та вчити, щоб Читальні були осередками українського культурного життя та щоб люди знали, чиї вони діти та свідомо спільно виступали в обороні української мови, української історії, української культури та економіки і оборони України перед її хапчивими сусідами — перед московськими гієнами та термітами, перед польськими та грецькими шакалами та єврейськими п'явками.

Особливу увагу повинні звернути політв'язні та засланці і упісті на національне виховання в першій мірі своїх власних дітей та дітей своєї родини, щоб їхні діти не пішли слідами Януша Острозького, Яреми Вишневецького, сина Коцюбинського та навіть сина Чорновола. Це ганьба, велика ганьба для імені Острозького, Могили, Коцюбинського і Чорновола. Це ганьба особливо для політв'язнів і упістів, якщо своїх дітей та дітей найближчої родини не виховали ні не виховують. А також ганьба для політв'язнів і упістів, якщо нічого чи мало що написали чи пишуть для виховання своїх синів і дочок та внуків і правнуків і не стаються залишити по собі нарибок та писані праці до національного і жертвеного виховання всіх українців! Отже до праці! Краще пізно, хоч пізно, ніж ніколи!

11. КОРОТКОЗОРІСТЬ ТА ІСТОРИЧНІ ПОМИЛКИ

Різні народи у деяких справах і потягненнях та активності деколи поповнюють деякі помилки чи блуди, які постають через короткозорість народного провідника чи провідників, або і цілого якогось народу, та яких поважні наслідки тривають часто довго, а часом і на цілі століття. Ці помилки називають історичними, якщо вони повторювалися і мали вплив на історію даного народу, чи затяжили на долі якогось народу. Причиною якоїсь помилки є завжди якась короткозорість, коли хтось, хто вирішує, не дивиться на задні колеса — в минуле і на передні — в будуччину та не студіює минулого у даній справі і на замислюється, які це буде мати наслідки у будуччині для всіх і навіть для тої особи чи тих осіб, які видають сяке чи таке рішення у якісь справі.

Ті короткозорості та помилки треба знати, щоб по можливості їх обминати та не повторювати. Їх знання допомагає розумінню і виясненню деяких історичних фактів чи подій в історії та дає вияснення історичної ситуації даного народу в якісь добі, а частково навіть у теперішньому часі.

Першою наглядною великою помилкою був грабіжницький напад князя Святослава на хазар і зруйнування хазарської держави, а їх столиці Ітілю варварське знищення було таким, що з неї сліду не остало. Він повинен був над тим подумати, що хазари були забралом проти азійських орд, які від віків тиснулися з Азії на українські землі і вже за історичною пам'яті перед ним прийшли та зайняли на довший час українські землі гуни та авари, а за нього печеніги та що можуть прийти через хазарські землі інші народи з Азії і тоді буде клопіт для його держави. І дійсно, з Азії за нього прийшли печеніги, а після нього половці і опісля татари та пустошили кілька століть українські землі. Святослав для добра Київської держави повинен був зміцнити хазар або їх приєднати до Київської держави, а не їх по-варварськи знищити.

Другою його помилкою було, що пішов без ніякої національної потреби війною на Болгарію і допоміг грекам добити болгар. Це був ніж у спину болгар і витрата національної енергії. Замість іти війною на невинних болгар він повинен був зміцнити Київську державу, опанувавши та заселивши степи України, усунути з них печенігів та утвердити граници держави на півдні на Чорному морі і на сході на Волзі. Через брак цього Україна мала цілі століттями клопіт, бо у степах вселилися печеніги, а потім половці. Після них на століття поселилися татари. Замішаний у війні з болгарами Святослав не усунув печенігів і повертаючись неприготований до війни з печенігами втратив життя,

Третію його помилкою було, що не мав державного розуміння, не бачив потреби єдності Держави і не дивився у будуччину та не

брав можливості воєн між синами, бо правдоподібно не знав елементарної людської психології і, вважаючи державу своєю приватною власністю, поділив Київську Русь на уділи між своїх синів та дав тим скандалний приклад для своїх синів, внуків та правнуکів продовжувати ділення на уділи, а це спричинювало міжусобиці та війни за уділи і допровадило до руїни ним успадкованої від батька Ігоря та св. Ольги Держави. Ні Візантійську імперію, ні Римсько-німецьку в тім часі, ні опісля Турецьку імперію не ділили, а у нас всякі князі, чи князики — всякі святослави, володимири великі, ярослави мудрі та володимири мономахи ділили. Чи мали вони державний розум? Чи мали мозок у голові? Хіба примітивний, недорозвинений, пічерний, або якийсь курячий, чи ослячий!

Святославів син Володимир об'єднав поділену батьком державу при помочі найманого війська — варягів, але поповнив сам чотири історичні помилки, з яких:

Першою помилкою Володимира було, що віддав Корсунь і Крим грекам. Він повинен був прилучити Корсунь і Крим до Києва та заявивши степи і, заселивши їх, посунути границю до Чорного моря та поєднати Крим з Україною.

Другою його помилкою було прийняття з Греції чи Візантії грецького християнства, чи грецької обрядовщини. Хоч у тім часі щодо християнства не було поважної різниці, але у наступних століттях виявилося, що православ'я не є християнством, а є псевдо-християнством і є фарисейським християнством, чи імперським грекославієм, або візантіославієм — пасивним та інертним, поверховим та заофаним і дуже обмеженим, так що нічим не спричинилося до зменшення міжусобиць і до спільнот оборони рідного краю перед наїздами кочівників, а ще наклало кайдани на наш розумовий розвій, обмеживши його до обрядовщини і стримало наш поступ. Всі народи, які прийняли це грецьке чи візантійське псевдохристиянство, чи грецьке фарисейське псевdosлавіс — грецьку обрядовщину, залишились на століття позаду західноєвропейських народів. Заофаними і недорозвиненими залишились по нині балканські народи. Лишились позаду і заофаними та недорозвитими також москалі, білорусини і українці. Володимир насправді мав вислати послів, знайти добру релігію, але був впроваджений у блуд своїми послами, яких греки обдурили своєю обрядовщиною, бо без сумніву греки знали, що роблять. Запровадили їх до Святої Софії і показали їм не своє християнство, а свій обряд, показали їм свою виставну зовнішність і тим так захопили наших поганських малоосвічених послів, що не знали, чи вони не є вже у небі, а Володимир, не перевіривши, повірив їм.

З наших поетів Шевченко досить виразно осудив це християнство, а Стус на засланні занадто виразно сказав, що не любить християнства за його пасивність. Стус може не бачив, а Шевченко на-

певно бачив західне християнство і західне духовенство та бачив, що воно є більше здисципліноване, більше зорганізоване та дбало про виховання своїх вірних і може порівнювати з тим, яке знав, та видав осуд на те московське і українське фарисейське християнство та псевдославіє досить негативний:

*I перед образом твоим
Неутомленные поклони
За кражу, за войну, за кров...*

Третьюю його помилкою було, що не подбав про патріархат і не унезалежнив Церкви від грецького фашистівського колоніалізму.

Четвертою його і це кримінальною помилкою було, що пішов за прикладом свого батька Святослава і поділив Київську Русь на уділи між своїх кримінальних синів, а ті потім билися між собою, як цапи і барабани та опришки, і навіть спроваджували собі ворогів на поміч проти своїх рідних братів. Це була велика короткозорість, яка не має оправдання, бо він бачив, що сталося після смерті його батька і знав, що у Константинополі імператори не ділять держави, ні німецькі імператори.

За княжих часів є цілий ряд княжих помилок, які винні за нашу пізнішу, і навіть нинішну ситуацію, а вони є:

- а) нехтування великого князя, бо князі не визнавали проводу великого князя і билися за уділи та часто за Київ;
- б) кликання до помочі чужинців: печенігів, половців, поляків і мадяр;
- в) вважання князів своїй уділи і саму Київську Русь своюю приватною власністю;
- г) нерахування з волею людей і не дбання про їх добробут ;
- г) недбання про заснування шкіл та про виховання своїх дітей і дітей своїх підданих;
- д) нестарання зовсім про патріархат;
- е) неполагодження спільно справи половців, а потім татар і не-зорганізування проти половців і татар доброї спільної оборони;
- є) підтримування поділу на уділи.

По княжих часах настав час братський і козацький. Період між братствами вело на українських землях львівське братство, бо мало школу і друкарню та статути затверджені двома патріархами, Антіохійським і Константинопольським. Воно перше дістало ставропігійне право і його статути були поставлені за взір для інших братств та було затверджене також польським королем з виключним правом у Львові на школу і друкарню. Скоро ще перед Берестям постали по різних українських та білоруських містах братства, але з них крім віленського поза Львовом тільки луцьке та київське набрали більшого значення, бо мали трохи більші школи.

Політика львівського братства з національного і церковного боку для українського народу і Київської Церкви була помилковою і

шкідливою, бо була московофільською, егоїстичною, пічерною і мафіозною. Львівське братство було львівським єпископом кілька разів екскомуніковане, а коли Сльозка відкрив у Львові друкарню, то при помочі поляків братство його знищило, а після Батурина братство гостило у себе Меншикова, руйника Батурина. Як у XIX столітті братчики опанували Народний Дім і Матицю, то у членство братства, Народного Дому та Матиці не було ветупу для українців. У своїх виданнях при кінці свого існування братство запровадило офіційно московську мову.

Першою помилкою львівського братства було, що не було відкритим товариством для всіх, а тільки для вибраних, і щоб бути принятим до братства, треба було мати поручення двох членів і згоду збору братства.

Другою помилкою братства було, що постаралися про польський урядовий документ на монополь для школи і для друкарні, так що у Львові ніхто не мав права відкрити школи і було заборонено вчити вдома більше як двоє дітей. Також щодо друкарні, то ніхто не міг у Львові відкрити друкарні і друкувати кириличні книжки.

Третьюю помилкою було, що постаралися про патріарший монополь і забрали церкву Успіння, єдину у Львові, у свій заряд з правом предкладати і усувати з неї священиків, виключивши єпископа від всякої контролю.

Четвертою помилкою була поїздка ще перед Берестям до Москви по гроші і заява у Москві про єдність свою з москалями щодо віри і походження.

П'ятою помилкою було, що стало знаряддям фашистівської грецької політики у Львові до 1708, а московської до 1939 року.

Шостою помилкою було недбання про національну свідомість своїх членів і своїх дітей, чого доказом є вітання Могили польською мовою та писання братських протоколів у польській мові.

Сьомою помилкою був брак висилки своїх дітей на заграниці студії.

Восьмою помилкою була жебранина у Молдавії та Москві.

Дев'ятою помилкою був брак жертвенности на загальні цілі.

Десятою помилкою було втручання у церковні справи.

Одинадцятою помилкою було, що не створили з іншими братствами союзу братств.

Дванадцятою помилкою було, що не поставили у програму самостійності та власної національної держави.

Щодо інших братств, то вони йшли за прикладом Львівського братства та мали характер дуже локальний, а мало національний. Не маючи загальної підтримки та ширших національних зв'язків зниділи і поволі позникали. Виною тут є їхня короткозорість.

Першою помилкою всіх братств було, що не зорганізувалися всі братства в одну національну цілість.

Другою помилкою було, що не виробили якогось зорганізованого загального плану активності братств і не стали становим товариством.

Третьюю помилкою було, що втручалися в церковні спори і стали сектантськими та стали знаряддям грецьких і московських фашистівських інтересів.

Четвертою помилкою були їхні жебрацькі поїздки до Москви по гроші.

П'ятою помилкою була їхня інертність.

Шостою помилкою було, що психологічно були грекорусами і москворусами, грекофілами та москвофілами.

Сьомою помилкою було, що не поставили ясної національної цілі та української рациї стану — добра України та українського народу.

Майже одночасно з братствами постає і розвивається козацтво частково з тими самими труднощами і короткозорістю та помилками, що й братства, але вони мали ширшу діяльність, більше централізований провід та довше існування. Всі їх помилки є з короткозористі та з браку планування на дальшу мету та з браку думання.

Першою помилкою козацтва було, що не поставили ясно мети свого існування.

Другою помилкою було, що не виробили загального плану своєї активності.

Третьюю помилкою було, що не поставили як свою ціль звільнення селянства з панської неволі.

Четвертою помилкою було, що не поставили ясно як ціль своєї активності здобуття незалежності для свого народу та збудування незалежної держави.

П'ятою помилкою було, що втручались у церковні справи і стали знаряддям грецької та московської фашистівської політики в Україні.

Шостою помилкою було, що поділивши на городських і низових, часто мали обидві гілки свою окрему національну політику.

Сьомою помилкою було, що не мали духу єдності і деколи вибирали по двох-трьох гетьманів, і ще окремо незалежного від гетьмана кошового отамана.

Восьмою помилкою було, що старшина перетворилася на аристократію, уярила селянство і політично та національно змосковщилася та спричинялося до змосковщення народу.

Дев'ятою помилкою було, що не старалися зовсім до доведення порозуміння між двома Церквами, а систематично прямували до знищенні і ліквідації Києвовселенської Церкви, і це було, мабуть, тому, що не думали про українську рацию стану-добрі Україні і українського народу, а думали і жили грецьким та московським розумом, добра грецького і московського народів та стали московськими сектантами.

Десятою і найтяжчою помилкою була Переяславська угода та що козаки присягнули на вірність цареві без свистка паперу з московської сторони, і, мабуть, не приготували та не постаралися по-

ставити умову на письмі, бодай на якімсь свистку паперу і свої вимоги, бо цього у документах ніде нема. Якщо був якийсь документ, то дуже дивним є, як міг того роду документ так безслідно загубитися. Не виключено, що маючи деколи аж чотирьох агентів у гетьманській концелярії, москалі з різних рацій могли його зліквідувати.

Щодо Хмельницького, то він випровадив народ з одної неволі і запровадив народ та посередньо також і Церкву до ще гіршої неволі і його війни не були визвольними війнами, а татарсько-московськими окупаційними — запровадження народу з-під дошу під ринву — на татарські ринки як невільників та на тяжку московську панщину. Каже наше прислів'я: “Не перевіривши броду, не ліз у воду”, а він не перевіривши, поліз, і ще народ та Церкву потягнув зі собою. Не менш тяжко його провинною перед народом і історією є те, що:

- а) не мав довір'я до свого народу;
- б) не оперся на силі власного народу;

в) Галичину і Волинь, які його підтримували у 1648 році, полішив на поталу і на помсту полякам;

г) не пробував знайти спільноти мови з українцями греко-католиками і по-сектантськи підтримував троянського коня — православ'я, московську п'яту колону в Києві та в цілій Україні. Про православ'я він сам особисто не дбав, і яке про нього також не дбало до тої міри, що глава Київської Православної Церкви митрополит Косів після програної Хмельницьким битви під Берестечком, висловив полякам кongratulacijї з нагоди їхньої перемоги над “ребеліантами” і вибиття 15 тисяч козаків;

г) хоч вважав себе промотором свободи релігії, то винищував греко-католиків, де їх тільки засягнув, а у Зборові виміг від поляків обіцянку, що Поляки унію з Римом і Західною Європою зліквідують;

д) про звільнення селянства від панщини не дбав;

е) не дбав про міщенство, ні про духовество, ні про шкільництво.

є) православних не боронив перед ясиром, бо по Жовтих Водах і по Корсуні татари близько 200 тисяч ясиру набрали та повели українців православних до Криму на продаж, а після Збаражу козаки допомагали татарам брати ясир;

ж) забагато зв'язався з татарами;

з) московської політики не простудівав.

Його війни москалі і московофільські історики називають визвольними, а у дійсності це були окупаційні війни татарсько-московські, тому що одні і другі на них скористали, а український народ і Православна Церква опинилися у ярмі, ще гіршому від польського, бо москалі козацтво і Січ зліквідували, всю козацьку старшину та Церкву змоскалізували, на народ наклали панщину ще гіршу від польської та друки українською мовою заборонили, а хто був проти них, то у Сибір засилали. Того поляки у такій мірі не робили. Це головним

чином москалі і їх велики приятели — московофіли та кочубеївці і комуністи та частина промосковських православних пишуть про визвольні війни Хмельницького, а у дійсності це були татарсько-московські окупаційні війни, бо на них користали татари і набирали ясир на продаж, а остаточно скористали москалі, бо віддано було українців у московське ярмо, так що Хмельницький тільки ярмо змінив на гірше і не українці, а москалі на тім скористали.

У Хмельницького був брак солідного думання не тільки щодо москалів, але і відносно поляків, бо маючи велику армію під Львовом не проголосив незалежності і не об'єднав українські землі, а чекав на вибір короля і без заключення з поляками якогось миру, відступив полякам цілу Галичину та Волинь на помсту, бо галичани дали Хмельницькому підтримку не сподіваючись, що він їх зрадить як розумово недорозвинений дітвак полякам і піде до Києва на сумнівної вартості тріумф, де вітав його не митрополит Косів, а ліліпутний грецько-єрусалимський промосковський патріарх Паїсій, який вітав його як оборонця православної віри — грецько-московської фарисейської обрядовщини, яку ніхто тоді не переслідував, бо у Львові і Луцьку та Києві сиділи спокійно православні єпископи, а щодо оборони перед київськими вселенниками (греко-католиками), то тоді тих треба було зі свічкою десь шукати, бо їх на українських землях своїми зв'язками і своїми гайдуками, частково зліквідував Могила і, між іншим, з допомогою гайдуків перебрав Софію і дві церкви, що їх у Києві мали київовселенники, і ті та всі українські православні церкви та монастирі скрізь в Україні забрані від греко-католиків Могилою та козаками за Хмельницького, в скорому часі на століття стали московськими, а решту по-гонтівськи винищили козаки, а як київовселенники відродилися по Хмельницькім і по Гонті та войовничих гайдамаках, то потім діло Хмельницького і Гонти та гайдамаків завершили частково білі москалі за Катерини II і Миколи I та Олександра II, а недобитків старались усвідомити і навернути на “батьківську віру” — грецько-московську православну віру червоні москалі під проводом апостолів “рідної православної віри”— Сталіна і Брежнєва.

Коли після упадку першого відродження і упадку братств та ліквідації козацтва наступив знову загальний упадок національної свідомості і всякого національного українського життя, то завдяки письменникам і історикам наступило у 1917 році друге відродження, але воно було з помилками:

Першою помилкою другого відродження було, що загалом не зрушило зі заспання і залишилась надалі загальна народна пасивність і інертність.

Другою помилкою була надмірне прив’язання до Росії та Австрії.

Третією помилкою був брак активної праці для української незалежності.

Четвертою помилкою був брак організації власного війська.

П'ятою помилкою був брак віри у власні сили.

Шостою помилкою була віра у доброту москалів і австрійців та німців.

Сьомою помилкою було рекламування федерації з москалями.

Восьмою помилкою була цілковата незаангажованість та відсутність православного духовенства щодо будови незалежної України.

Дев'ятою помилкою були соціалізм та марксизм і махнівство великої частини української інтелігенції.

Десятою помилкою було легковажання та ігнорування Церкви щодо національного відродження.

Після 1918 року наступила окупація України червоними москалями і нищення всього, що було свідомо і несвідомо українське, і відбувалися заслання та розстріли, та був спрепарований страшний голод. За голод і за всі заслання та розстріли велику вину несе професор української історії Михайло Грушевський, історик, голова Української Центральної Ради та ціла Центральна Рада. Грушевський або був великим ігнорантом всесвітньої історії, а навіть української, або був інтелектуально недорозвиненою людиною і не вмів думати та робити заключення, або був кочубеївцем і працював для Москви, бо якби був істориком та вмів думати, то знав би, що жодна держава не постала і не втрималася без зорганізованої військової сили, а він, як голова Української Центральної Ради, військо на оборону не зорганізував, а як деякі пробували зорганізувати, то розпустив або виправив на фронт, як це зробив з полуботківцями та богданівцями, яких виправив на фронт боронити Росію на німецькім фронті.

Вчив на львівськім університеті історію України і написав велику *Історію України-Руси*, але тільки до часів Виговського, а за решту мабуть не багато знов, бо якби знов і вмів думати, то знов би про руйнівчу політику Москви по Хмельницькім, знов би про змагання Мазепи здобути незалежність, знов би про Полтаву і нищення мазепинців та щорічне проклинання Мазепи по українських церквах, знов би про ліквідацію гетьманату і знищенння Січі, знов би про Валуйський та Емський укази з забороною українського друкованого слова і якби був думаючою людиною, то федерацію з Москвою весь час не пропагував би. Під час побуту в Галичині Греко-католицьку Церкву і її архіви та митрополита Шептицького загалом ігнорував.

Вину за упадок Української Держави у 1918–1919 роках несуть також члени Центральної Ради, бо не думали про приготування оборони України. Винні політики, всякі виннichenki і єфремові включно з Міхновським і Петлюрою, які були членами Центральної Ради, що не стали відразу на принципі незалежності України і пасивно та інертно чекали, що їм москалі заоferують та підтримували творення без потреби богато різних партій, заінтересованих партійною дис-

кусісю, а не творенням і організуванням самостійної України. У висліді Україна потрапила потім на 72 роки в неволю.

Що Україна стала 1991 року незалежною, то це є несподіване чудо. Але хиби з минулих століть не зіквідовано. Залишились у проводі і у членах народу:

- а) пасивність;
- б) інерція;
- в) чекання на чужу поміч і якусь дарову манну з неба;
- г) вложить чимбільше громадських грошей у рідну кишеню та до швейцарського банку;
- г) жити вигідно на чужий кошт.

12. КРИМІНАЛЬНІ ЗРАДИ

Коли переглянутти українську історію від княжих часів по нині, то с цілій ряд добрих людей що боролися за крашу долю свого народу і посвячувала своє життя для добра свого народу, але великих людей, державнотворчих, що своїми здібностями, своєю працею і своєю посвятою та своїми осягами вознеслися і лишили позитивний слід не на роки, а на століття, то таких тяжко знайти, бо їх не видно.

Одночасно однак з добрими людьми народжується забагато всякого роду злих людей — всяких донощиків, зрадників, яничар і каптулянтів.

Донощики працюють скрито і інформують ворога про різну активність провідних осіб чи якогось товариства чи організації або інституції, а навіть цілої нації. Коли якась особа явно чи скрито переходить на сторону ворога та виконала чи виконує якесь діло на користь ворога і працює скрито у різних справах по стороні ворогів, то стає зрадником свого народу, або ще гірше — стає яничаром, стає особою, що відреклася від свого народу і беззастережено постійно працює тільки на користь ворогів свого народу та зрадила цілковато свій народ і пішла на працю до ворога свого власного народу та шкодила чи шкодить свому народові.

Щодо зрад, то згадаймо про деякі, а особливо ту за княжих часів у Києві, коли три бояри порозумілися з військом Андрія Боголюбського, що обложило Київ, і вказали, де і коли заатакувати місто, щоб його здобути. І дійсно завдяки тим боярам, військо Андрія Боголюбського здобуло Київ і так його і пограбувало і знищило, як опісля тільки татари подібно зробили — пограбували та знищили.

До зрадників та яничарів треба зачислити всіх українських бояр, які часто з особистих мотивів покидали свій народ і свою Церкву, до якої належав український народ і переходили до польського народу та до Латинсько-польської Церкви. Деякі з них дуже ревно працювали для ворогів, як наприклад, князь Ярема Вашневецький,

спокревнений з Могилою, який немилосерно бив козаків та саджав на палі українців, а брат Кисіля, загально знаного з пертрактаций з козаками, згинув під Батогом у боротьбі проти козаків.

Донощиками була всі, що їхали за милостинею до Москви, бо в Москві їх всіх випитували про все, що діялося в Україні. Ще у Путівлі перевіряв всіх воєвода і, якщо мали корисні для Москви інформації, діставали підводу і у Москві помешкання та їду і після випитування діставали допомогу та платну поворотну дорогу до Путівля.

Грушевський подає, що Виговський доносив до царя про всю діяльність Хмельницького, окрім нього працювало в канцелярії гетьмана ще четверо московських агентів. Пушкар, Барабаш, Брюховецький та Сомко також доносили про все, що діялось в Україні.

Між дуже знаними та наглядними донощиками та зрадниками є четверо козацьких старшин за Мазепи, а серед них Кочубей і Іскра, які у 1708 році повідомили Петра I, що Мазепа має намір перейти з військом на шведську сторону. Третим знаним зрадником, на якого совість лягли тисячі вимордуваних українців, це був козацький сотник, а опісля полковник Ніс, який допоміг москалям здобути Батурин, бо показав москалям тайний вхід до Батурина, і москалі скористали з того, зайняли Батурина та вирізали поголовно всіх мужчин, жінок і дітей. Четвертим знаним зрадником був колишній старшина Січі Глаган, який допоміг москалям зайняти Січ та її цілковито знищити.

Зрадниками та капітулянтами стала вся козацька старшина, яка поголовно перейшла до московського дворянства і стала москалями.

До зрадників треба зачислити братства, які брали з Москви гроші та давали відомості про ситуацію в Україні, а особливо Львівське, яке дало у Москві заяву про єдність віри і проісхождення,

Зрадниками та капітулянтами стало все українське кочубейсько-швейківське православне духовенство, яке перейшло до Московської Церкви і понад 200 літ кляло Мазепу по українських церквах. Зрадниками ставали велика частина студентів Могилянської колегії/академії, які лишали Україну і ішли до Москви та помогали там будувати Московську імперію

Загально знаним є зрадник українець Петрів, що 1846 року доніс москалям про сходини Кирило-Методіївського братства, а також українець Юзефович, що 1875 року перестеріг москалів про українську діяльність київської громади та спричинив Емський указ, яким заборонялося всяке українське друковане слово.

Зрадниками стали ті українці, що у 1918 році підтримали московську сторону і заснували Харківський промосковський уряд та спричинилися до упадку Української Держави, бо до Харкова прийшли москалі і утворили промосковський уряд, тому що їх запросив національний півзрадник Скрипник. Київ зайняли москалі і 5 тисяч українців вистріляли, бо їх припровадив зрадник — син Коцюбинського.

Провід ОУН у 1934 році заарештували поляки, бо про них по-інформував поляків член Краєвого Проводу, Роман Барановський. Його родина виреклася його і він у польській тюрмі помер, бо його інформації не були ясні, та здемаскований і хворий не мав вартості для поляків. Коновалець післав на другий світ українець Валюх, а Бандеру — українець Сташинський.

У московській комуністичній займанщині між двома світовими війнами кожний п'ятий мав би бути московським донощиком та фактично національним зрадником.

Нині, незважаючи на страшний голод та численні ліквідації її заслання, Симоненко та якась частина українців хочуть зрадити Україну і вертатись до Москви та весь український народ віддати знову в московське ярмо. Зрадниками є більшість кочубеївсько-швейківських православних парафій в Україні, що споминають по українських церквах московського патріарха, і півзрадникама та національними капітулянтами є всі ті, що ходять до тих півмосковських церков.

Також зрадниками та капітулянтами є православна діаспора, що виришила споминати Стамбульського грецько-турецького патріарха, хоч у Києві с Українським патріархом Філаретом.

13. ПРОГРАНІ БИТВИ ТА ГАНЕБНІ КАПІТУЛЯЦІЇ

Україна впродовж своєї тисячолітньої історії мала ряд програных битв і сумнівних угод, кілька варварських знищень та декілька ганебних капітуляцій, які не осуджено відповідно і взагалі не нап'ятовано, а які є великою ганьбою для українців і свідоцтвом браку доброго українського релігійного та національного виховання.

972 року печеніги напали на Сятослава, як вертався з Болгарії і його військо розбили та його самого вбили.

У 1159 році по-варварськи знищено Київ військами Андрія Богословського.

У 1185 році був похід Ігоря на половців. Половці військо розбили, а його самого взяли у полон.

Над Калкою проти татар 31 травня 1223 року була програна битва. Хоч татари були тимчасово стримані і повернули назад до Азії, але за кільканадцять років прийшли знову і 7 грудня 1240 року за один день здобули Київ та його по-варварськи знищили, а 1482 зайняли знову і знову знищили та чащу зі Святої Софії забрали і подарували до Москви.

Князі Костянтин і Януш Острозькі побили Косинського і козаків під П'яtkою біля Тернополя — 3 тисячі козаків вибили 23–31 січня 1593 року. Ким вони були?

Поляки (Жолкевський) побили козаків на урочищі Солониця біля Лубнів у червні 1596 року. Козаки видали Наливайка та здали зброю

і тоді поляки напали на них і безборонних близько 9 тисяч вирізали і вибили. Ким були ті, що видали Наливайка?

Поляки побили козаків (Потоцький) під Кумейками 6 грудня і у Боровиці 10 грудня 1637 року. 8 тисяч козаків вибили. Козаки видали Павлюка. Ректор Могилянської колегії висловив Потоцькому конгратуляції з нагоди перемоги над ребеліянтами, а колегія повітала поляків з відповідною програмою. Поляки побили козаків під Берестечком 18–30 червня 1651 року. 15 тисяч вибили і митрополит Сильвестр Косів склав полякам на ганьбу всім православним українцям конгратуляції з нагоди перемоги над ворохобниками і послав їм напітки для відсвяткування перемоги. Ким були ті, що складали гратегуляції? Москалі побили 12 листопада 1709 року під Полтавою шведів і Мазепу, якого українське православне духовенство прокляло у Глухові 1708 року, а 40 тисяч козаків допомогли москалям під проводом Семена Палія і Скоропадського до перемоги. Після московської полтавської перемоги Київська Могилянська академія та ректор Академії Прокопович урочисто повітали Петра I у Києві з його перемогою (велика ганьба їм всім!). Ким вони всі були?

У січні 1918 році українці програли битву під Крутами. 300 студентів стало до бою проти 4 тисяч москалів під проводом Муравйова і Коцюбинського. Москалі зайняли Київ і протягом десяти днів 5 тисяч українців вибили. Ким був Коцюбинського син?

У всіх цих програных битвах, як виглядас, українці не були належно приготовані або співпрацювали з ворогами.

В Україні був ряд скандальних капітуляцій, з яких деякі прямо швейківські та ганебні, як капітуляція гетьманату в 1764, гайдамаччини у 1768 році, Січі у 1775 році, Київської Православної Церкви у 1686 році та згода на проклинання Мазепи по українських Православних Церквах у 1708 році, вихвалювання у Могилянській академії перемоги Петра I над Мазепою у 1709 році, перехід Могилянської академії на московську мову викладання у 1784 році, капітуляція Української Автокефальної Православної Церкви — обох формаций — 1921 року і 1942 року та третя капітуляція Української Автокефальної Православної Церкви у діаспорі, яка визнала своїм зверхником грецько-турецького псевдовселенського Стамбульського патріарха без жодної користі ні для України та українського народу, ні для Київської Православної Церкви.

Серед українців говориться, що ворогами України були поляки і москалі та жиди, а не згадується, що ними у значній мірі були також греки, яких — константинопольських у Західній Європі без потреби прозвали візантійцями, які привласнили собі право керування українським християнством і навіть через 250 літ не хотіли допустити до митрополичної гідності у Києві українців, а митрополита Клима Смолятча, вираного Київським єпископатом, про-

кляли. У Бересті два греки зорганізували разом з князем Острозьким контрасинод чи псевдосинод і розбили єдність Київської Церкви. У 1686 році греки відпродали Київську Православну Церкву москалям, а недавно грецько-турецький псевдовселенський Стабульський патріарх прийняв під свою юрисдикцію українську православну діаспору, незважаючи на те, що у Києві урядус Український православний патріарх, і в Одесі він заявив виразно українцям, які коло нього надсакували, що в Україні він (і самим собою греки) визнає юрисдикцію тільки Московського патріарха.

Майже всі програмні битви були слабо приготовані, а капітуляції були наслідком скандального браку відповідного виховання. Це ознаки безхребетного грецько-московського православного лякейського виховання на швейків, яким ні Шевченко ні Стус не були захоплені. Вина тут православного духовенства і провідної православної еліти, якщо така існувала та як ще існує, які повинні були знати певні християнські засади та певні загальні цінності і про них всім говорити та виховувати людей у тому напрямі, а не швейків, щоб твердий, національний хребет і загальні, національні засади та національні і релігійні цінності зберігали і щоб створили Українську національну Церкву для вироблення і поширення ідентичності свого народу і для його якнайкращої будучності.

Цього повинна була вчити українців Грецька і Московська Православні Церкви, які українським християнством і Українською Православною Церквою довгі століття безпосередньо чи посередньо керували, бо Церкви і духовенства святим обов'язком і повинністю є формувати людину, яка є чи повинна бути відповідальною за свої діла перед Богом і та перед своєю близьчою і дальшою родиною і перед нацією, до якої хтось належить, бо що людина робить, то це йде на заслугу чи догану кожній людині зокрема, для близької та дальнішої родини і для суспільства та на користь або на шкоду для народу та для Церкви.

Грецький народ і Православна Грецька чи Візантійська Церква та грецьке християнство ні хреста, ні зasad, ні геройства не мали і тому цього ні українців, ні інших народів з грецьким фарисейським християнством зв'язаних не навчили, бо греки самі без опору пішли під римське, а потім як швейки під турецьке панування.

Самі втратили християнство на цілому Сході, бо цілий Схід та Африка і навіть у Європі Албанія та Боснія були християнськими і перейшли всі без спротиву та без більших якихось переслідувань на магометанство, а греки й вихвалювана Візантія та греки-швейки на оборону своєї тодішньої столиці виставили тільки 5000 війська.

Балканські народи під близьким грецьким впливом також дуже слабо боронилися перед турками. Жодного патріотизму, любові до рідної землі і власного народу та геройства і посвяти їх греки не

могли навчити, бо самі того не мали. Оборона Константинополя та балканських народів — це ганьба для греків і балканських народів та для Православної Церкви і цілого православ'я, як швейків, що не зорганізували доброї оборони, бо як всі турки перейшли на Балкани і з'організували свою тимчасову столицю в Адріанополі — отже їх не було дуже багато.

Греки і слов'янські балканські народи, всі православні, незорганізовані, інертні та бездільні швейки -хоч поодинокі приватно чи малими групами з печерних часів є дуже агресивні, однак всі поступово покапітулювали, бо не могли всі разом з'організуватися та турків вигнати назад до центральної Азії, звідки вони прийшли, і турки з Адріанополя зайняли Константинополь, а потім всі християнські, швейківсько виховані краї — Балкани, Малу Азію та Сирію і Єгипет.

Православна Грецька, а з нею Українська кочубеївсько-швейківська Православна Церква стала символом та джерелом релігійної пасивності і інерції та швейківства. Не видно серед греків і не видно також серед українців активного виховання до оборони, а замість того видно інертність і різні швейківські капітуляції без боротьби, так як це робили греки перед арабами, а опісля турками, і те саме виховання інертності Церкви і духовенства, успадковані від греків, і вплив греків спричинилися до різних наших нещасть.

Тому якщо хочемо стати на власні ноги і краще керувати національним життям, то українцям треба би відсепаруватися від грецького, а також і від московського, швейківського впливу, бо прикмети Грецької Церкви та Візантії перебрала Москва та додала перебрану від монголів монгольську систему і від 1686 року перебрала від греків керування Українською Православною Церквою та поступово перебрала українське виховання і на цім потерпіла Україна, тому що це виховання, яке було і є далі далеко нижче від західноєвропейського та від всесвітнього.

Не маючи доброго виховання, українці полишились швейками позаду інших народів навіть під національним оглядом, так що деяка частина українців ще не знає, якої вони є національності та яка є їх рідна мова і не відчувають обов'язку боронити свій народ перед його ворогами та не бачать, що стають погноєм різних народів і різних політичних і релігійних ідеологій, шкідливих для українського народу, як марксизм і комунізм та навіть панславізм і також фарисейське православ'я, презентоване і поширюване та підтримуване в Україні з політичних мотивів москалями, і у більшості залежне від Москви, хоч Московський патріарх на це не має найменшого права і є політично шкідливим для України тим більше, що патріарх є підтримуваний імперською Москвою, бо Єльцин виразно заначив, що Російська Церква буде вести Росію до величі і могутності, а пер-

шою жертвою московської величі та могутності мала би бути, без сумніву, Україна, на яку вже Московський патріарх ростить собі якісь московські канонічні претензії, а московська політична еліта різні історичні претензії.

Треба отже відсепаруватися від грецьких та московських зв'язків та ідеологій, бо ті звязки і ідеології знищили нам наш національний, хребет, зробили з нас швейків та зв'язали нас в історії з греками, а опісля зв'язали і ще у значній мірі в'яжуть нас політично, культурно та релігійно і психологічно з Москвою, вагомим центром фарисейського православ'я, панславізму та комунізму, яка ці лакейські ідеології у нас підтримувала та підтримує і є частково, з різних причин, винною в наших капітуляціях та нашій минулій і теперішній ситуації в Україні.

Чому атеїсти Сталін і Брежнєв підтримували у нас фарисейське грецько-московське православ'я? Підтримували, бо бачили у цім користь для Москви. А чому і нині москалі підтримують у нас комунізм та грецько-московське православ'я, а врешті також панславізм. Очевидно тому, що бачить у грецько-московськім православ'ї та комунізмі і панславізмі українське швейківство і користь з того для себе.

Нарікання та жалі на релігійне переслідування і на розбиття в Україні за козацьких часів і за гайдамаччини та просьби до Москви про поміч були частково причиною, що Москва на просьбу українців задля оборони віри, яку тоді ніхто не переслідував, прийняла у Переяславі православних українців під свою опіку, а гайдамаки під впливом Москви несли на хоругвах образ Катерини II, вирізуючи у псевдорелігійній ревності свяченами ножами на користь москалів не тільки поляків і євреїв, але і українців київовселенників, які не завели у себе кляття по церквах Мазепи та з ними не молилися за хижувовчицю, як її зве Шевченко, Катерину II.

Козаків єдинокровні і єдиновірні псевдобрать москалі досить скоро, як вже не були більше потрібні для Москви, зліквідували, і ті без протесту, як швейки, скапітулювали. Січового отамана Калнишевського, який без одного вистрілу, скапітулював, хоч на Січі було тоді кілька тисяч козаків, ув'язнили та післали на Соловки, а також цілу тисячу православних гайдамаків-швейків православні москалі без одного вистрілу та без ніякого опору, як когутів, пов'язали і видали полякам-латинникам на стяття голови, а Гонту на здирання пасами шкіри.

Київська Православна Церква без ніякого опору перейшла цілковито у московські руки у 1686 році, а Могилянська Академія без ніякого спротиву перейшла з латинської мови на московську. Кляття Мазепи запроваджено і опісля проважилося без ніякого українського опору.

Це вічна ганьба козакам, як швейкам, і Січі та гайдамакам і всім українцям за капітуляцію без одного вистрілу і Українській Православній Церкві за скандальне кипітулянтське, безхребетне та суп-

роти москалів швейківське виховання, що без одного вистрілу москалі змогли зліквідувати Гетьманщину та Січ і пов'язати страшних гайдамаків, як баранів, цапів і когутів, без ніякого опору і без ніякого опору Українську Православну Церкву та Могилянську Академію опанувати і змоскалізувати.

Питання є: як це сталося, що православні москалі видали православних гайдамаків латинникам на смерть і чому Київська Православна Церква мовчала та чому українці на оборону Києва перед москалями у 1918 році вислали під Крути всього 300 студентів? Це все є ганьбою для козаків, ганьбою для гайдамаків та для всіх українців, бо всі повелися як швейки та ганьбою для Православної Церкви і провославного духовенства та української інтелігенції за того роду скандальне виховання українського народу, бо ж обов'язком Церкви і духовенства та інтелігенції було і є виховати характерних і відповідальних та національно свідомих людей, а не національніх швейків.

Також це є ганьба для всіх православних українців, що по їхніх церквах кляли Мазепу, а тепер у незалежній Україні на ганьбу їм всім по українських православних церквах під покришкою якоїсь канонічності у більшості церков споминають не українського, а московського патріарха! А подвійна ганьба всім тим українцям, що, як німі телята та швейки, до того роду Церкви належать і таку Церкву підтримували та далі підтримують.

Постає питання, як москалі це осягнули та хто з українців і у чому та як винен за безборонну цілковиту капітуляцію та повну ліквідацію Гетьманщини і Запорізької Січі та Гайдамаччини, а також ліквідацію Київської Православної Церкви, відновленої козаками і Сагайдачним та москалізацію і капітуляцію Могилянської Академії.

Скапітулювала також досить скоро два рази Українська Автокефальна Православна Церква, бо коли у 1921 році створено Українську Автокефальну Православну Церкву, то москалям вдалося її зліквідувати і недобитки долучити до Московської Церкви, а коли її у 1942 році відновлено, то москалі без опору у 1946 році її приєднали до Московської, бо всі єпископи цієї Церкви, крім одного, залишили своїх вірних включно з Іларіоном Огієнком, який вважав себе великим борцем за Українську Православну Церкву, але скапітулював та втік і залишав як наємник в Україні єпархію на поталу москалям, і з іншими автокефальними єпископами утік на Захід.

Обидва рази Автокефальна Церква скапітулювала і розплилася у московському морі, а щодо Хвильового, Скипника і Любченка, то їхнє вчинення самогубства, як на комунізмі і на братній московській любові розчарувалися, то це не було геройством, а дезертирством із життя та цілковитою особистою капітуляцією.

У Галичині велика капітуляція мала місце у 1340 році, коли галицькі бояри, які були дуже активні проти своїх князів, проти Ярос-

лава Осмомисла, Данила Галицького і Болеслава Тройденовича та навіть мадяр кликали проти своїх князів, то проти поляків у 1340 році зовсім не виявили своєї енергії і опозиції та скоро скапітулювали і спольшилися.

Після Люблінської унії настала цілковита капітуляція всього українського православного боярства і воно розплилося у польськім морі, а потім православна козацька старшина і все українське культурне та національне життя після Переяслава досить скоро скапітулювало, бо не мало у собі досить внутрішньої сили, і зовсім розплилося в московському морі, так що як іхали українці з Києва до Полтави на святкування річниці Котляревського 1903 року, то писав Борис Грінченко опісля, що було щастя, що поїзд не розбився по дорозі, бо на довгі літа пропала б Україна, тому що вся свідома Україна помістилась і їхала тоді у двох вагонах.

Де плоди праці кочубеївських Львівського та Київського братств, козаччини, Запорозької Січі і гайдамаччини та Могилянської академії? Чому все десь пропало? Де і як та чому у різних національних ділянках наступили такі ганебні швейківські капітуляції? Де їх внутрішня сила, щоб поставити відповідний опір? Не було її, або дуже мало було і не було досить, щоби втриматися на поверхні і не потонути чи розплистися у московськім морі.

Де скінчилось виховання ніби відновленої Сагайдачним та братствами і козаками Української кочубеївської Православної Церкви, ніби поліпшеної Могилою? Де поділося національне виховання Могилянської академії, і де ділася сама Православна Київська Церква та чому могла так скоро зникнути серед православних українців традиція про козацтво і Гетьманщину та Січ, бо Сковорода про Січ ніколи не згадав і про капітуляцію Гетьманщини також не згадав, бо мабуть не зінав і мабуть не знав про козацтво, як ніде про їх знищенні ні словом не згадав і чому національна свідомість упала так загально, що всіх свідомих українців 1903 року можна було у дорозі до Полтави на відкриття пам'ятника Котляревському у двох вагонах помістити?

Де був український Київ, коли перед Першою світовою війною всього кілька родин говорили в Києві у хаті по українськи?

Тут ще треба би додати велике питання, як українці допустили до того, що по українських православних церквах на бажання Москви понад двісті років виклиниано гетьмана Мазепу і де були українці та чому православні українці не протестували, а весь час мовчали, хоч вважали і ще вважають себе більшими українцями від греко-католиків, які Мазепи не виклинали? Мовчали, бо були швейками! Тому під Крутами пішло тільки 300 студентів, бо швейки — це не військо, це не козаки, а у великій мірі національні лінчюхи та гниляки, що сиділи по хатах, або включно з Грушевським і Винниченком та майже цілою Верховною Радою кляття Мазепи по українських церк-

вах роками покірно вислухували, оборони нікої не приготували, а дали ногам знати і з Києва повтікали!

На ці питання важко знайти відповідь у підручниках з української історії і тут хіба треба би сказати, що мудрими є москалі, а дурними швейками малоукраїнці чи малороси або хохли — розумово недорозвиненими і до москалів та поляків їм треба б іти на науку, бо поляки без Кирила та Методія, яких у нас так вихвалюють, без Січі і без козаків, без Гетьманщини і без Могилянської колегії/академії були і є краще від українців зорганізованими і мали століттями свої держави, а українці понад 600 літ були весь час у неволі,

Навчімся дечого від поляків, бо поляки не тільки відбудували Польщу у етнографічних границях, але ще забрали німцям частину Німеччини, а українцям Холмщину, Підляшшя, Засіяння і Лемківщину та ще мріють про Польшу від моря до моря, білорусини забрали українцям Берестейщину і Полісся, а москалі Білгородщину, Куршину, Острогошину і Кубань та мріють зайняти навіть цілу Україну, тоді як українці, забувши за ті всі землі, на національну ганьбу співають у національнім гімні про Україну від Сяну по Дон та співаючи цей гімн годяться тим самим добровільно, як телята та швейки, на втрату усіх тих українських земель, а особливо Лемківщини, яка є за Сяном і Кубані, що є за Доном.

Пояснення а не виправдання на те, мабуть, є те, що з християнством українці від греків не дістали ніякого виховання і ніякого хребта, а ще його грецьке чи візантійське православ'я — фарисейське християнство пасивне та інертне послабило, якщо якийсь хребет українці мали. Поляки дістали зміщення національного хребта від Західної Католицької Церкви, а москалі дістали від монголів та потім одні і другі недорозвинених українців добре скастрували і також добре сполокали їм мозок та навіть мізерну еліту, яку зустріли, що їм могла би поставити якийсь опір, то поляки, перетягнули при помочі Латинсько-польської Церкви до Латинсько-польської Церкви і польської національності, а козацьку еліту та українське духовенство і Могилянську академію москалі при помочі зреорганізованої і зцентралізованої Православнії Московської Церкви перетягнули до Православної Московської Церкви і московської національності. В обох випадках Польська і Московська Церкви відіграли для поляків і москалів серйозну національно будуючу роль, а Українська Церква і українське духовенство серед українців генетично недорозвинених не відіграли такої ролі, як польське і московське, бо українці весь час були і ще є пасивні і інертні та ліниві гниляки, а українське православне духовенство відігравало ще цю ганебну, руйнуючу, деструктивну роль, як по українських православних церквах проклинало Мазепу, а тепер без ніякої користі для України та українського народу та без ніякої потреби споминає неприхильних Україні Мос-